

DR. PATAKY GÉZA

A
MEGVÁLTÁSBÓL
FAKADÓ ÉLET

• SZALÉZI MŰVEK •

**A MEGVÁLTÁSBÓL FAKADÓ
ÉLET**

DR. PATAKY GÉZA

A MEGVÁLTÁSBÓL
FAKADÓ
ÉLET

SZALÉZI MŰVEK

**Nihil obstat. Iosephus Széll dr. censor dioecesanus. 6259|1940. Imprimatur.
Vacii, die 26. mensis Octobris 1940. † Stephanus Episcopus Vacienſis.**

ELŐSZÓ

Tulajdonképpen előszó az előszóhoz, mert az egész könyv előszó akar lenni azokhoz a könyvekhez, amelyeket még meg akarok írni, amelyek legapróbb részleteiben is majd kidolgozzák a megváltásból fakadó életet.

A „megváltásból fakadó élet”-et azért választottam címmül és célul, mert az Evangélium tanúsága szerint Krisztus is ezt az életet hangsúlyozta: „Én azért jöttem, hogy életük legyen és minél több legyen.” (Ján. 10, 10.)

Sem dogmatikai, sem aszkétikai rendszert nem szándékom adni itt. Megindulás ez... Emlékszem, hogyan villantak fel lelkemben a krisztusi igazságok és elvek, amikor először hallottam meg az egész életemet meghatározó felhívást: „Kövess engem!” Így adom ezeket.

Nemcsak az ifjúságnak és nemcsak papoknak, nemcsak férfiaknak és nemcsak nőknek szánom a következő fejezeteket, hanem mindazoknak, akik, ha e sorokon keresztül találkoznak Krisztussal, kézségesen akarják mondani Neki: „Mester, követtek téged, bárhova mégy.” (Mt. 8, 19.)

Vác, 1940 Szent Jeromos napján.

ELSŐ RÉSZ

ISTEN ÉS ÉN

Ki nekem az Isten ?

A népek országútján, a történelem nyomdokain bármerre járunk, mindenütt találkozunk egy fogalommal. E fogalom kifejezése sokféle lehet. A héber Jahvétól a perzsa Jezdánon keresztül a magyar Istenig: nevezhetik Zeusnak, Juppiternek, Deusnak, Donárnak, Gottnak, Dieunek, akárminek, jelentése egy és ugyanaz. Akárhogy nevezik, a név alatt mindig Reá gondolunk, — talán tévesen, talán a kinyilatkoztatás, a dogmatika helyességével — Reá, arra a hatalmas, természetfölötti lényre, akitől minden függ levésben és vanásban, minden és elsősorban én: az ember. Ezt a mindenütt fellelhető Isten-fogalmat nem a filozófiák alakították ki, hanem az alázatos ész és a még alázatosabb hit.

A filozófiák Isten-fogalmát a logika kö-zörűkővén kiélesített ész rakta össze etikából, teleológiából, entropiából, ethnológiából, anthropológiából, a mozgások-, az eszméktanából- és így tovább... Azért olyan vaskos, nehézkes, mint egy egyiptomi piramis, vagy a sphinx. Megbámuljuk, de mégis rettegünk tőle. Hídegenhagy, mint az évezredekét átvirrasztó csoda.

A hit által kialakított Isten-fogalom nem betű és nem dialektikai csiszolmány, hanem eleven, meleg lélekberótt és lélekből kiélt meggyőződés. Akiben ez nincs meg, az filozófiailag nagyon jól tudhatja bebizonyítani Isten létét és analizálhatja fogalmát és mégis elvesztheti üdvösségét, mert „aki nem hisz, elkárhozik.” (Jn. 3, 18.)

De honnan vezem én ezt a lélekből kiemelt, hitre épített Isten-fogalmat? Honnan?

A nagy természetből. — A sarkfényből és a délibárból; az őszi kökörcsinből s a hajladozó pálmából: milyen szép lehet Ó! — A tomboló viharból, a száguldó

árból, a boa constrictor szorításából, az oroszlán erejéből: milyen hatalmas lehet Ó! — A magasba röppenő pacsirta dalából, a szomjas fűre hulló harmatcseppből, a nekem kenyeretadó búzakalászból: milyen jószágos lehet Ó!

Aztán a lelkemből. — Igen a lelkemből, hisz ez Óbelőle való. Hogy fáj a léleknek a bűn! Hiába csitítgatja valaki, tépi-marja a bűntudat: milyen szent lehet Ó! Milyen jólesik lelkemnek a jó, az erény; hogy emelkedik tőle magasba — Óteléje: milyen boldogító Ó!

A kinyilatkoztatás is segít. — Amit a természetből és lelkemből kiolvasok, aláhúzza megdönthetetlen, csalhatatlan tekintéllyel. Így már lehetetlen nem hinni, lehetetlen Ót meg nem ismerni.

Ez a lelkemből kiemelt, hitre épített Isten-fogalom senkinek sem lehet közömbös.

Ez nem olyan, mint a rádió, melyet ha nem ismerek, jó; ha megismerem, semmit sem követel tőlem. Legfeljebb annyit, hogy megszerkesszem és felszereljem. Az Isten-fogalom megismerése követel, irányít és vonz. Vele szemben olyan a lelkünk, mint a mágneses iránytű a sarkokkal szemben. Megérezzük, ha közel van; megérezzük, ha távol van; feléje igazodunk, ha akarjuk, ha nem. Senki sem tagadhatja le, mert senki ki nem kerülheti: a szent éppúgy nem, mint az Istentagadó. Ha valaki életében kisiklik kezéből, beléhull az örökkévalóságban. Belehullunk mindnyájan, mert Ó a mi életünk célja és nyugtalan a szívünk, míg meg nem nyugszik Óbenne. (Szent Ágoston.)

Tehát okosságunk parancsolja: önként helyezkedjünk el vele szemben. Dehát hogy helyezkedjünk el, hol találunk Reá?

Mindenütt. — Nincs hely, nincs rejtek, nincs magasság és mélység, nincs fény és sötétség, hol az Isten ne volna jelen. Mindent fenntart erejével és mindennel együtt van állagával és mindenben ténykedik hatalmával. „Benne élünk, mozgunk és vagyunk.” (Csel. 17, 27, 28.)

Reá találhatóunk a Szeretet Nagy Szentségében. Itt nemcsak ereje, vanástadó állaga és hatalma van jelen. Itt Ó eleven valóság! Az a fehér ostyafátyol elrejtheti,

de a hit megérzi Szíve dobbanását; meghallja szeretetének kiáltó szavát, mely azt mondta: Ime itt vagyok. Itt megérezzük Őt, akit a természet sejtet. — A természet sejteti, e Szentség érezteti, az ég pedig láttatja. Az égben van az Isten különösképpen: „ki vagy a menyekben.” Itt van Ő dicsőségének glóriás fényzőnében. Itt nincs rajta lepel és nem tükörképe látható, hanem Ő színről-színre: „Most tükör által homályban látunk; akkor pedig majd színről-színre. (I. Kor. 13, 12.)

Az Isten örök-látása azonban jelen eligazodásunktól függ. Amint itt az időben igazodunk az Isten rejtett jelenlétéhez: a természetben és az Oltáriszentségben, úgy látjuk meg Őt az örökkévalóságban színről-színre. Hogy igazodjunk tehát Hozzá?

Nekünk is át kell éreznünk, amit a zsoldáros átértett: Hová menjek színed elől? — Ég, föld, pokol nem rejthet el. Hajnal szárnyain sem szállhatok messze Tőled. Mindenütt a te kezéd tart és vezet engem. (Zsolt. 138. 7) — Allandóan és mindenütt Isten jelenlétében kell élnünk. Ő, hogy lehet valaki az ő jelenlétének tudatában gondtalan szétszórt; fegyelmezetlen öntelt; hogy bánthatja meg valaki e fölséges Jelenlevő látását bűnnel, tudását gonosz szándékkal?

Az Isten jelenléte nyomasztólag nehezülhet öntudatunkra. A bűnösnek lelkét hegyként terheli az Isten jelenléte. Azért kiált majd a napok napján: „Hegyek szakadatok rám és temesetek el.” (Oz. 10, 8.)

Az Isten jelenléte lehet magasbaemelő szárny. Szárny, mellyel a tiszta, érényes lélek boldogan szárnyal Feléje, ki mindenütt jelen van, de mégis legszívesebben az igaz lelkében. (Jn. 14, 23.)

Eljünk mindig és mindenütt az Isten jelenlétében... Mózes lehúzta saruját az égő csipkebokor előtt; a jámbor hívó elnémul a templom portálójában és nesztelenül lépked kövein a tabernákulum felé. Így illik ez az Isten jelenlétében! Ha az Isten jelenlétében akarunk élni, legyen ilyen nesztelen az egész életünk. Mit jelent ez?

Ne szeressük a zajt, a sokadalmat, a tülekedést: a reklámos életet. Ez vásári élet és nem az Isten jelenlétében megszentült élet.

Ne szeressük lelkünk rovására a testünket. A test szereti hallatni magát. Zajtút a kövezen is, de a lélekben is. Porphyrius azt mondja, hogy Plotinus szégyelte magát, mert teste volt. Nem így gondoltam, nem, hanem úgy, hogy ne legyen bennünk több a test, mint a lélek. Legyen mindig több a lélek! Ez áradjon szét a testünkön, a gondolatainkban, az érzelmeinkben. Ez törje meg az ösztönös testet és hajtsa uralma alá.

Akkor nyugodtan élhetünk az Isten jelenlétében, sőt ez szárnyat, erőt fog adni, hogy látására emelkedhessünk.

Mindenütt az Istennel

„Hová menjek színed előtt...?” (Zsolt. 138, 7.) Az Isten jelenlétének ihletett dálnoka e szavaival bizonyosságot tesz arról, hogy benne az Isten jelenléte nemcsak költői ihlet adója, hanem mély átélés volt. Bennünk is ez legyen!

Az Isten jelenlétét pedig átélhetem, ha ez tetszésemre van bízva és át kell élnem, ha ez kötelességem.

Átélnem, mert tetszésemről függ, a misztikában, ahol érezni akarom az Isten jelenlétét; ahol egészen közelébe törekszem jutni, hogy elteljem vígasztalásának édességével. Ez jó, de nem szükséges!

Át kell azonban élnem Isten jelenlétét, mert kötelességem, a hit-erkölcsben és imaéletemben. Átélem hitemben, erkölcsömben és nem vétkezem. Vele járok a természetben és nyomdokain lépkezem. Hozzá közeledem az Oltáriszentségben és áldozom, gyakran áldozom, mindig áldozom, mikor csak tehetem. Nem vígasztalást keresek szentáldozásaimban és nem különös áhitatomtól teszem függővé ezt, hanem csak Krisztust keresem benne, Vele akarok lenni és boldogít az a tudat: eleven szentségtartóként járhatok a világban, mert ma reggel ismét szívembe zártam Őt. Minden mást Reá bírok: alakítsom, javítsom, tegye amit jónak lát.

Az Isten jelenlétének átélésében aztán nem a tudomány csillagvizsgálóival nézek az égbe, hanem a hazát-

kereső hit biztos reményével, az Isten-látás után vágyó lélek szeretetével. Így és nem máskép!

Átélem az Isten jelenlétét imaéletemben is. Lehet-e imádkozni az Isten jelenlétének átélése nélkül is? Lehet! De hogyan? Az így végzett imádság olyan, mint a mocsárvízben úszó kacsza hápogása; olyan mint a talajvizeken nyíló flóra sárgulása. Nincs benne ékesség, nincs benne erő, nincs benne lélek.

Az erős, az áhítatos, a lélekből jövő és lélektől áthatott ima csak az Isten jelenlétében ered.

Az imádságot fel szokták osztani ajak, gondolkozó és elmélkedő imára. Jó ez a felosztás? Jó! Csak az ima nem lesz jó, ha felosztják. Az a jó ima, amelyben mind a háromféle ima, mint szép virágfűzérben a virágok, egymásba fonódik, egymásba olvad. Az ajakima, ha gondolat nélkül végezzük, gópies; az elmélkedő ima, ha nincs benne érzés, átélés; ha nem tudja megszólaltatni a lelket, ha nem tud ajkunkra imaszavakat adni, csak tejtöres, de egyik sem lesz ima: Istennel társalgás, Istenhez emelkedés.

A lelket nem lehet felosztani, nem lehet beskatulyázni. Azért megnyilatkozását, beszédét, Istenhez emelkedését sem szabad gépesíteni, síneken jártni.

Ha imádkozunk, szárnyaljon a lelkünk! Szárnyaló ima volt a próféták imája. A prófétai imát két sajátosság jellemzi: a lendület és a teljes önfeledtség. A 148. zsoltárban a Zsoltáros nem kér semmit, csak Istent keresi. Mint a folyondár küszik a természet örvényeiből, sárkányoduiból, csúszó-mászóitól fel a cédrusokhoz, hogy onnan hatalmas lendülettel felszálljon a nagy hegyekre; hogy innen a viharszárnyain a végtelenbe röppenjen és a mindenséggel zengjen dicséretet a mindenség Urának. A természet magaslatairól aztán fel-emelkedik az emberi élet magaslataira: a királyi fölségig, a szűzi és örök ifjú, mert tiszta, élet égbevezető csúcsaira, ahova hivatalos ifjú és aggastyán. Ezeket is dicsére-re hívja, hogy minden földi és égi magasság egybeolvadjon az Istenben, az Isten dicséretében.

Szárnyaló ima volt Szent Ferenc naphymnusza. Isten felé szárnyalásában testvérré lesz a nappal, a csillagokkal, a holddal, a hegyekkel, a széllel, az esővel

és minden élő lényvel, és csak énekel és csak örvendez és nem tud betelni dicséretével az Istennek.

Ha imádkozunk, szárnyaljon a lelkünk! Az ima szárnyalása alakítja fölséges teológiává a gyermek imáját. Ezt három tulajdonság jellemzi: bizalom, alázat, kitartás.

Ezt is megtaláljuk a Zsoltárosnál. Az 50. zsoltárban már kér, könyörög, sír is, jajong is. „Miserere...” Sír, szívéért tépdesi, mert a törődött és alázatos szívet az Isten meg nem veti. Sír, jajong, de a végén már Jeruzsálem falait látja újraépülni és látja oltáráról égbeszállni a kiengesztelődés áldozati füstjét. — A 129. zsoltárban is: „De profundis...” a mélységből kiált az Úrhoz, de a végén már érzi is megváltását: maga az Úr váltja meg Izraelt. Igazi gyermek ezekben a királyi Zsoltáros! És minden nagy ember lelkében igazi gyermek az Istennel szemben. Mint gyermek tud kérni, könyörögni és kérésének ez ad ellenállhatatlan erőt.

Prohászka is, aki szentpáli lendülettel tudott szárnyalni a hit misztériumai felett; aki sasszárnyalással tudott emelkedni a lét örvényei fölé Krisztus napsugaras magaslatába, — megirigyelte a gyermekeket imájukért.

Ha imádkozunk, szárnyaljon a lelkünk!

Az ilyen imádság vigasztal is, örvendeztet is, nem fáraszt, nem lesz unott, gépies soha. Olyan, mint a frissen szökellő hegyi patak. Száguld le az isten hegyeiről az élet síkjainak öntözésére, üdítésére, megtermékenyítésére... És Dávid király az Isten imáadásának örvendezésében táncolt a frigyszekrény előtt. A Michol-lek ezen mindig botránkoznak, de — mindig meddők is maradnak.

Uram taníts minket imádkozni!

Hol látom meg Isten végtelenségét?

Az intelligens ember egyik legnagyobb problémája, értelmi kategóriáinak legmagasabbika a végtelenség. Aki a végtelent helyesen fogja fel, az a legtökéletesebb életre nyerhet rajta keresztül indítást. A végtelen fo-

galma nem a természetes ész szülötte, hanem a kinyilatkoztatás fölséges eredője. A régi bölcsélet, midőn Platóban és Aristotelesben fejlődésének legmagasabb fokán is állott, az általános eszmén túl nem jutott. A Zoltáros pedig már jóval előbb szent ihletében így énekelt Istenről: „Nagy az Isten és dicséretre felette méltó és nagyságának nincs határa.” (Zsolt. 114, 3.)

A végtelenség fogalma egy az Istennel. Csak egy végtelen lehet. Ennek pedig magában kell foglalnia minden levés és vanás, minden szépség és jóság, minden tökéletesség és igazság okát és tartalmát. Különb-ben hiányozna belőle valami és nem volna végtelen. Következésképen az egy végtelen maga az Isten.

A végtelen nem kiterjedésbeli határtalan nagyság, hanem a létező és létezhető tökéletességek határtalan hatványra emelt összessége.

Végtelen Isten, hogyan képzeljelek el?

Megállok a tenger partján: égbe olvad a víz és vízbe merül az ég. Beláthatatlan kiterjedés! — De tudom, ha hajóba szállok és átevezem, partot találok. Nem ez a végtelen. — Nézem a csillagmilliárdos nyári éjszakát. Ki számolhatja meg e sokaságot? Fényük azonban nem tudja legyőzni a sötétséget. Pedig végtelen sok csillagnak végtelen világosságot kellene adni és nem volna sötétség. Ez sem a végtelen. — Végig száguldok képzeletemben minden szépségen, jóságon és igazságon. Bámulom Brazília színpompáját, a gleccserek fehér ragyogását, a Niagara robajló zuhanását, a Yellowston park szökellő gejzirjait, a nápolyi napnyugtát, a klaszszikus emberszobrok remek arányait, Trianon kertjeinek rózsáit. — Könnyet sajtol a szemembe, ha rá gondolok mindarra az áldozatos jóságra, amellyel az édesanyák s az anyaszentegyház gyermekeiért aggódtak, őket szerették. — Beleszédülök az eszmék, a tudás felmérhetetlen örvényébe, mely felénk tátong a régi egyiptomi, alexandriai, antiochiai, edesszai, majd a római, milánói, párizsi és londoni könyvtárak tekerceiből és könyveiből. De mégis — minden szépségbe beleununk, minden jóságban maximával találkozunk, minden igazságrengeteg mellett érezzük, hogy van még kérdőjel számunkra. Nem, ez sem a végtelen.

Mi tehát a végtelen? Az, amiben nincs part, nincs határ, nincs szám, — szépség, jóság, igazság mind együtt van és kívánnivaló nem marad utána semmi. Ez az a lét, mely úgy világít, hogy szemünk bele nem tekinthet. Ez az Isten!

„Istent soha senki sem látta.” (I. Jn. 4, 12.) Ne csodálkozzunk azon, hogy nem tudjuk felfogni az Istent. Határoltak vagyunk létünkben és tökéletességeinkben. Hogy foghatnánk fel a végtelen léteit és a végtelen tökéletességet? Avagy a porszem magába foglalhatja-e a Montblancot? A gyufaszál fénye képes-e arra a világosságra, amire a delelő nap? A pille szárnya versenyre kelhet-e a sas szárnyalásával? Nem, úgy-e? Ez vagyunk mi az Isten végtelenségével szemben.

„Istent soha senki sem látta.” — Az Isten végtelenségét nem kutatni kell, nem véges észszel mérlegelni, hanem hívő lélekkel csodálni és imádni. Végtelen nagy Isten! Mi ehhez a távlatához képest az emberi igényesség minden szárnyalása? Istent birni összehasonlíthatatlanul több, mint birni az egész világot. Istent elveszteni rettenetesen több, mint elveszteni mindent — akár az életet is... Értjük-e már a Szenteket és a marttyrokat? Ez teszi őket nagygyá, ez, hogy az Istenért mindenről készek voltak lemondani, mindent feláldoztak.

Nem a Nagy Sándorok, a Cézárok, a Napoleonok az igazi nagyratörők, hanem a Szentek. Amazok a véges világot akarták birni, emezek a végtelen Istent. — Píllangószárny-erőlködés a sas szárnyalásával szemben amazok minden viselt dolga emezek tökéletességre törekvésével szemben.

Már most mi az a betölthetetlen vágy bennünk, amelynek nem tudunk nevet adni, amiről csak azt érezzük, hogy nem tud megnyugodni semmi földi dologban, nem tudja kielégíteni semmi véges? — A lélek végtelen utáni vágya. — És mi bennünk ez a végtelen után vágyó lélek? — A végtelen Isten képe és hasonlósága. Tehát hol közelíthetjük meg legjobban a Végtelent? — Nem a kívülünk levő világban. Ott csak csodálhatjuk megnyilatkozásáiban. De a lelkünkben „birhatjuk” is Őt.

Van-e magasztosabb élethivatás, mint a keresz-

tényé? Nincs, de csak akkor, ha ezt a lelkiségben látjuk. Ott lássuk tehát!

Testi élet és kereszténység: két ellentétes fogalom. Az egyik belemerül a sáranyagba, a másik törtet a végtelenbe. Azért az igazi keresztény erény, az önmegtagadás, legyen kedves nekünk és általa állítsunk életünkben mindent lelkünk szolgálatába. Legyen hitvány, értéktelen előttünk minden, ami nem lélek. Feledkezzünk meg mindenről, ami nem szolgálja a lelket.

Keresztényi élethivatásunkat a lelkiségben lássuk! Nem gazdagság, nem élvezet, nem dicsőség és nem hatalom, hanem a lélek országlása! Azért dolgozzunk lelkünk alakításán, növelésén, terjeszkedésén hittel, bizalommal, önmegtagadással, erénnyel és kegyelemmel, hogy a Végtelen tökéletességei bennünk és általunk másokban is kiverődjenek és ékeskedjenek.

Az Isten örökkévalóságának felmérése

Miként a nagy hegyek mélyéről eredő és az őserdők sűrűjéből előbukkanó vizek és folyók mind beletorkolnak a tengerbe, úgy a pillanatok méhében születő és az események egymásutánjában jelentkező idők mind beleolvadnak az örökkévalóságba.

A tengernek van sodra, van áramlása és van hullámzása, — bár állni látszik. — Az örökkévalóságban nincs egymásrakövetkeztetés, nincs változás, nincs növekedés és kisebbedés: benne a múlt, jelen és jövő áll, mint a jelen pillanat. — A nagy álló van.

Ennek a változatlan örökkévalóságnak, ennek a minden időt magábaolvasztó álló vannak a közepén áll az Isten, a személyes Végtelen. Körülötte folyik az idő, minden idővel: a mával és az 50. századdal együtt létezve és semmit sem nagyobbodva vagy kisebbedve, mert mindent magában foglal. A Zsoltáros mondja: „Ezer esztendő előtted olyan, mint az elmúlt tegnapi nap. (Zsolt. 89, 4.)

Csak mi beszélünk máról és holnapról, évekről és századokról, mert mi határoltak vagyunk létezésünk-

ben, mint a folyó és tenger határolt partjai által. A végtelen Isten lényege nincs határolva létezése által, mert lényege egyben az ő létezése, úgy hogy Benne e kettő egy: el sem gondolhatjuk mint nem létezőt. Őrá nézve tehát nincs elmulás és elkövetkezés, őra és évezred: Ő nem volt és nem lesz, Ő van — mindig van. Ezt mondja Krisztus, midőn szokatlan ünnepélyességbe csendül hangja, szinte az örökkévalóság hangsúlyával szól: „Bizony mondom nektek, mielőtt Ábrahám lett, én vagyok.” (Jn. 8, 58.)

A földi magasságok hegyekben csúcsosodnak, emelkednek elénk. Az Isten nagysága és örökkévalósága az id. ben kinyilatkoztatott, örök igazságokban nyilvánul ki előttünk. Ezek is hegyek, az Isten hegyei! Ezek sem változnak, mint az évezredek Alpok láncai: a lélek, a bűn, mint Isten megbántása, a halál, a halhatatlanság... nemcsak a mának szólnak, érvényben voltak a teremtés pillanatában és érvényben lesznek az utolsó ítélet nagy kataklizmája után is, úgy mint ma. Hegyek ezek és ezek is állnak, mint az Ararát hegye az özönvízben. Körülöttük kavargó a különböző korok világnézeti, etikai, vallási hipotéziseinek zavaros sodra, ezek pedig állnak és le nem dönthetők és diadalmaskodnak és túlélnek minden hipotézist és minden világnézetet, mert ég és föld elmúlnak, az Isten igazságai azonban megmaradnak. (Mt. 24, 45.)

Mint fellobogó pásztortüzek a sötét éjszakában, úgy világították meg ezek az örök igazságok az idők úttalan útjain bolyongó, vándorló, vakoskodó embereknek az örökkévalóságba vezető irányt. Mi lett volna a választott népből bolyongásainak sanyarúságai között; mi lett volna a pogányokból az értelmi és erkölcsi lezülések között, ha ezek az örök igazságok nem szórták volna rájuk időről-időre az igazság fényét és nem emelték volna ki őket a lezülles örvényeiből. Hol volnánk mi, hol volnának a többiek, ha gyermekségünkől fogva nem állították volna bennünket ezek az örök igazságok az örökkévalóság szemléletébe?

Az örökkévalót nem lehet felmérni, csak az örök igazságok alapján. Azért az örökkévalóság mértéke az időben: az örök igazságokat megismerő ember.

Örök igazságokat megismerő ember! Hogy ismerjem én a pillanatokból összetett élet a nagy örökkévalót? Meg akarom ismerni ésszel. Úgy járok, mint a hatalmas reflektor körül keringő pille. Megvakulok és beleszédülök Dubois Raimond „ignoramus et ignorabimus” örvényébe. Fáklyát gyujtok hitből, hogy jobban lássam... Látok... de nemcsak paradizót, hanem infernót is; nemcsak üdvöt, hanem kárhozatot is. Látom, hogy a keittő határmesgyéjén az emberi akarat recsegő-ropogó, ingadozó hídján állok... Bele lehet örülni!

Hogy ismerhetem meg tehát? Hogy? Úgy hogy az eszemnek azt mondom: légy alázatos, mert véges vagy. Ne akarj magasabbra, mint amennyire véges erőd képes. Hitem fáklyája mellé pedig tüzet gyujtok. Nem kialvó földi tüzet, hanem lobogó égi tüzet: a szeretet erős lángját és élesztem ezt az isteni reménnyel. Így már nem rémüldözöm azon a recsegő, ingadozó hídon, mert tudom, hogy a tökéletes szeretet erőt ad nekem, hogy tekintetemet üdvösségemre szegezve elkerüljem a kárhozatot. Így lesz képes az örökkévalóságot megismerő ember csakis a szeretet által felmérni az örökkévalóságot.

Ha az örökkévalóságot fel akarom mérni, mindent hozzá kell mérnem. Azért szeretettel, az Isten-szeretet lelkesedésével hozzá mérem az időt, a pillanatokat, az órákat, az éveket, a nappalokat, az éjszakákat. Ezekkel kell nekünk kiérdemelnünk az örökkévalóságot. Nem mulaszthatunk el semmit, mert ezekből tevődik össze örökkévalóságunk. Megbecsülöm tehát a pillanatokat, az éveket és megszentelem velük ifjúságomat, férfikoromat, öregségemet. Azért: „carpe diem”. A megszentelt idők szentelnek fel az örökkévalóságra.

Szeretettel, az Isten-szeretet alázatával az örökkévalósághoz mérem a lemondást, az önmegtágadást, az áldozatot, amellyel az erény jár. Hozzá mérem a gyönyört, az élvezeteket, a gazdagságot, a könnyű életet, a dicsvágy délibábos feltükrözéseit, melyekkel a bűn, a tagadás, a szenvedély kecsgetet. Hozzá mérem és azt kérdem: „Mi ez az örökkévalósághoz képest?” Oh az örökkévalóság mérőlécétől hogy halványul el, hogy tor-

zul rút kísértetté minden kísértés; hogy ragyog fel vakító fényben minden erény! Mielőtt megtagadnánk egy keresztény erényt, mielőtt lelkünket kitárnók egy bűn előtt, merjünk bepillantani az örökkévalóságba!

De mi lesz az örökkévalóság nagy ellentétjével: a halállal? Szeretettel, az Isten-szeretet diadalával ezt is az örökkévalósághoz mérem és azt kérdem tőle a népek apostolával: „Halál, hol a te győzelmed?” És felzeng lelkemben a Zsoltáros éneke: „Nem halok meg, hanem élek és hirdetem az Úr cselekedeteit.” (Zsolt. 117, 17.)

Nézzük a természetet! Mikor haldoklik, nem bánkodik, nem öltözik feketébe, fakó szürkébe, hanem: mint egy régi indus menyasszony, ki halott vőlegényének máglyájára készül lépni, hogy vele haljon és vele éljen tovább örökké, királyi színekbe öltözik: a velesugár aranysárgájába és a királyok bíborába... Milyen szép az újraélés gondolatában az elmulás! Milyen fölséges az örökkévalóságra nyitó halál! Kapu ez, melyen az örökigazságok szerint élt lélek diadalmasan vonul be együtt orszákolni a Végtelen Istennel. Ez az, amit Szent Pál érez és mond: „Számomra a halál nyereség.” (Filip. 1, 21.)

Ezen a kapun keresztül nézzük a győzedelmes egyházat!... Nem látunk belőle semmit, mert szem nem látta káprázat ez. De e kapun keresztül halljuk a győztesek biztató, lelkesítő szózatát. Mint felrázó harsóna sívít ez a küzdők lelkébe: ne lanyguljatok, ha nehéz az örök-igazságok szerint élni, hanem ide nézzetek, ide tartsatok! Jöjjetek a mindeneket éltető király imádsárára!

Jöjjetek imádsárára! Jöjjetek: ne álljatok, ne vesztegeljete, ne báméskodjatok révedező szemmel, hanem törjete magatoknak utat kitartó szeretettel Krisztushoz, a ti királyotokhoz. Imádsárára — imádkozzunk! Erényes, tiszta, megszentelt életünk legyen a mi imádságunk! Legyen — akkor imádságunk „lélekben és igazságban”, élet, szellem és igazság lesz, melynek nem lesz, mert nem lehet vége soha örökké.

A szent és igazságos Isten

Annak az életszentségnek, amelyet a hitetlenek kigúnyolnak és lekicsinyelnek; a racionalisták lehetetlenné tartanak; amelyre a Szentek vezeklésen, szegénységben, üldöztetésen, szenvedésen és, ha kellett, vértanúhalálon keresztül törekedtek; amelyre az Isten minden embert meghí: „Legyetek szentek, mert én szent vagyok” (Lev. 11, 44. 19, 2.); ennek a lényege: akarat megegyezés az isteni törvény normájával. Azért nem vagyok szent, mert sokat imádkozom; nem vagyok szent, mert mindenemet kiosztom a szegények között; nem vagyok szent, mert csókolom a poklosok sebeit; nem, mert népeket téríték meg Istennek; nem, csak akkor, ha azt akarom mindenben, amit az Isten akar.

Nem formai, gondolatbeli, hanem akaratbeli megegyezés ez az Istennel. Lehet, hogy soha sem fogok tudni valami nagyot művelni; lehet, hogy mint homokszem a Szahara homoksvatagában, elveszem az emberek milliói között; lehet, hogy betegen, tehetetlenül kell élnem halálomig; — ha ez az Isten akarata és én eme akarat előtt meghódolva azt magamévá teszem és én is akarom és mindenben akarom: szent leszek, mert szent az, akinek akarata mindenben megegyezik az Isten akaratával, minden szentség normájával.

Ezért az Isten végtelen szent: solus sanctus! Ezért: mert Benne az akarat nemcsak megegyezik a legfelsőbb lény akaratával, minden szentség normájával, hanem ezzel azonos. És mivel ez végtelen, végtelen az Ő szentsége is. Ő a solus sanctus olyan értelemben, hogy míg minden más szentség szerzett és kiküzdött, az Ő szentsége lényegi.

Isten eme lényegi szentségéből következik aztán az Ő igazságossága. A fény természeténél fogva világít, a tűz természeténél fogva melegít, a levegő természeténél fogva terjed és betölt mindent, a virág természeténél fogva ékes formában és színben: így az Isten természeténél fogva igazságos, mert természete a szentség, ez pedig kifelé igazságosságban érvényesül.

Milyen felmérhetetlen a különbség a mi igazságosságunk és az Isten igazságossága között. Mi tanuljuk

az igazságot. Kódexek és Mágna Kárták kellenek hozzá. Mi keressük az igazságunkat és bíróságok és karhatalom dacára akárhányszor nem találjuk. Istennek nem kell azt tanulni. Nincs oly kódex és nem is lesz, melynek megállapításait Ő ne tudná. Nem kell keresnie. Mindig birtokában van, belőle ered minden igazság és Ő minden igazság végső, kikerülhetetlen szankciója is. Ő a kódexek személyes, élő kódexe; a bírók örök, végtelenhatalmu bírója. „Királyok királya és uralkodók Ura!” (Jel. 19, 16.)

Azért hoz, mert elsősorban Ő hozhat törvényeket. Minő törvények ezek?... Kötéblára is vannak írva, de nemcsak kötéblára, hanem mélyen be az emberi természetbe is. Azért megváltoztathatatlanok, mint mag az emberi természet. Igazságosak, mert éppen azért, hogy az emberi természetnek megfeleljenek, senkitől sem követelnek többet, mint amire képes. — Igazságosak, mert nem hiábavalók; nem önkény szövegezte meg őket, hanem azoknak ideiglenes és örök java, akik számára hozattak. Menjünk végig a tiz-parancsolaton: akár tiltanak, akár előírnak valamit, mindig annak van haszna belőlük, aki betartja. — Ne káromkodj, ne lopj, ne paráználkodj, tiszteld atyádat és anyádat, imádd a te Uradat Istenedet... Isten hegyeire emelő emeltyűk, örvény szélére állított korlátok! — Minden emberi törvény alól ki lehet bújni, Isten törvényei alól nem bújhat ki senki, mert minden isteni törvény megszegése magában hordozza a büntetést, a bűnhődést. Oh igazságos Isten szent törvényei, mily botorság megszegni titeket!

„Királyok királya és uralkodók Ura.” — Mert lényegileg igazságos, azért oszt talentumokat, nem egyforma mértékkel. Egyiknek kettőt, másíknak ötöt, másnak tizet. Szent Pál tizet kapott, IX. Lajos is, Dánte is, Szent István is, Michelangelo is, Szent Ágoston és Napoleon is, Szent Alajos és Voltaire is és ki tudná felsorolni, hányan... De az egyiptomi fáráók jobbagyai, az evangélium poklosai, az ársi paraszt alig kaptak egyet. És mégis mind kapott eleget. Kapott annyit, hogy vele megvásárolhatta, megszerezhetette a legnagyobb, a felmérhetetlen jót: az örökéletet. A selyem és az arany, a

rongy és a fekély, a korona és koldusbot: egyforma hely-
árú jegy az örökboldogság isteni színjátékához. Csak
útat kell vele törnünk magunknak a kapujáig... Az
örök boldogság szemléletében látom aztán azt is, hogy
az Isten nem „personarum acceptor” — nem személy-
válogató. (Róm. 2, 11.)

„Királyok királya és uralkodók Ura”. Mert lénye-
gileg igazságos, azért megfizet kinek-kinek az ő csele-
kedetei szerint. A földön a Heródesek trónon ülhetnek
és koronát hordhatnak, a keresztes Jánosok pedig börtönben
sinylődhetnek és tálcán osztogathatják ki levá-
gott fejüket a Salómék táncaiért: — az örökkévalóság-
ban a türelem ideje lejár és ki mennyit nyom az Isten
igazságosságának mérlegén, úgy nyer üdvöt vagy örök
kárhozatot. — Végig járhatjuk Dánte Infernójának bor-
zalmait az: „Adjatok fel minden reményt”-tól a fekete
Kerub jégbarlangjáig, nem találunk egy esetet sem,
melyre ne kellene azt mondanunk: „Igazságos vagy
Uram és igazságosak a te ítéleteid.” (Tob. 3, 2.) Nem
kegyetlenség ez, mert mindenki elkerülheti! És a Pa-
radizó örvendezése is azért: „Alleluja! Üdv és dicső-
ség és hatalom a mi Istenünknek, — mert igazak és
igazságosak az ő ítéletei.” (Jel. 19, 1. 2.)

A földön az Isten igazságossága tűr és vár, az örök-
kévalóságban sújt és triumfál.

Örök Isten — szent Isten — igazságos Isten! Ne-
künk a te tökéletességeid szerint kell elhelyezkednünk
Veled szemben, mert nem Te vagy értünk, hanem mi
vagyunk Eried!

Tudom, hogy igazságos vagy, azért félek Tőled. Ez
a félelem nem szégyen. Így Szent Pál is félt, meg is
vallja: „Semmiben sem érzem ugyan magamat bűnös-
nek, de azért még nem vagyok igazolva: aki pedig meg-
ítél engem, az Úr az.” (I, Kor. 4, 4.) — Ha az angyalok
csak elődöt arccal mernek megállni az Isten előtt,
hogy álljon meg a bűnös, a gyarló ember? — Tehát
félj az Istent! De ne úgy félj, mint a sötétség a vilá-
gosságtól; mint a gonosztevő a megtorló igazságtól: úgy
hogy elluss előle, hanem, úgy mint gyermek atyjától,
ki büntetni akar. Kapaszkodj bele, öleld át lábait s
mond: „Kegyelmezz Uram, kegyelmezz...” (Jel. 2, 17.)

„Ne hagyj el engem, én Uram, Istenem!” (Zsolt. 37, 22.)

Tudom, hogy igazságos vagy, azért Rád hagyatkozom. — Mózes is ráhagyatkozott: a gyékénykosárból állította népe élére. Egyiptomi tíz csapás, egész hadsereget elnyelő vöröstenger, negyven évi pusztai vándorlás: útjának határkövei. De ez az út hegyre vezetett, ahol angyalok küzdöttek Mózes holttestéért és maga az Úr temettette azt el. Ilyen magasbavívó minden út, melyen az Isten vezet. — Napoleon földhöz vágta a fogoly VII. Pius előtt a szent Péterbazilika márvány miniatürjét, midőn a pápa vonakodott szentesíteni igazságtalan törvényeit. VII. Pius ezt és minden sérelmét a Megfeszített lábaihoz helyezte. — Ő üdvrivalgások között, diadalmenetben vonulhatott később haza Rómába, Napoleon pedig szent Ilona szirtes partján hallgathatta szomorúan a tenger morajlását. — Jobb kezekbe nem helyezhetjük sorsunkat és igazságunkat, mint az igazságos Isten kezébe.

Tudom, hogy igazságos vagy, azért nem állok bosszút. — A bosszú az Istené. Ő meghallja Ábel vérének kiáltó szavát, ha Hozzá bosszúért kiált. De pusztulással sújtja azt is, ki maga akar sérelmének megtorlója lenni. — A pogány Krimhildák útját családok és népek temetői jelzik s végső állomásuk mindig a bosszúálló dicstelen sírja. — A bosszú az Istené. — Az emberé a megbocsátás. — Nem, nem bosszú tehát, hanem alázatos megbocsátás! Avagy nem így imádkozzuk: Bocsáss meg, mint ahogy mi is megbocsátunk.

Szeressük az igazságot! Legyünk ebben is a mi mennyei Atyánk hú és kedves gyermekei! De Krisztus Szent Szíve szerint szeressük, úgy hogy megigazultságunk több legyen, mint a farizeusoké. (Mt. 5, 20.) Nem pózoló, hangos, másokkal szemben szigorú, magával szemben mindent elnéző megigazultságot akar Krisztus, hanem megigazultságot, mely az Isten igazságosságára épült; megigazultságot, mely, mint a gót templomok tornyán ékeskedő rosa gotica: az Isten kegyelme által megszentelt, tökéletes lélek befejezése; megigazultságot, mely erős igazság, de nem kemény, megrogzött; — tűr, megbocsát, vár, szenved és mindig az Égre néz és azért mindig diadalmaskodik.

Az irgalmas Isten

Az Isten igazságossága a maga fölséges következményeivel, úgy mered elénk és magaslik fölénk, mint mesék boldogságot-kereső vándora elé a nagy üveghegy. A magunk erejéből nem tudjuk megjárni. Újra és újra visszacsúszunk róla sziszifuszi csúszamlással és maradunk esendő emberek.

Isten azonban ezen a hegyen elénk jó az ő irgalmaságával. Megfogja a kezünket, erőt, lelkesedést önt szívünkbe; maga háritja el útunkból az akadályokat; karjaiba fogja esésünket; irányítja ingadozó lábainkat a magasságok járására, hogy legyünk: nem esendő emberek, hanem a magasságok biztosjárásu győztesei.

Isten az ő igazságosságával parancsol, büntet és jutalmaz kinek-kinek az ő cselekedetei szerint. Irgalmaságával pedig segít arra, amit parancsol és megbocsát. — Mi ez? Nem ellentmondás, nem következetlenség? Nem igazságosságának megtagadása ez? Nem! Más a meg-nem-érdemelt büntetést kiróni és más a megérdemelt büntetést ki nem róni. Az első ellenkezik az igazságossággal, a másik felülmulja az igazságosságot. Ez tehát az Isten irgalmassága: Igazságosságának hatványozása, isteni superlátívusza.

Igazi superlátívusz, amelyre csak a személyes Végtelen képes! Az Isten irgalmassága soha sem könnyörületes érzés, szánakozó pátosz, hanem mindig hatalmas könnyörülő cselekedet. Ha az egek az Isten dicsőségét hirdetik (Zsolt. 18, 2.), akkor a föld történelme az ő irgalmasságáról tanúskodik.

Végtelen tökéletességének legteljesebb birtokában nem volt szüksége soha semmire és senkire: sem világra, sem angyalokra, sem emberekre. Ő azonban szétáradó jóságában tökéletességeinek boldog birását megakarta osztani másokkal is. Azért semmiből előhívta és megformálta a világot, benépesítette angyali karokkal az eget és a föld királyává teremtette az embert. Mikor aztán az ember elfeledve, hogy Istennek köszöni létét: olyan akart lenni, mint az Isten; és áthágta akaratát és pártütő lett az Isten ellen, Isten igazságosságában visszavonhatta volna teremtő és fenntartó akaratát, meg-

semmisíthette volna lázadó teremtményét. De nem tette! Irgalmasságában igazságossága fölé emelkedett: megbüntette ugyan, kiúzta a tüskét és bojtortját termő földre. De miért? Csak azért, hogy ismét ráeszméljen arra, hogy gyarló teremtmény. Kiúzta, de nem nincstelenül. Kiadta örökségét is: a megváltás biztos reményét.

Igaz, sötét volt az ember vezeklése Ádámtól Krisztusig. De az Isten irgalmassága gyújtotta prófétai fátylak időről-időre bevilágították és az el-nem-veszett paradicsomi örökségre: a közelgő Emánuelre való ráeszméltetéssel lelket, vigasztalást öntöttek a csüggedők, a szenvedők szívébe.

A bűnös, a Teremtője ellen fellázadt ember nem érdemelt jutalmat. Isten pedig nemcsak felhozta rá az ő napját, nemcsak esőt adott földjére alkalmas időben, hanem megajándékozta őt az ajándékok ajándékával is: a Megváltóval. „Úgy szerette Isten e világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta, hogy mindaz, aki őbenne hisz, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.” (Jn. 3, 16.)

A bűnös, a Teremtője ellen fellázadt ember végtelenül megbántotta az Istent. A megbántás nagyságát mindig annak méltósága határozza meg, aki ellen irányul. Isten méltósága pedig végtelen. Tehát végtelenül bántotta meg Őt az ember. E végtelen megbántás megtorlása az isteni Igazságosság által kigyújtott örök pokol... Szörnyű büntetés! Nála csak a bűn szörnyűbb, amely kihívta. E szörnyű büntetés örvénye elé azonban oda állította az Isten irgalmassága egyszülött Fiának véres keresztjét, hogy szétroncsolt Isten-emberségének széttárt karjaival eltakarja azt; hogy ezer sebének tántogó jajszavával belekiáltsa a gyarló, a könnyelmű emberek lelkébe: erre ne járjatok, legfeljebb a kereszt tövéig, hogy kegyelmet nyerjeteek... Nincs a föld életében egy pillanat, nincs halmazállapotában egy atom, mely ne tanuskodna az Isten jóságos irgalmáról.

Ha a föld története tanuskodik az Isten irgalmasságáról, akkor az emberegyedek élete megérzékelte azt. Mikor mi még nem voltunk, Ő már jóságos irgalmával reánk gondolt és annyi sok más helvétünk létezhető ember helyett — minden érdem nélkül — ne-

künk adta meg a létjogot: hogy mi éljünk és mi üdvözüljünk, mi legyünk boldogságának részesei... Mikor mi gyermekségünk eszmélő hajnalán, mi a homály, a köd, a bizonytalanság Neki, a ragyogó Napnak azt kiáltottuk: nem szolgálok Neked, Ó, a mi irgalmas Atyánk nem fordult el tőlünk, hanem derengő lelkünket elárasztotta sugárözönével megtanítva benünket az Egyház és jó szüleink által akaratának ismeretére és kegyelmeinek használatára, hogy már látnánk, gyönyörködneünk Benne és ne ellenkeznénk Vele... Mikor pedig mi inkább szeretve a sötétséget behúnytuk szemünket ragyogása előtt, hogy látván ne lássunk és hallván ne halljunk, és eliévedtünk az élet és a szenvedélyek sikamlós útain, Ó, a mi irgalmas Istenünk, nem szünt meg szeretni minket, nem undorodott meg tőlünk, hanem „post errata juventutis” karjaiba ölelt bennünket, védett helyre vitt, hogy ha eddig eltévelyegtünk Tőle, ezután lennénk az ő szerető barátai — papjai — szentjei. És azután is irgalmasságának hatalmas jóságában nem emlékezik semmi „nem szolgálok”-ra, semmi „eltévelygés”-re, csak néz és figyel. Míg szemével néz, szívéből árasztja szeretetének melegét, kezeivel pedig szórja kegyelmeinek bőségét, hogy lanyhaságunk felmelegedjék iránta lelkesedő szeretetre, hogy esendőségünk megerősödjék küzdő és győzedelmeskedő lelkületté, hogy aztán mindent jóváteheessünk, mindent kiérdemelheessünk és iránta való szeretetünket bebizonyíthassuk erényekben ékes, mindig csak tökéletesedő, soha vissza nem eső étellel. Nincs életünkben sem pillanatot, sem gondolatot; nincs szívünkben egy dobbanás, lelkünkben visszaemlékezés, mely, ha őszinték akarunk lenni, ne azt hirdetné és vallaná: az Úr irgalmasságának köszönhetem, hogy nem emésztettem el, mert „a hegyek meginognak, a halmok megremegnek; engem azonban nem hagy el az Úr irgalma.” Is. 54, 10.)

Isten eme kitartó irgalmával szemben nem állhatunk megindulás nélkül. — Önkénytelenül is lelkünkbe ütközik a Zsoltáros gondolata: „Mit adjak az Úrnak mindazért, amit nekem adott?” (Zsolt. 115, 12.)

Mit adjak? Mit adjak mindezért? Adjunk az irgalmasságért alázatot. Kedvesebb értékkel nem adózhat-

nánk Isten irgalmának, mintha elismerjük vele szemben elégtelenségünket; ha bűneinket nem tagadjuk le, hanem a töredelem olajában Isten lábai elé öntjük. Nem álszégyen és nem álszégyenből való megrögzöttség, hanem alázat és töredelem! — Alázat és töredelem! Azért nem feleslek Vele, nem kényeskedem és nem zúgolódom, hanem magamra veszem a nap terhét, a megpróbáltatások keresztjét, a félreértések és megaláztatások fővisz-koronáját és Isten irgalmát viszonzandó követem Krisztust és ha kell járom keresztútját.

Mit adjak? Adjunk az irgalmasságért szeretetet! Ha az Isten irgalmából élek, ha irgalma rajtam, a multamban, a jelenemben kiverődik, mint antik remeken a nagy idők patinája, akkor ezzel a jószágos irgalmommal nem élhetek vissza, nem használhatom ki kufár számítással: jaj — hogy vétkezhetik valaki, mert az Isten irgalmas! Nem — hanem irgalmáért igyekszem Őt megszeretni, hogy szeretete, mint pecsét égjen a karomon, mint pecsét a szívemben, erősen, mint a halál, hogy inkább meghaljak, de többé ne vétkezzem.

Mit adjak? Adjunk az irgalmasságért erősséget. Az irgalmasság nem volna Isten tökéletessége, ha bennünk csak gyengeséget eredményezne. Nem azért irgalmas az Isten, hogy mi újra elbukjunk, hanem azért, hogy ha elbuktunk, ne ernyedjünk el, ne essünk erkölcsi letargiába, hanem bocsánatából erőt, lelkesedést merítve újra emelkedett lélekkel szárnyaljunk Őfelé.— Isten irgalma szívárványt ívelt az özönv.z romjai fölé, mi pedig irgalmasságának szívárványhídján akarunk jární a bűn, a lanyhaság, a fegyelmeztelenség romlásba sodró árjai felett, hogy beléjük ne szédüljünk, hogy erősek legyünk.

Mit adjak? Adjunk az irgalmasságért irgalmasságot. Az Isten velünk szemben gyakorolt irgalma ítélet lesz rám nézve, ha megfeledkezem róla, mikor embertársam áll velem szemben; ha nem értem meg őt; ha megítélem őt; ha nem nyujtom felé kezemet, mikor segítségért esd, ha nem fogom fel, mikor bukni kezd; ha kizárom házamból és még inkább, ha kizárom szívemből, mikor szeretetemre szorul; ha könnye és szenvedése nem indít szánalomra és segítésre... Isten sem-

mit sem kíván annyira viszonzásul irgalmáért, mint-hogy irgalmasak legyünk felebarátainkkal szemben. Ezzel hasonulunk legjobban mennyei Atyánkhoz és ezáltal segít főleg Isten irgalma bennünket arra, hogy igazságossága kívánalmainak megfeleljünk.

Ha szívünk vágyik imádkozni és szeretnénk imádkozni tudni, mint az Apostolok: „Uram, taníts minket imádkozni!” (Lk. 11, 1.), merüljünk el az Isten irgalmasságának felemelő szemléletébe és tapasztalni fogjuk, hogy már tudunk imádkozni. Isten irgalma bizalmat önt szívünkbe, szárnyakat ad lelkünknek, már nem félünk Tőle, hanem Felé sietünk, átkaroljuk, hang és szó lesz ajkunkon minden gondolat, minden vágy, Eléje tárunk mindent és csak azt kérjük: Irgalmas Istenem, segíts, hogy irgalmasságod viszonzása által szent legyek életemben, boldog hivatásomban és eljussak szined örök látására.

A mindentudó Isten mindenható gondviselése

Az ember méltóságának fokmérője az ő értelmisége, hatalmának forrása pedig az ő szabad akarata. Azok a nagy lángelmék, akik kezdve az assir-babiloni kultúrától a görög-római műveltségen keresztül a legmodernebb kultúr-korszakig megtöltötték a könyvtárakat és halhatatlanná tették nevüket a népek és nemzetek lelkében: mind megegyeznek a kis iskolásfiúval abban, hogy tudásukat másképp nem minősíthetjük, mint annak állításával: én tudok. Azért, mint a felkelő nyári nap káprázatától elhomályosul a nyári éjszaka csillagmilliárdos égboltja; mint a fellobogó lángoszlop mellett elenyészik a sziporkázó tűzszikra, úgy homályosul és enyészik el az Isten tudásával szemben minden emberi zseniállítás, minden zseniális tudás, mert az Isten tudásának minősége nem ennek állítása; nem, az Isten tudása maga az Isten — az Isten maga a tudás.

Az ember tudása képességből és ténykedésből összetett. Mint delejes iránytű leng az ismeretlen és ismert között. Azért tudhat és nem tudhat. Tudom a tör-

ténelmet, ha megtanulom; nem tudom, ha nem tanulom meg. Az Istenben nincs semmi befogadó képesség. Minden ilyen képesség u. i. befejezetlenség, tehát tökéletlenség. Isten fogalmával pedig ellenkezik minden tökéletlenség. Azért tudásában sincs képesség és ténykedés: tudása állandó, egyetlen, nagy ténykedés. Olyan, mint egy soha be nem csukódó szem mindent felölelő, soha meg nem szűnő látása. Nem képesség tehát, hanem képesség nélküli, egyeilen állandó ténykedés. Az Isten nem megismer, tanul és tud, hanem megismer, mert tud. Hogyan? Úgy, hogy az Istenben, aki a legegyszerűbb, minden összetétel nélküli lény, nem lehet semmi összetétel. Bennünk van ténykedés és ténykedő elv; az Istenben a ténykedés és a ténykedő elv egy: az ő lényege az ő ténykedése és ténykedése az ő lényege. Azért tudása is azonos lényegével. Az Isten tudása maga az Isten; végtelen, mint az Isten; örök, mint az Isten. Azért mindent tud. Tudja önmagát, teljesen kimerítően. Nekünk egy egész örökkévalóságra lesz majd szükségünk, hogy az Istent megismerhessük színről-színre; Isten pedig állandóan bírja lényegében önmaga ismeretét. Ismeri teremtményeit, mert önmagát legtökéletesebben ismerve ismeri mindazt, amire ereje kihat vagy kihathat. Ismeri a jövődőt, a kiszámíthatatlant, a szabad feltételektől függőt is. Igen, ismeri, tudja, hogy mi lesz velünk, tudja, hogy ha ilyen vagy olyan körülmények közé kerülünk, hogyan fogunk cselekedni, szólni, bár ez a mi szabad elhatározásunktól függ. Tudja, mert az ő örök tudása előtt minden, mint a jelenben együtt van. Úgy van, mint az ó-szövetségi ihletett bölcs mondja: „Az Úr mindent tud és ismeri az idők jelét és kijelenti, ami volt és ami lesz, leleplezve az elrejtettek rejtekét. Nem kerüli ki figyelmét egy gondolat sem és nem marad rejtve előtte egyetlen szó sem.” (Eccli. 42, 19.)

Az emberi akarat elveszítette a paradicsomot és paradicsomot alakított a tövist és bojtortjánt termő földből. Isennel szemben megtagadta az engedelmisséget és magával szemben engedelmisségre kényszerített milliókat. Trónokat emelt és birodalmakat separt el. Az ó-világ hét csodája után megcsinálhatta az új-világ

hét csodáját. Építhet bazilikát, mely kimagasoljék a felhők közé, mint új-bábel és kongathatja harangját, úgy hogy mérőföldeket szárnyaljon be a hangja, de azt nem teheti, — Isten szent kegyelme nélkül — hogy csak egy lélek is kövesse hívó szavát; nem teheti, hogy megnövelje saját magasságát: „Ki adhat pedig közületek gondjai által nagyságához egy könyöknyit?” (Mt. 6, 27.) — És mindent, amit megtett és megtehet, nem tehetne volna és nem tehetné meg, ha Isten nem tartaná fenn fenntartó akaratával és nem működne közre vele jószágos közreműködésével. Nem, mert az ember akaratának hatalma olyan, mint a hold fénye: nő és fogy; nem magából való: közvetített képesség. Nem, mert az ember akaratának hatalma csak addig terjedhet, amíg lényege. Ez pedig véges. Így szüntelen ennek határoltságába ütközik.

Az Isten hatalma ellenben végtelen. Az Isten akarata ugyanis nem akarati képesség és akarati ténykedés összetétele, hanem szüntelen ténykedő akarás. Mi akarunk, mert akarhatunk; az Isten pedig akar, mert nem képes nem akarni. Ez az ő akaró ténykedése, mint tudása, azonos az ő lényegével. Az Isten akarata Ő maga. Azért hatékonysága is végtelen, mint Ő maga; örök, mint Ő maga. Éppen ezért az Isten akaratának érvényesítésével nem tökéletesedhetik; nem változik, mert minden, ami akarata nyomán lesz és tökéletesedik, lényegében öröktől fogva kiválóan benne foglalt. A világ az ő örök lényegében foglalt eszméinek megvalósulása. Az élet, ez a nagy ténykedés, az ő fenntartó és közreműködő akaratának eredménye. Nem korlátolja hatalmát csak a lehetetlen, mivel ezt nem akarhatja; nem, mert ennek nincs lényege; aztán a hiány és a bűn, mert ellenkezik végtelen tökéletességével, hogy azt akarja, ami nem ténykedés, hanem a ténykedés hiánya. Tehát, ha azt mondom: „Hiszek az Istenben, mindenható Atyában...”, tudom, mit imádkozom és bátran vallom és lelkesen kiáltom bele a világ paralizáló szkepszisébe: „Istennél semmi sem lehetetlen.” (Lk. 1, 37.)

Ez a fölséges, végtelen nagy méltóság; az a megrendítő, térdre omlani kényszerítő, végtelen hatalom

nem zárkózik magába, hanem gondot visel a világra épügy, mint a fűszálra; a pápára és a síró gyermekre és mindent céljának megfelelőleg irányít. A mi gondunk az ő gondolja, a mi célunk az ő célja: „Mert a kicsit és a nagyot Ő alkotta és egyformán gondot visel mindentről.” (Bölcs. 6, 8.) Azért bűn a deizmus, mert ki akarja zárni a világból és az életből az Istent s azért igazság az istenhit, mely Krisztussal szól: „Nézzétek az ég madarait, hogy nem vetnek, nem aratnak, sem csűrökbe nem gyűjtenek és a ti mennyei Atyátok táplálja azokat... (Mt. 6, 26.) Nézzétek meg a mezők liliomait, mint növekednek, nem dolgoznak és nem fonnak; pedig mondom nektek, hogy Salamon minden dicsőségében sem volt úgy öltözve, mint egy ezek közül. (Mt. 6, 28.) — Nemde két verebet egy garasért adnak? és egy sem esik azokból a földre a ti Atyátok nélkül...” (Mt. 10, 29.) — Nem is lehet másképp! Ha következtelennek tartanók azt az embert, aki hajót készít és miután elkészítette megindítva vezetés és irányítás nélkül tengerre eresztené, mennyivel inkább ezt kellene tartanunk Istenről, ha nem gondolna teremtményeivel és nem vezetné sorsukat, hisz ezek sokkal inkább függenek Tőle, mint a hajó kormányosától. Még csak nem is létezhetnének, — Nélküle megsemmisülnének. — Nem, nem: Isten következtelen nem lehet, — ellenkezik végtelen tökéletességével.

De van bűn és van szenvedés: ez mind eltérés a céltól. Hogyan van tehát gondviselés? — Van bűn, mert van szabad akarat. És Isten ezért megengedi ugyan a bűnt, de nem akarja soha. És ha megengedi is, csak azon feltétel alatt teszi, hogy belőle nagyobb jó származzék. Ha pedig megengedi, nem jön ellenkezésbe igazságosságával, mivel Ő nem ígérte meg senkinek feltétlenül az üdvösséget. Csak azoknak, akik kegyelmeivel közreműködnek. — Nem tagadja meg ezért irgalmasságát, mert ez nem kívánja azt, hogy mindenkinek kegyelmeinek legnagyobbikát adja. Eleendő kegyelmet, melynek erejével a bűn legyőzhető, mindenkinek ad. Ez pedig elég irgalom. — Nem zárja ki mindenhatóságát. Azért, hogy Isten mindenható, nem köteles megakadályozni a bűnt és nem is akadályoz-

hatja meg, mert szabad akaratot adott és Ő „Solus Dominus” — annyira úr, hogy nem vonhatja vissza azt, amit adott a szabad akaratban: isteni nemesilevelünkben.

Van szenvedés. Van, de ha meg is engedi az Isten, ha ráéri is valakire, mindig magasabb célja van vele és mindig következetes. A jókra ráéri, hogy a rosszért, amit elkövettek, eleget tehessenek, hogy érdekeiket növeljék; a rosszakra ráéri, hogy bűnhődjenek, hogy magukba szállva Hozzá visszatérjenek. A gonoszaktól elhárítja, hogy azért a kevés jóért, amit véghezvittek, már a földi életben apró pénzzel őket kifizesse és ne maradjon adósuk az örökkévalóságban; az igazakra ráéri, hogy érdemeikért adósuk maradván az örökkévalóságban törleszthesse azt végnélküli boldogsággal.

Azért, ha az isteni gondviselés problémáival találkozunk életünkben, ne zúgolódjunk, hanem alázatos lélekkel hajoljunk meg Előtte és parancsoljunk csendet a szívünknek, csendet az ajkunknak és — ha könnyes szemmel is — mondjuk: Legyen meg a te akaratod. — Mert életem hajóját a Mindenható Isten keze irányítja biztos cél felé, nem kutatom a jövődöt. — Az okkultizmus is nem csak azért bűn, mert ellenkezik az Isten akaratával, hogy azt kutassuk, ami még nem is a miénk: „Nem a ti dolgotok, hogy tudjátok az időket és pillanatokat” (Ap. csel. 1, 7.); hanem azért is, mert ostobaság. Az Isten tervét senki sem kiathatja ki. A jelekből és a szellemek által való olvasás — mint játékkukkerrel való csillagvizsgálás: ostobaság. Mi legyünk okosak! Azért ne kutassuk a jövődöt. Így úgy sem látjuk meg; hanem hunyjuk le előtte a szemünket, hajsuk kezünkbe fejünket — akkor meglátjuk... Igen, meglátjuk: az Isten akarata, az Isten szeretete fonja, csak szép lehet, csak jó lehet, ha Rá hagyjuk, ha nem kontárkodunk művészetébe. Legyen meg tehát a te akaratod. Ott akarok élni és lenni mindig, ahová akaratod állít. Ott leszek mindig a legjobb helyen.... Úgy teszek, amint a Zsoltáros mondja: „Gondjaidat bíz az Úrra és Ő majd táplál téged.” (Zsolt. 54, 23.) De azért nem leszek ügyefogyott, szenvedőleges, kezde-

ményezés-, tetterőnélküli, sem pedig lelkitartalom-nélküli törtető telve lelkiismeretlenséggel és szeretetlenséggel. Nem, mert az isteni Gondviselés szárnyai alatt élve alázatos maradok és belőle merítek reményt, békét és lelkierőt soha ki nem fogyó mértékkel.

Az Isten boldogsága — az én boldogságom

Az Istennek, annak a fölséges személyes lénynek, akinek lényegét és tulajdonságait, mint a bércek fölél emelkedett sas-madár a messzeségbe-vező láthatárt; vagy mint a gép-madár szárnyain felemelkedett pilóta a mozaik-darabokból összerótt mélység rohanását, szent félelemmel és elfogódott öntudatlansággal szemléltük,— életét két szemponiból tekinthetjük: kívülről és belülről.

Az Isten külső életéről tanúskodik az üdvösség-történelem és a világtörténelem. Mintegy eleven plasztikába öntve azt, amit az Istenség második személye szavakkal így fejezett ki: „Az én Atyám mindezideig munkálkodik, én is munkálkodom.” (Jn. 5, 17.) — Isten állandóan, szüntelenül működik kifelé.

Az Isten benső életét pedig e szóba foglalja össze a teológia: *Boldogság*.

A boldogsághoz sok kell, de mégis elég hozzá kettő: minden jónak bírása és ennek tudata a birtokos részéről. Mit használna nekem, ha király volnék, de nem tudnék róla; vagy, ha királynak tartanám magam s tényleg nem az volnék? Semmit, — egyik esetben sem élvezhetném királyságomat.

Istenben a boldogság mindkét feltétele a lehető leg-tökéletesebb módon megvan. Isten nem maga körül bír minden jót, minden tökéletességet, hanem önmagában, lényegében. Isten lényege minden tökéletesség végtelen összessége. Isten nem tökéletességről tökéletességre menve ismeri önmagát, mint ahogy mi ismerjük pl. a múzeumok kincshalmazát, hanem egyszerre, mintegy egyszeri áttekintésben, teljesen kimerítően. Minden tökéletesség eme felítetlen birtoklásából és eme

birtoklás legtökéletesebb öntudatából, mint az óceánok kiapadhatatlan áradata, mint megfőkezhetetlen vihar ellenállhatatlan rohanása, mint a tropusok napjának ború-nélküli sugárzata, fakad és kitölti az Isten benső életét *az Ő végtelen boldogsága.*

Az ember nem olyan, mint a kristály, vagy növény, mely saját formájában hordozza az általa felfogható egyedüli formát. Az ember saját emberi mivoltán kívül megismerhet más formákat is. Sőt úgy van megalkotva, hogy minél több formát ismer meg a természet világából, annál tökéletesebb lesz értelme és minél több formát ismer meg a természetfölötti világból, annál tökéletesebb lesz szellemiségében. Befejezett tökéletessége pedig egyedül az Isten, a végtelen szellemi lény bírásában, vagyis az Isten tökéletességeinek elsajátításában, az ezekhez való teljes hasonulásban, az ezekben való elmerülésben érvényesül.

Ez a tökéletesség, mely a természetnek a természetfölöttivel való egyesítése, nem természetellenesség; — nem, sőt maga az emberi természet igényli. Amíg a természetfölöttibe nem kapcsolódik bele, olyan mint a cédrus-csemete, mely nem tud gyökeret verni. Hiába hordozza magában a magasba-törekvés hajlamát, korc maradt, kiszárad.

A tökéletesség nem szokatlan dolgok, hatalmas alkötések véghezvitele, hanem a kicsiben való hűség. Igen, mert ha mindent besugároz a nap, akkor tűnik el az árnyék: ha legkisebb ténykedésünket is áthatja a természetfölötti, az Isten akarata, akkor leszünk tökéletek.

A tökéletesség alapja a hit, egyensúlya az alázat, megnyilvánulása, kihatása az igazságosság és szeretet. Leonidás, Miltiádes, Aristoteles, Cato: — mind egyikben volt tökéletesség, de egyik sem volt tökéletes, mert valamennyiből hiányzott az igaz hit. Tökéletességük pogány önteltség volt és nem alázatos Istent-akárás. Azért életük akárhányszor tökéletességüknek letagadása volt, mert nem a hitből fakadó szeretet és igazságosság, tehát az Isten szava, hanem a test és vér szava volt cselekedeteik irányítója. A tökéletesség tehát csak ott lehet, ahol kereszténység van; ott van, hol

a kereszténység élet és erő; kereszténység pedig csak ott van, ahol az Isten akarata lesz az ember akarata.

Az Isten tökéletessége: a tökéletesség örök bírása, örök nyugalom és béke. Az ember tökéletessége pedig az Isten tökéletességeinek megszerzéséért való harc és küzdelem. Ezért a lanyhák és esendők lelkükben nyugszanak és tétlenkednek, akiknek lelkében pedig ég az Isten szava: „Legyetek tökéletesek, miként a ti mennyei Atyátok tökéletes.” (Mt. 5, 48.) — azok törik magukat erénygyakorlatokkal és önmegtágadással. — A tökéletesség küzdelem az igazi tökéletességért! Legyetek, miként mennyei Atyátok!

Az Isten tökéletességeinek bírásában végtelen boldog. Tehát az ember, ha Istenhez törekszik hasonulni, az Istenben, az igazi boldogságban részesül. Azért a: „Legyetek tökéletesek” egyet jelent, annyit jelent mint: „Legyetek boldogok”. Csak azért van inkább a tökéletesség hangsúlyozva, mivel másképp nem juthatunk boldogságra.

Mikor az ember boldogulni indul, két világ határ-mesgyéjére kerül. Az egyik világ az érzéki világ, a másik a lelki világ. Az előbbi, mint Pársivál varázskertje, kínál rózsát, ragyogást, mámort és gyönyört s letagadja a tövist, a sötétséget, a keserű feleszmélést, a lezüllést: pedig ott van; az utóbbi kíván lemondást, áldozatot, harcot, küzdelmet; kemény szavakat hallat: „Aki szereti életét, elveszti azt.” (Jn. 12, 25.) „És aki életét gyűlöli, e világon, örök életre őrzi meg azt.” (Jn. 12, 25.) — „Ha valaki... nem gyűlöli atyját és anyját, feleségét és gyermekeit, fivéreit és nővéreit, sőt még önnön lelkét is, nem lehet az én tanítványom.” (Lk. 14, 26.) „És aki föl nem veszi keresztjét s nem követ engem, nem méltó énhozzám.” (Mt. 10, 38.) — És nem ígér semmit. csak mindenért száz annyit és az örök boldogságot. (Mt. 19, 29.)

E két világ határ-mesgyéjén meg kell állnunk; nem mehetünk tovább, mert mind a két világhoz közünk van. Közünk van az érzéki csábos világhoz is, mert testünk van, aztán közünk van ahhoz a sokat kívánó lelki-világhoz, mert halhatatlan lelkünk is van. Közünk van, de hogyan helyezkedjünk el velük szemben?

E két világ ellentétes világ: „Szeretteim, tartózkodjatok a testi kívánságoktól, melyek a lélek ellen harcolnak”. (1. Pét. 2, 11.) Tehát nem mindegy, hogy melyikhez csatlakozunk! „Aki testének vet, a testből arat majd romlást is; aki pedig a léleknek vet, a lélekből arat majd örök életet.” (Gal. 6, 8.) Mit tegyünk? Mit tegyünk, hogy igazunk legyen? Megadja rá a feleletet a józan ész és a saját természetünk. A józan ész belátja, hogy úgy kell annak lenni, hogy a felsőbbrendű uralkodják az alsóbbrendű felett. Tehát a szellem a test felett. Saját természetünk is úgy van megalkotva, hogy a lélek legyen az állagi, a meghatározó forma, a test pedig az általa meghatározott rész.

Mikor a római sas uralkodott a világon, ha valahol a világbirodalom egyik vagy másik sarkában megmozdult valamely nép és ki akarta magát vonni a sas uralma alól, az rácsapott és vas-karmaival: légióival megfékezte szabadságra törekvését. — A lélek is így csapjon rá a test minden megmozdulására, minden kísértésére, mely érvényesülni akar a lélek uralmának rovására.

A lélek uralma azonban nem pogány erőszak, hanem imperium christianum: keresztény országlás. A lélek nem rabszolgákon akar uralkodni, hanem szabad nemeseken. A lélek hódít, uralkodik, de mindig azért, hogy nemesítsen.

Mint a római sas csapjon a lélek a test minden lázongására, az érzéki világ minden csábítására, de nem azért, hogy megölje a testet, hogy lerombolja az érzéki világot, nem, hanem csak azért, hogy kiáradhasson mindkettőre; hogy az érzéki világ ne csábítson, hanem az Isten gondolatait személtesse; hogy a test ne lázongjon, hanem érzéseiben és ösztöneiben megnevesedve engedelmeskedjék a léleknek és általa az Istennek.

A lélek uralma imperium virtutum: az erények országlása. Tehát van törvénye és van rendszere. De törvénye nem írott betű, hanem hit és Isten-szeretet. Rendszere nem bürokratizmus, hanem szeretetből, hitből kiált erény és igazság.

A lélek uralma imperium beatificans: boldogító or-

száglás. Amint a lélek világa úrrá lesz a test világa felett, úgy érvényesül az Isten akarata bennünk és úgy hasonulunk az Isten tökéletességeihez. Ez pedig az a boldogság, ami egyedül képes kitölteni életünket e földön: az igazi boldogság. — Ez a lélekből fakad, de kiárad a testre is, soha meg nem aláz, mindig feljebb emel, soha be nem piszkít, mindig megdicsőít.

Kereshetjük e boldogságot bárhol, míg a lelkünkben és lelkünk tökéletességében nem keressük, soha meg nem találjuk. Nem, hanem lelkünk, mint valami schoppenhauer-i inga fog lengeni a boldogság utáni vágy és az unalom között: *Cor nostrum inquietum erit, donec requiescat in Deo.*

Ne vonakodjunk, ne kétkedjünk tehát, hanem a lélek feszítő erejével lendüljünk neki a tökéletesedésnek és a lélek uralmát árásszuk ki testünkre, önfegyelmzésünkre, kötelességteljesítésünkre, hivatásunkra, hogy így lelkünk által éljen, győzzön és uralkodjék mindenben az Isten akarata, mi pedig hasonuljunk Hozzá életben és részesüljünk boldogságában.

MÁSODIK RÉSZ

A MEGVÁLTÓ ÉS MEGVÁLTÁSOM

Az Ige testté lőn...

A sivatag homoktengerében elszórt gyöngyszemet, vagy a szélvihar által elkapott selyemszálat könnyebb meglátni, könnyebb megtalálni, mint a jászolban fekvő, síró tehetetlen gyermekben meglátni a végtelen Istent.

Hogy az a betlehemi jászolban, az állatok almán szunnyadó gyermek az ég és föld ura, a királyok királya, a végtelen örök Isten, ennek fölismerésére nem elég az emberi ész, az emberi zseniálítás. Nem elég, mert az észt befolyásolja a látszat: az a koldus környezet, az a gyenge, törékeny emberi külső. Azután az ész szárnyal ugyan, de mint a sötétben szállongó sirály-madár beleütközik a vakítófényű világítótorny vázába és behull a tenger örvényeibe, úgy ütközik bele az ész is az örökkévalók, a Végtelen határaiba és tehetetlenül elmerül a kétély örvényeibe. Igen, mert véges és mert őnmagában elnyomja a Végtelen.

A jászolbanfekvő gyermek istenségének felismerésére is tehát természetfölötti meglátás, kinyilatkoztatás: ez a végtelenbe-segítő, isteni lendítés, isteni megvilágítás szükséges.

Ez a természetfölötti meglátás, kinyilatkoztatás vezette a betlehemi bölcsőhöz a pásztorokat, a keleti bölcséket, majd a századok jártában a népeket, a nemzeteket. Mind ennek a világnál jöttek és hajoltak meg Előtte, akik ma keresztények. Ennek a világnál jöttünk mi is, öntudatlanul követve vonzó erejét már ott a Meőtis tő ingoványainál és ennek erejében térdelünk mi is a Gyermek jászolánál és valljuk minden látszat, minden tagadás dacára: „Te vagy Krisztus az élő Isten Fia.” (Mt. 16, 16.)

Eme természetfölötti kinyilatkoztatás: a hit világánál is azonban csodálkozva állunk meg a betlehemi já-

szol előtt és csodálkozva kérjük: Hogy lehet az, hogy az ég és föld Ura, a királyok királya, a végtelen, az örökkévaló, nagy Isten jászolba, állatok éihelyére feküdt? Pedig nem ezen kell csodálkoznunk, hanem sokkal inkább azon, hogy ez a nagy Isten emberré lett. Avagy van-e csodálatraméltóbb, mint az, hogy a Végtelen egyesül a végessel, az arasznyival, a feltétlen szentség az esendő gyarlósággal, a megközelíthetetlen fény a vigasztalan sötétséggel, az örökkévaló a mulandóval? Ez a csodálatraméltó! Hogy lehet az, hogy a végtelen, az örök Isten halandó véges emberré lett? Ha ezt megértem, már nincs mit csodálkoznom azon, hogy jászolban aludta első álmát a földön. Hogy lehet, hogy emberré lett? A teológia megadja rá a feleletet. A hiposztatikus egyesülés misztériumában bebizonyítja, hogy nincs benne ellentmondás, hogy nem lehetetlen. De minden beigazolás dacára is misztérium marad s vele szemben az emberi ész minden tudás és zseniálitás mellett is véges marad. Azért ne feszegessük, hanem a nagy misztérium előtt hívő szívvel megalázkodva csak imádkozzunk: „Hiszek, Uram! segíts az én hitelenségemen.” (Mt. 9, 23.)

Hogy lehet a végtelen Isten emberré, hogy lehet?— Ne ezt kérdezzük, hanem azt: hogy miért? Hogy emberré lett, azt higgyük; amiért emberré lett, azért szeressük!

Miért lett emberré? Emberré lett, hogy bennünket megváltson, elegettéve a megbántott isteni fölségnek. A bűn az Istent végtelen fokban bántotta meg. Ezt csak végtelen értékű elégtétel tehette jóvá. Ember pedig a maga végességében erre képtelen volt és Isten mint Isten nem szenvedhetett. Azért lett tehát emberré, hogy szenvedhessen és így elegettehessen értünk. — Emberré lett, hogy megválthasson bennünket példájával. „Istent soha senki nem látta.” (Jn. 1, 18.) Igen, az Istent, mint Istent senki sem láthatja földi életében. Az anyagi szem nem láthatja meg a legtisztább szellemet. Dehát hogyan követhessük akkor Őt? Hiába beszélnek róla a pátriárkák és próféták, ha nem látjuk, erőtlenné maradunk, nem utánozhatjuk Őt. Azért lett tehát emberré az Isten, hogy életpéldájával megmutathassa

nekünk, hogyan élhetünk mi emberek istenien. — Emberré lett, hogy megválthasson bennünket szegénységével. Az Is'eu önmagában bírja minden tökéletesség végtelen összegét. Ha nem lett volna emberré, nem lehetett volna szegénnyé és ha nem lehetett volna szegénnyé, mi nem adhatnánk Neki semmit. Azért emberre lett, hogy nincstelenül jászolba feküdhessen és mi elláthassuk Őt ajándékainkkal és így kiérdemeljük, megvásárolhassuk az ő isteni közelségét. Szegénnyé lett, hogy mi gazdagok lehessünk: az ő szegénysége által gazdagok, az örökkévalóság örökösei. (II. Kor. 8, 9.)

Oh, mily jó, hogy adhatunk valamit az Istennek!

Mit adjunk? A keleti bölcsek aranyat, tömjént és mirhát adtak. Mi is adjunk oda Neki mindent! Erényes, tiszta lelkünk aranyát, imádságos szívünk tömjénét, önmegtagadásos életünk mirháját. Oh ne múlték el felettünk egy nap sem, hogy valamit ne adtunk legyen Neki: vagy aranyat, vagy tömjént, vagy mirhát, vagy mind a hármat. Minden este lelkiismeretvizsgálatunkban vessük föl a kérdést: Mit adtam ma az ériem szegénnyé lett Istennek? — Hogy fog ez a kérdés megszegyeníteni, ha semmit sem adtunk; mily édes békével fog eltölteni, ha rá felsorolhatjuk ajándékainkat és mily hatalmas lökést, lendületet fog adni másnapra, hogy pótoljuk, amit elmulasztottunk, hogy megismételjük, amit teljesítettünk — esetleg megtejezzük.

Ne vonakodjunk, ne féljünk odaadni az értünk emberré lett Istennek lelkünk fehérségének aranyát, szívünk imádságának tömjénét, éleünk önmegtagadásának mirháját: odaadni egész magunkat. Ne féljünk! Amíg magunkénak tartjuk lelkünk tisztaságát, szívünk áhítatát, önmegtagadásaink erejét, addig merünk velük üzérkedni; ezeket kényelemért, élvezetért, haszonért, barátságért, az újdonság ingeréért, hangzatos jelszavak bódulatáért árubocscsátani — jaj! hányszor elárulni... De ha egyszer mindent oda adtunk Krisztusnak az önfelajánlás szeretetében, akkor már ezek szent dolgok lesznek előttünk, már magunk is szent tisztelettel gondolunk reájuk, mint az oltár kincsét féltjük: — nem — nem, aztán már nem árulhatjuk el, hanem megvédjük minden áldozattal.

Nézzük a téli mezőket! Mily fönségesen, mily felemelően szép ezek kéklő fehérsége, midőn a lenyugvó nap aranyló sugarai visszakápráznak messzeségén.... A költő, a szépséget szerető lélek magáll és felmagasztosulva a Teremtő imádatában szent félelemmel csodálja. A hétköznapi, a szürke, törpe lélek és az éhes állat pedig átgázol rajta. Ezek a téli mezők a mi lelkünk képe. A mi lelkünk is felemelően, felségesen szép, ha tiszta fehér, ha az Isten-szeretet sugározza át. De mingaddig nem értékeliük, és barbár módon legázoljuk, míg az átlag-ember hétköznapisága lesz a hangadónk, míg ösztönös vágyaink éhsége lesz indítóerőnk. Sem hely, sem kegyelmi idő nem alakíthat bennünket az örök szépségek szerelmeseivé, ha magunk nem akarunk egészen Istené lenni. Adjuk azért Neki oda egész önmagunkat és kérjük őszinte szívvel: Domine, dignare me amare Te super omnia — segíts, hogy méltó lehessenek a te mindenek feletti szeretetedre. Kérjük mindaddig, míg fel nem szabadul lelkünk a porból és fel nem magasztosul az örök szépségek csodálatára. Akkor tiszta, imádságos, önmegtágadós lelkünk ajándéka megsegít arra, hogy akit, mint szegény, didergő gyermeket látunk a betlehemi jászolban, örök dicsőségének gazdagságában örökké élvezhessük — végnélküli boldogságban.

A világ Világossága

A második ezer év delelője felé járunk azóta, hogy megjelent köztünk a világ Világossága. Kétezer év mily sok számokban is, hát még történebben és még inkább a lelkek életében és misztikájában... Kétezer év! Mennyi harc és mennyi diadal, mennyi alkotás és mennyi pusztulás. Népek tűntek el és népek támadtak, hányszor változott meg azóta a világ térképe... A nagy történések között, mint pazar rokokó-keretben, szövődik egybe a tudomány és világnézet, az elv és hit, a jelszavak és igazságok, a hűség és megalkuvás, a szeretet és gyűlölet, az erény és bűn áttekinthetetlen képe. Tarka kép a testi szemnek, de megrendítő látomás

a lélek szemeinek... Ha lélekkel nézzük, meglátjuk magunkat benne.

E képet sohasem annyira fontos a lélek szemeivel nézni, mint ifjúságunkban. A görög mitoszok korában Herákles számára két választ kínálkozott. Ma a mitoszok választai, mint a kétezeréves kereszténység modernizált formái, és meghamisíthatatlan igazságai állnak előttünk. Melyiket válasszuk? Mint valami calderoni színpad áll előttem e két választ. Az egyik mélyen lenn kanyarog: omladékok és örvények, sírdombok és elkárhozott lelkek árnyai között. A keresztényüldöző császárok, a gnosztikus Basilides, Valentin, Saturnin, Tácián, az eretnek Árius, Nestorius, Luther, a hitetlen Voltaire, Rousseau, Monte d'Alambert, az erkölcstelen és pesszimista Nietzsche, Schoppenhauer, a lélektagadó Fichte, Hegel, Zola, Anatol France. Ellen Key brutális lépteivel kitaposott út ez. A másik út a magasban emelkedik és magasba tör. A római szent Péter bazilika, a jeruzsálemi Kálvária és a Portae aeternales a fölséges határkövei; talaja a Colosseum, a Circus maximus, a reformáció küzdőterei, a japáni, a moszkvai, a mexikói, a spanyol mártírok véréből átitatott porond. Ékessége az erényekben kivirult lelkek. Sokan járnak rajta, soknak tudjuk a nevét, de ne nevezzük meg őket, mert ezen az uton nincs más név, csak egy: Sanctus; közülök sok — mind — tanított, ha nem szóval, hát életével, de most egyszem szól, egyszem tanít. csak a Vezér, mert mindenki, aki ezen az uton tanított, míg tanított, csak azt tanította. amit a Vezér. Csak a Vezérnek van szava, mert mindenki általa lett. Neve: Krisztus! Hangja mint győzelmes harsona szól, túlharsogva minden pöffeszkedő tagadást és vitakozó kételyt. Ime, hol vannak, kik tagadtak, kik támadtak? „Bízzatok, én legyőztem a világot.” (Jn. 16, 33.) „Mestereknek se hívassátok magatokat; mert egy a ti mesteretek, a Krisztus.” (Mt. 23, 10.)

Tehát melyik úthoz csatlakozunk? Csak a meghamisíthatatlan igazság útjához, mert ahol az igazság, ott az erő, ahol az erő, ott a diadal, ahol a diadal, ott a béke. — Ami Mesterünk tehát Krisztus!

Krisztus tanítása az Isten tanítása: Ó az Isten Igéje. Az Isten Igéje — az Isten Szava, miként maga az

Isten, változatlan, örök; azért az Ige tanítására is áll: „Ég és föld elmúlnak, de az én igéim el nem múlnak.” (Mt. 23, 35.) Tehát feltétlen igazság! Krisztus tanítása nem erőtlen elmélet, változó világnézet, hanem minden ellenkező elméletet megdöntő, minden világnézet felett uralkodó isteni erő. Úgy mint az Apostol mondja: „Eleven az Isten szava és hatásos, és áthatóbb minden kétélű kardnál.” (Zsid. 4, 12.) Azért ellenállhatatlan: „Behat az elmének és léleknek, az izeknek és velőnek eloszlásáig, és megítéli a szív gondolatait és szándékait.” (Ugyanott.) Ideig-óráig ellen lehet neki állni, lehet ellene tusakodni, de végül mégis győz: vagy lesújt és porrá-zúz, mint a bukott angyalokat; vagy felemel és üdvözít, mint a szent Pálokat. Főlséges diadal!

Akik magukévá teszik ezt az erős, diadalmas igazságot, azok élvezik a békét.

Krisztus tanítását nem nehéz magunkévá tenni. Főlséges, magasröptű, természetfölötti, az Isten örök hegyei körül röpködő minden szava és mégis megértheti a gyermek és felnőtt, az analfabéta néger és a tudós kul. urember egyaránt, mert nem ésszel és tudással kell felfogni, hanem, — hanem: alázatos hittel. Akik ezt megteszik, vagyis akik meghódolnak benne az Isten tekintélye előtt, azokra kiárad szentsége: megszentülnek és örök szépségekbe öllözik a lelkük. Az így megszentült lélekben urrá lesz az Isten félelme. Ahol pedig uralkodik az Isten félelme, ott biztos a béke, mert az Isten félelme: „felemeli a lelket” — nem engedi, hogy a lélek beletemekezzen a sárba, a testbe; „megvilágosítja a látást” — megnyitja a lélek szemét, hogy lásson, a mulandón keresztül lássa a halhatatlant, az időbelin keresztül az örökkévalót; „bölcséséget és életet ad” — mert fejlődés és élet csak ott lehet, ahol van fegyelem és nincs szabadosság; és „ad áldást”, (Ekklez. 34, 20.) mert „annak, aki féli az Urat, áldott az élete.” (Ekklez. 34, 17.) Ez pedig a béke, mert az igaz boldogság mindig béke. Tehát Krisztus legyen a mi mesterünk — Őt hallgassuk! Ne nézzünk más tanító, más tan után: az ő tanítása az ó-szövetséggel szemben a „tökéletesség.” Ami ott befejezetlen — szimbólikus, itt befejezett, beteljesült. Ami ott az elesett ember gyarlóságá-

gához mért: a szív keménysége miatt elnézés, (Mt. 19, 8.) itt a megváltott ember kegyelmeihez mért: előírt tökéletesség. Krisztus tanítása minden kor tudományával szemben az Igazság. Hol vannak a plátói elméletek, hol vannak Ptolemaiosz Klaudiosz hipotézisei, az egyiptomi, görög, római vallási rendszerek? Hol van az igazság, melyben bizton hihetünk? Csak ott, ahol az igazság mellett a végtelen, igazmondó, csalhatatlan Isten vállal kezességet. És velünk szemben mi lesz Krisztus tanítása? Velünk szemben, egyes emberekkel szemben Krisztus tanítása az Élet. Ha magunkévá tesszük, általa élünk és életünk erős, elfogyhatatlan boldogság lesz; ha csak hallgatjuk vagy olvassuk és nem fogadjuk be, halál lesz az életünk és kárhózat a halálunk. Nem, nem — legyen a mi életünk!

Hogyan lesz az azzá?

Ha szeretetté lesz bennünk. Talán nem tudom elsorolni az erényeket, talán nem ismerem a misztériumok értelmét, talán a nyolc boldogságról sem hallottam, lehet, de ha Istent mindenek felett szeretem, akkor gyűlölni fogom a bűnt, törekszem önmegtagadásra, áldozatra, erényeken keresztül Feléje; misztériumai nem képeznek akadályt, mert alázattal, hívő szeretettel meghajlom előttük: diadalkapum lesznek, melyen győztesen vonulok tovább és ha nem is tudom, miért boldogság a nyolc boldogság, boldog leszek, ha üldözést szenvedhetek, ha szegény lehetek, ha talán sírnom kell érte, boldog leszek tisztaságomban, szelídségemben, igazság után vágyódó éhségemben és szomjúságomban, békeességet kereső türelmemben, mindent odaadó irgalmasságomban, mert mindenben Őt szerettem.

Hogy lesz életünk Krisztus tanítása?

Úgy, hogy nem válogatok benne, hanem teljes egészében hiszem és vallom. Nem úgy tehát, hogy lelkesedem ígéreteiért, lerázom kötelességeit. Tehát úgy, hogy: hiszem az örök életet — hiszem a test feltámasztását, de hiszem azt is, ami erre segít, ami mindennek conditio sine qua non-ja: igen — hiszem a test önmegtagadását, hiszem a tisztaságot, hiszem a kegyelmet, hiszem az Eucharishtiát, hiszek mindent, amit az Anyaszentegyház, hogy higgyünk, élénk ad. Hiszem mind-

ezt, mert ezt mind Krisztus tanította. Azért tanítja a dogmatika, hogy eretnek az is, aki hisz minden igazságot, de egyet letagad. — Azért mondja Krisztus is: „Aki felbont egyet a legkisebb parancsok közül és úgy tanítja az embereket, azt legkisebbnek fogják hívni a mennyek országában; aki pedig cselekszi és tanítja, annak nagy lesz a neve mennyek országában.” (Mt. 5, 19.)

Ezek a nagyok leszünk mi! A modern és különösen az ifjúság körében tetszetős jelszavakkal, a divatos világnézetekkel szemben valljuk hitvalló hittel, szentpáli lendülettel: „De még ha mi, vagy egy angyal az égből hirdetne is nektek más evangéliumot mint azt, amit nektek hirdettünk, átkozott legyen!” (Gal. 1, 8.) Szeressük mindazt, amit Krisztus tanított; mind-mind: az örök életet, de a földi tiszta életet is, az örök boldogságot, de a földi nemes munkát is, a feltámadt Krisztust, de a kereszthordozót is, szeressük a lakomáját, de hogy járulhassunk hozzá, szeressük a kereszthordozást és az önmegtagadást, a lemondást is. Szeressünk mindent, ami krisztusi... és szeressük mindig és mindenütt: egymással társalgás közben, a kötelességteljesítésben, ha látnak, ha nem látnak, ha egészségesek vagyunk, ha betegek vagyunk, szívünk mélységeiben és lelkünk redőiben. Jaj meg ne gyalázzuk életünkben Krisztus tanítását, meg ne bántsuk Őt, ne, mert az, akit így nem szeretnénk, akit így meggyaláznánk, az, aki „eljő megítélni eleveneket és holtakat.”

Miről beszélnek szívünk mélységei, lelkünk rejtekei? Hisszük-e mindazt, amit Krisztus tanított és éljük-e az ő tanát? Vajjon akik Credókban nem vagyunk eretnek, nem leszünk-e eretnek életünkben? Mert zenghetem a Credót, úgy mondhatom, de ágazatairól a világ szájaize szerint gondolkodhatom, beszélhetek és cselekedhetem ellenükre. — Előzzük meg az eljövendő ítéletet és ítéljük meg önmagunkat.

Krisztus tanítása kérlelke ellen tan, nem lehet megalkudni vele, nem lehet alakítani rajta, nem lehet, mert igazság. Ha alakítani, változtatni lehetne rajta, nem volna igazság. Tehát az életnek kell hozzá alakulni, hozzá változni.

Krisztus tanítása fölségesen komoly. Komoly, mint

az Alpesek évezredes gránit-kolosszusai. Miként ezek is az erő, a változatlanlanság szimbólumai, megtörnek rajta is, mint azokon a viharok, a forradalmak, az üldözések, a kultúrharok; a szennyes áradások meghunyászkodva lábaiknál elkanyarodnak, — a szenvedélyek, a bűnök, a féktelenségek neki nem árthatnak. Miként azokból, belőle is fakadnak, róla is omlanak az éltető, tisztító vizek: a lelki megtisztulás, a mély, az igazi lelki béke. Miként azokat, ezt is nehéz megjárni, de meg lehet, csak az roppan, az zúzódik össze rajta, aki nem kapaszkodik lelkesen, aki a csuszamlásokba, a szédülésekbe belenyugszik, aki pedig kitartóan törekszik felfelé, előre, felér és élvezzi a Végtelent, a szem-nem-látta, életet, létet, minden lelket megvilágosító, beragyogó, boldogító örök fényt.

Ha lélekkel nézünk bele ebbe a kétévezredes képbe, ezt láthatjuk benne. Magunkban is, de csak akkor, ha a hit, az igazság, a hűség, a szeretet fűz Krisztus tanához, ha kitartóan éljük, ha életünkké válik...

Tökéletességünk kiterjedései

Az Isten végtelen lényege és tulajdonságainak szédületes arányaival szemben kialakult eszmék: a tökéletesség, az Istenhez hasonulás, az Istenből-merített boldogság — a legtöbb embert hidegen hagyják. Igen, mert vagy öntudatlanul úgy érzik, vagy öntudatosan úgy gondolják, hogy az eszmék csak elméletek, az élethez semmi közük; csak hitbeli díszletek, amelyek nélkül is végig játszhatja valaki az életet mint hívő keresztény. — Ez utóbbi igaz: tökéletesség, Istenhez-hasonulás, Istenből-merített boldogság nélkül is végig lehet játszani az életet — mint hívő keresztény vagy akár mint infulás pap is, — de eme eszmék megvalósítása nélkül senki meg nem nyerheti az életet.

Ezek az eszmék nem elméletek, nem, hanem a megváltott élet *conditio sine qua non*-jai: ezek azok a gyümölcsök, melyek nélkül minden fa kivágatik és tűzre vettetik. (Mt. 3, 10.)

A tökéletességnek, az Istenhez hasonulásnak, az Is-

tenből-merített boldogságnak — egyszóval a keresztyén tökéletességre törekvésnek három fokozata van: az első a megszentelő malaszt állapotában folyó élet; a második a megszentelő malaszt állapotában kitartó törekvés a rossz hajlamok kiirtására és minden keresztyén erény megszerzésére; a harmadik már az időn túl van, az Isten boldog látásából és örök bírásából fakadó tökéletesség, a minden tökéletesség betetőzése, koronája. E három fokozat közül az első kettőt szabadon választhatjuk; senki sincs rákényszerítve egyikre vagy másikra és senki sincs halálos bűn terhe alatt az erények megszerzésére kötelezve. A harmadik fokozat minősége azonban attól függ, hogy az első kettő közül melyiket választjuk. — Az Istent meglátja az is, aki csak a megszentelő malaszt állapotában élt és halt meg és meglátja az is, aki emellett egész életét az erények megszerzésére szentelte, de máskép az első és máskép a második. Isten-látás, örök boldogság! Nem mindenki számára ugyanaz a boldogság. Ezért írja Szent Pál: „Más a fényessége a napnak, más a fényessége a holdnak, és más a fényessége a csillagoknak; egyik csillag is különbözik fényességben a másik csillagtól. Így van a halottak feltámadása is.” (I. Kor. 15, 41.) — Aki jobban hasonult földi életében az Istenhez az erények által; aki éppen ezért nagyobb vágyval vágyódott utána, az eme nagyobb vágnak megfelelőleg többet fog élvezni az Istenből és így nagyobb lesz boldogsága, mint azé, aki megelégedett azzal, hogy a nagy bűnöktől megőrizte lelkét, életét. — A királyi lelkek az örökkévalóságban is palotában élnek, palotában: az Isten nagyobb közelségében; a napszámos lelkek pedig ott is nádfüdeles hajlékokban tengetik boldogságukat, csak tengetik, mert távolról láthatják, élvezhetik az Istent. Azért ha szabadon is választhatjuk tökéletességünk fokát, nem mindegy, hogy melyiket választjuk. A helyes, az okos önszeretet arra indít, hogy ott, ahol két jó között választhatunk s e két jó egyformán megegyezik az Isten akaratával, de az egyik inkább célhoz vezet, inkább boldogít, mint a másik, a célravezetőbbet, a boldogítóbbat válasszuk. Avagy nem botornak tartanók-e azt a zarándokot, aki az örökvárosba zarándokolva hosszú

fáradtságos út után megelégszik azzal, hogy a via Appiáról végignézze a város messzeségbe elmosódó látképét? Mennyivel inkább botor tehát az az ember, aki hosszú földi zarándoklásával nem igényel többet, mint hogy a mennyei Jeruzsálem örök Királyát távolról szemlélhesse. Bizony botor, mert ha okos volna jobban szeretné önmagát, nagyobb Isten-közelségre törekednék földi életében. Tehát a helyes önszeretet is arra indít, hogy ne elégedjünk meg tökéletességünkben azzal, hogy a megszentelő malaszt állapotában éljük végig életünket, hanem törekedjünk emellett kiélni minden erényt úgy mint a testté lett Ige mondja: „Igy illik teljesítenünk minden igazságot.” (Mt. 3, 15.)

A papi és szerzetesi hivatás nagy kegyelme pedig határozottan megköveteli, hogy hálából azért, hogy a végtelen nagy Isten „kiválasztott a nép tömegéből” (Num. 16, 9.); hogy magasra kiemelt bennünket a hétköznapi emberek közül, hogy legyünk világossága a világnak, mely bevilágítson a lelkek nagy sötétségébe, be a lelkek világának kavargó örvényeibe; hogy legyünk sója a földnek, mely óv a bűn rothadásától és a kegyelem épségében, üdeségében őrzi meg az életet, hálából mi is váljunk külön és válasszuk el magunkat a világtól, emelkedjünk a kegyelem erejében és szépségében a test és bűn fölé, helyezkedjünk szembe minden bűnreirányuló rossz hajlammal és ékesítsük föl magunkat az erények vakító ruhájával, a legszebb stola candidával.

Sőt nem is lehet, hogy a tökéletesség második fokára, az erények megszerzésére ne törekedjünk, mert a lélek természetfölötti élete nagy szabályszerűséggel épül fel. Úgy van megszerkesztve, hogy senki életét kegyelmi állapotban meg nem őrizheti, ha nem törekszik az erények megszerzésére. Más szóval a tökéletesség első fokát sem lehet megtartani a második fokra való törekvés nélkül. Már pedig aki az első fokról lesziklik, örök célját veszélyezteti. Kegyelmi állapot nélkül hiába él az ember, élete fokozatos haldoklás, mert aki állandóan nem törekszik az örök élet felé, állandóan halad az örök halál felé.

Igen, az erényeknek nemcsak közük van az éle-

tünkhöz, hanem az erények életünk nagy követelménye. Ha nem akarod, hogy elveszen életed, készíts számára türelmes, cizeláló munkával erényekből remekelő foglalatot.

Erények! Mily sokan félreismernek, mily sokan nem ismernek titeket! Egyesek azt vélik, hogy az erények csak külsőség és — üresek maradnak; mások azt gondolják, hogy az erény az életörömök lefokozása és veszteség és félnek tőle. Nem ismerik, azért tévednek. Az erény külsőség is, mert különben nem felelhetne meg ama rendeltetésének, melyet az Isten tűzött eléje: „Úgy világoskodjék a ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák jó tetteiteket és dicsőítsék Atyátokat, ki mennyekben vagyon.” (Mt. 5, 16.) — De az erény nemcsak külsőség, hanem elsősorban mély bensőség is. Külsősége csak bensőségének megnyilatkozása. A fény szétárad, a forrásból dúsan fakad a víz, de csak akkor és csak azért, ha, mert van hozzá lobogó láng, gazdag vér. Így, ha a lélekben kialakult hosszas gyakorlat folytán a jóra való hajlandóság, ha a jó már szokásunkká, második természetünké vált, akkor bennünk van az erény, akkor ennek külsősége már nem alakoskodás, vagy alakítás, hanem a bennünk élő jónak szétáradása, világító ragyogása, másokat nemesítő, erősítő felfakadása.

Az antik görög bölcsélet nagy képviselői: Sokratés és Plátó az erényekről azt tanították, hogy az erénynek két tulajdonsága van: a megtanulhatóság és az egység. Elég tehát megérteni, mi az igazságosság, mi a lelki-erősség, a mértékletesség... és már igazságos, erős-lelkű és mértékletesek vagyunk; sőt amennyiben minden erényünk lényege annak megtanulhatósága, azért csak a külső cselekvésmódban van különbség, lényegében minden erény egy és ugyanaz. — Hogy ez mennyire nem igaz, bizonyítja az, hogy éppen eme elmélet megalapozójának élete tele volt tökéletlenségekkel. Nem, nem tudni kell az erényt, hanem szeretni és élni. Nem tudom meghatározni a mértékletességet, az irgalmasságot, a makulátlan tisztaságot, nem baj, csak szeressem és éljem. Szent Erzsébet szerette az irgalmasságot és nem tudott meglenni nélküle. Ha nem volt má-

sa, odaadta a köpenyét, a ruháját, az ágyát; ha ezért kilökdösték várából a hideg éjszakába, ment és szíve irgalma melegített neki, gazdagította őt. Xavéri Szent Ferenc szerette a lelkeket, fáradt étlen szomjan értük; milliókat térített meg, még sem volt neki elég. Az apostoli szeretet lángolása kiemelte helyéből a szívét és mikor elszállt a lelke, utolsó sóhaja azokért szállt, akikhez már nem vihette el a hit szövétnekét. Szent Alajos szerette a tisztaságot, oh hogyan szerette — égett tőle, de tudott is áldozatot hozni ére, tudta fékezni érzékeit, tudott érte lemondani fejedelmi koronáról, szülői otthonról, vigasságról, dicsőségről; jó volt neki e drága kincs birtokában a kolostor padlószobája is, neki, aki fejedelmi palotában született. Jó volt, mert ez erény szépségének szerető szemléletében kialudt előtte minden földi ragyogás és ragyogóvá lett előtte minden nélkülözés és szenvedés. Aki szereti az erényt, az éli azt és annak élete és meggyőződése között nincs ellenmondás, mert élete és meggyőződése egy és ugyanaz: a szép szeretete... Azért valahogy igazat kell adnunk Sokrátésnek, hogy minden erény egy. Igen, minden erény egy, de nem azért, mert lényege a megtanulhatóság, hanem azért, mert lényege a szép szeretete. Minden erény csak annyiban erény, amennyiben szeretetből fakad. Azért mondja az Isten Fia nagy Apostola: „A törvénynek teljesítése a szeretet.” (Róm. 13, 10.)

Ez nem élettelfokozás, hanem életfelfokozás. A fizikai munkában pihenést kell tartanunk, a szellemi munkában felüdülésre szorulunk, a nagy természet életében van rügyfakasztó tavasz és álombadermesztő tél, a lélek erényéletében nincs pihenés, szünet, tél és nem is szabad hogy legyen. Itt nincs megállás, itt csak haladás lehet. Lehet a tölgyfa nagy és erős, ha egyszer megáll benne a nedvkeringés, lehull a lombozata, kiszárad önmaga... Lehet a lélek erős a kegyelemben, ékes az erényekben, melyeket éveken át egybehordott, ha egyszer azt mondja: no most már elég — úgy jár, mint az a tölgyfa, elveszti minden ékességét és rövidesen kegyelmi életét is. Azért int Szent Pál is: „Aki azt hiszi magáról, hogy áll, vigyázzon, hogy el ne essék.” (I. Kor. 10, 12.)

Minden fejlődéshez nyugalom kell, erő kell, de a legnagyobb nyugalomra és erőre a legnagyobb fejlődésnél van szükség. Ez pedig a tökéletesedés, mert ezáltal a természetből a természetfölöttibe nő, lendül, fejlődik a lélek. Ezért van tehát szükségünk összeszedettségre és mindarra, ami az összeszedettségre vezet. Az elvonultság, az érzékek fékezése, a csendes hallgatás azért nem fakírság — gonosz szó — hanem a lélek krisztusi erőpróbája a tökéletesedés, az Istenhez közeledés természetfölötti szerpentináján. Tiszteletreméltó, hősies igyekezet! Ezért van szükségünk az imára és a szentségek, főleg az Eucharisztia vételére is. Ha imádkozom is azért, amire töreksem, erősebbnek, bátrabbnak érzem magamat, mert hiszem, hogy nem vagyok egyedül. Így a szent áldozásaimban sem ájtatossági gyakorlatot látok, mellyel ünnepeimet színezem, hanem erőgyűjtést, melyből lelkem szent harcát vívja és amelyre éppen ezért inkább szükségem van, mint a mindennapi kenyérre. Tehát gyakran, a lehető leggyakrabban... veszem magamhoz, élek belőle.

Nagy szó, de igaz: Krisztus megváltása nélkül elveszett volna az örökkévalóság számára az emberiség. Krisztus megváltása azonban elvész mindazok számára, akik nem eszik az Emberfiának testét: „Bizony, bizony mondom nektek: Ha nem eszitek az Emberfia testét, és nem isszátok az ő véré, nem leszen élet tibennetek.” (Ján. 6, 54.)

A tökéletesség fényes tükrében mennvi, de mennvi hiány mutatkozik bennünk! De ne fordítsuk el tőle szemeinket, nézzünk csak hosszabban belé... sőt kérjük a Szentlelket, világosítson át bennünket égi fény-sugárral, hogy látókká legyünk, hogy látókból vágyókká váljunk és vágyódásunkból életté legyen a krisztusi tökéletesedés lelkes, szent elhatározása.

Kegyelmi élet

A krisztusi dogmák hitté akarása, ennek az akarásnak érvényesítése több-életben és tiszta életben ránk nézve nemcsak dicsőséges, hanem vígasztalóan feleme-

lő is, mert nem egyedül kell akarnunk, élnünk és tisztáknak őröznünk. Nem. Krisztus megváltásának felbecsülhetetlen értéke, diadalmas eredménye abban van, hogy tanainak megvalósítására, életének utánzására, erényeinek kialakítására velünk van az égi ajándék, erő, segítség: a kegyelem.

Van fizikai, testi élet és azt mondom: én eszem, alszom, fejlődöm, élvezek, meghalok. Van szociális élet és azt mondom: én ismeretséget kötök, én szeretek és nem szeretek, én szerepelek és érvényesülök. Van kulturális élet és azt mondom: én tudok, fejlesztem és előbbreviszem a műveltséget, a technikát, a tudományt. Van aztán kegyelmi élet és azt mondom: velünk a kegyelem — velem az Isten segítségével, rajtam pihen az Isten tetszése és azért nem eszem, iszom és alszom úgy mint azok: „akiknek istenük a hasuk” (Filipp. 3, 19.); nem halok meg úgy, mint azok, „akiknek nincs reménységük” (I. Tessz. 4, 12.); vonatkozásaimban, vonzalmaimban nem az idegszállaim zsongását követem, mint a tinó, vagy a komondor; nem úgy érvényesülök, mint a keselyű, mely ha úgy esik, napfényben-fürdő sziklára száll, ha meg úgy esik, dögre, ha tudok, ha érték is a technikához, nem temetkezem el benne, mint a fakír, a dervis, hanem évésemben, ivásomban, vonzalmaimban, törekvéseimben, életemben és halálomban az Isten gondolatát, az ő akaratát, törvényét keresem és élem és közben érzem, hogy tulajdonképpen mindent nem én keresem, nem én élem, hanem az Isten az ő kegyelme által bennem és velem. (I. Kor. 15, 10.)

Kegyelmi élet — mint elektromos áram fut, kering, érez, hat, ténykedik bennem az Isten. Én nem is tudom, mikor és hogyan, a mótör sem tudja ezt az elektromosságról. Csak kiteszem magamat hatásainak keresem a közelségét, a vezetőkeit, azokat az eszközöket, melyeket úgy hívunk, hogy szentség, imádság, a többit már érzem felbuzdulni az akaratomban, felcsillanni az értelmemben, érvényesülni a cselekvésemben, a kitarításomban; érzem, hogy ebből öntudattá lesz bennem egy céltudatos élet és ebbe a céltudatosságba összpontosul bennem a kívülem levő minden: „Öltsétek magatokra az új embert, aki az Isten képére teremtett igaz-

nak és szentnek.” (Efez. 4, 24.) Ez tehát a kegyelmi élet célja is: új emberré formálni minden embert és felöltözködni az Isten gondolatainak szépségébe.

Ez az újjáformálás, ez a szépségbe-öltöztetés a kegyelmi életben kétféleképpen érvényesül: az „élet kegyelemben” — és az „élet kegyelemből” által. Az „élet kegyelemben” állapot, a megszentelő kegyelem állapota, az Istenben folyó élet maga. „Az élet kegyelemből” indítás, megvilágosítás, fejlődés, befejeződés, a kegyelmi állapotra való természetifölötti rásegítés. Amaz a cél, emez az eszköz, de enélkül nem érek el semmit: „Nálam nélkül semmit sem tehetek.” (Jn. 15, 5.)

Ha kiviszem a lobogó lángot a szélbe, olyan szélbe, amilyen a Duna könyöke felől szokott fújni és nem veszem körül védő búrával, rögtön kialszik: ha oda állítom az útszélre a gyenge csemetét, hogy sudár fává nőjön és nem veszem körül erős támasszal, soha nem lesz belőle sudár fa; ha úszni akarok szembe az árral és előbb nem töltekezem erővel, elsodor az ár. No és ha lobogó hittel, magasba szökő idealizmussal, tisztaságos erkölccsel bele állok az előítéletek, világnézetek viharába, az útszélek szutykos tülekedésébe, a dekadencia sodrába — pedig hivatásunknál fogva sokszor oda kell állnunk — meg tudok-e állani? Meg, de csak kegyelemmel. A kegyelem adja meg nekem a védelmet, az erőt, amely nélkül semmitsem tehetünk és amellyel mindent megtehetünk. Erre a kegyelmes erőre gondolok, mikor azt mondom: Hiszek egy Istenben... hiszem az örök életet... hiszek a tiszta életben... hiszek szent hivatásban... Erre, és erre nem gondolnak sokan és félnek és nem hisznek és kételkednek és destruálnak másokat és derékig a sárban kritizálják a lilimos ösvényeket — semmire sem jutnak. Van krisztusi hivatás és van ideális tiszta élet és vele szemben beszélnek naivságról és a vér szavának erejéről, mert vérmytosz mindig volt. Ha halljuk ezt, borzadjunk meg tőle és tudjuk, hogy mellettünk áll a kísértő és tudjuk azt is, hogy ostoba, mert nem tudja, hogy a vér szavánál van sokkal erősebb szó: a kegyelem szava, amelyben én győzni fogok. És amit így tudunk, mondjuk is meg bát-

ran, de tudjuk azt is, hogy ezt tudni és mondani, szintén kegyelem.

Milyen nagy gondolat az a belvederi Apollo! Mennyi szépség, mennyi harmónia, mennyi anyag fölé emelkedett lelkiség van benne kőbe faragva! Hát az a szent Alajos... Micsoda vakító angyali tisztaság, mily nagy természetfölötti, isteni principiumok szerint igazodó bölcsesség van az ő lelkében kikristályosodva! Ha e kettő együtt volna, ha ez a testi, lelki szépség egy emberben volna, mi volna? Az első ember volna, az Isten gondolata szerinti, az Isten kezéből kikerült ember. Mennyi torzult, mennyi vészelt el ebből ott a paradicsomban, ott az élet országútján! Mennyit veszítettek, mennyit torzítottak el ebből a mi szüleink is, mi is! Talán éppen ifjúságunk tékozol el sokat belőle, pedig éppen ifjúságunknak kellene belőle sokat kialakítani. Kár, nagy kár, de nem jóvátehető kár. Nem, mi már meg vagyunk váltva és többé „nem azt akarjuk, hogy levetköztessünk, hanem hogy felöltöztessünk.” (II. Kor. 5. 4.) Már velünk a kegyelem és mi ebbe öltözzünk, ebből töltekezzünk. Mindent helyreállíthatunk belőle: a tisztaságot, az értelmi elrenyhülést, a természetfölötti látás elhomályosulását, az akarat sebeit, az erőt — mindent, az egész Isten gondolata szerinti embert. Csak érezzük magunkat megváltott embernek és akarjunk felöltözni és ne akarjunk levetközni — ne, csak ezt ne, hanem mindig, mindennap akarjunk több lenni, közeledni az Isten gondolata szerinti emberhez.

Talán nem érezzük a kegyelem szükségességét? Jó a természetünk, éles az értelmi látásunk, ruganyos, kitartó az akaratunk, nincsenek rossz szenvedélyeink. Jó, örüljünk! De hol van bennünk a mélység, az Isten gondolatai iránti lelkesedés, a természetfölöttibe vágyódó törekvés; hol van az ember, aki kőben, virágban, hegyekben, viharban, kísértésben, szenvedésben látja az Istent és nem tud Tőle eltávolodni, mert a lelke kigyult az Istenben, mert a lelke Istenben él? Lám ez nincs meg! És akármilyen intelligens vagyok, ezt nem tudhatom elképzelni; szem, fül, szív, agyvelő, ennek nem orgánuma. Ezt egyszer meg kell próbálni! Meg kell próbálni, hogy a kegyelem mint formál istenivé, hogy

a kegyelem nyomán bennem kialakult jámborság a lelkem élete épügy, mint ahogy testem élete a lélek; — hogy ez mennyivel több minden természetes jónál. Mennyit vesztek tehát, ha nem értékelem a kegyelmet és nem élek belőle. Nemcsak Nietzschének van Übermensché, hanem Krisztusnak is: ez a kegyelemben és kegyelemből élő ember. Ez nem képzeletszülemény csupán, ez mindenki lehet. Ilyen Übermenschek legyünk és ne akarjunk mindig csak átlagember lenni.

Nietzsche nem hitt a megváltásban, mert nem látott maga körül megváltott embert. Nem látott, nem is sokat lehet látni. Nagy baj ez?! Nagy baj, hogy mi csak tudjuk, hogy megváltottak vagyunk, tudjuk, hogy a kegyelem erősít, helyrehoz... istenivé formál, de nem éljük ezt. Tudni is kell, hogy ne essünk herezisbe, ne legyünk pelágiánusokká, hogy csak véletlenül sem gondoljuk azt, amit Gottschalch, Luther, Jansen, Günther, Kuhn gondolt, de sokkal inkább kell élnünk azt, amit tudunk és hiszünk. Ez a megváltott ember! Ha mindnyájan ilyenek volnánk, nem volnának Nietzschék, vagy legalább is hiába beszélnének. Élettel kell elnémitáni a kételyt, a tagadást! Nincs kegyelem, nincs megváltás — ne bizonyítgassuk, hogy de igen van. Ne, hanem éljünk kegyelmi életet, életünkben mutassuk be a megváltás diadalát, meglátjuk, mindenki elhiszi.

Tehát keressük a kegyelmet, mert a kegyelmet keresni kell. — Hol vagy? Ha a gyermek egyedül érzi magát a sötétben, mindjárt anyja után kiált; a turista is, midőn a csúcsokra kúszik, hallózik a vezető után; aki pedig örvénybe esett, segítségért kiált. Mindenki kiált, aki valamit nagyon akar. Mi is, ha akarjuk a lélek világosságát, a bukásból való felemelkedést, az Isten hegyeire, az erény szépségeire való feljutást, kiáltunk a kegyelem után: *Vocate gratiam!* Ha az imában van, az imából; ha a gyónásban van, a gyónásból; ha a bánatból van, a bánatból; ha az Eucharisziában van, az Eucharisziából. Csak keressük, nagyon akarva keressük: *Vocate gratiam!*

Azán ne hanyagoljuk el a kegyelmet, mert a kegyelmet nem szabad elhanyagolni: *Noli negligere gratiam!* Aki elhanyagolja a kegyelmet, az elfut Krisztus

keresztje alól és nem hullhat rá az ő üdvözítő szent vére. A zsidók is elfutottak onnan: „Az ő vére mirajtunk és a mi gyermekeinken!” (Mt. 27, 25.) És ott van, átok lett belőle. Pedig az örök boldogság biztosítéka. Ne így, mi ne hanyagoljuk el a kegyelmet, soha, sehol. Ha a missziók területein, ha a Nagy-magyar-alföld tanyavilágában, ha a megélhetésért, a szegénységgel küzdők elhanyagolják a kegyelmet, menthetők és adatik nekik, az Isten irgalma árasztja rájuk. De ha azok hanyagolják el, akik beleütköznek lépten-nyomon a kegyelembe, akiknek hivatásuk a kegyelem: azok nem menthetők és az Isten igazságossága azt is, amijük van elveszi. Igen, mert „akinek vagyon, annak adatik, és bővelkedni fog; akinek pedig nincsen, amije van is, elvétetik tőle.” (Mt. 13, 12.) — Ezt a kegyelemre értjük és így értsük!

Aztán működünk közre a kegyelemmel. A kegyelem nem tolakodó vásári árus. Szerény, suttogó, finoman közeledő égi ajándék, ihlet. Nekünk kell figyel-nünk jövetelét, nekünk kell ajtót nyitnunk előtte. A kegyelem megfogja a kezünket, megacéloz, — nem megacéloz — természetfölötti erőbe öltöztet, de várja, hogy tegyük azt, amire indít. Nemcsak keresni, imádkozni, áldozni a kegyelemért, hanem tenni, cselekedni a kegyelmet. Cselekedjük a kegyelmet! Ez a kegyelmi élet.

Vajjon így van ez mind nálunk is? Olyan nehéz erre a felelet. Hogy valaki megakad a kegyelemben, hogy valaki elgyengül a kegyelemben, hogy valaki néha tán elesik a kegyelemben, értem. De hogy valaki egy hétig ne tudjon kitartani a kegyelemben, ezt nem értem. Ott nagyfokú tehetetlenség és nem kisebb könnyelműség lehet. Nem mindenütt lehet egyforma mértékkel élvezni és felhasználni a kegyelmet. De soha sem szabad egy helyet kikapcsolni a kegyelem hatásköréből. És nem szabad egérutat keresni a kegyelem elől. Pedig sokan keresnek. Olyanok, akiknek „sok” a kegyelem. — Terveket is szabad szőni, szép szárnyaló terveket. De sohasem szabad olyan tervről álmodozni, amelyért fel kellene áldozni lelkünk kegyelmi állapotát. Ez nem terv volna, hanem több az öngyilkosságnál. Mindezt éreznünk kell! Igen, mert idők, helyek és ter-

vek kegyelem nélkül nem elveszett idők, helyek és tervek, hanem idők, helyek és tervek, melyekben elvész a lélek, elvész a krisztusi ember; aminthogy művész szempontból elvész az a remekbe-indult szobor, amelyet olyan művész farag, akit elhagyott a művészi ihlet. Nem, ne engedjük, hogy valaha elhagyjon minket a kegyelem krisztusi ihlete. Idegződjék lelkünkbe a kegyelmi élet értékelése, az, hogy drága szent érték a lelkünk, hogy drága szent remek a testünk és nem érinthetjük egyiket sem barbár ikonoklázomosszal. Szentségtörés önmagunk ellen...

Igy járni végig a életet — fölséges diadalmenet. „Látványosság a világnak, angyaloknak is, embereknek is.” (1. Kor. 4, 9.) Ha ilyen látványosságot eredményezünk, szent lesz a társadalom és kivirágoznak oltáraink — mi leszünk a virágok rajtuk; a Szentlélek fog áradni szőszékeinkről — általunk fog szólni a Szentlélek... És megújul az Egyház színe és képe.

Akarjuk ezt, próbáljuk meg, de ne úgy, hogy megpróbálom ma, nem sikerül, aztán azt mondom: próbáltam, nem lehet. Addig próbáljuk, amíg sikerül és belátjuk hogy lehet. Imádkozunk, tegyünk meg mindent érte és így lesz.

Az ember megváltása

Az isteni bölcsesség és ökonomia csodálatos intézkedése, hogy a krisztusi megváltott életben csak Krisztus halálának megváltása által részesülhetünk. Hogy Krisztus élete bennünk folytatódjék, hogy az ő élete legyen a mi életünk és ezáltal érezzük felfakadni bennünk a nagy krisztusi „békét és örömet” és hogy ne csak tudjuk, hanem élvezzük is megváltásunk diadalát, — mert ez a megváltott élet — Krisztus halálának értékeiből kell töltekeznünk.

Gondolkozzunk csak! Honnan a világ életében az a megindokolatlan ellenkezés a hit igazságaival és követelményeivel szemben? 20. százada hangzik szőszékeinkről és tanszékeinkről az Evangélium és mekkora pogányság arcátlankodik a közéletben, a családokban,

az iskolákban, az irodalomban, a művészetben. Hiába gyűllnek ki a 20. század reflektorai, nem tudják eloszlatni az erkölcsi sötétséget. Hiába minden radióaktív eredmény, amíg divatként szerepelhet a meztelenség és a társadalmi életben kodifikálva van a paráznság, vesztesség minden eredmény. — Minő szép életkor az ifjúság! Az élet tavasza volna, tele szépséggel, erővel, szárnyaló lelkesedéssel, érintetlen romlatlansággal és hány ifjúról mondhatná el Shakespeare öreg embere: „Szeretném, ha nem volna életkor 10 és 23 év között, vagy ha átaludhatná az egész időt az ifjúság.” És miért? Mert ébrenlétében nincs semmi vigasztaló. —

Gondolkozzunk csak! Honnan a mi életünkben is az a sok fogadkozás és sokszor komoly fogadkozás és az a sok akarni-nem-tudás és tudni-nem-akarás? Honnan? Belegondolva magunkat a mi természetfölötti célunk — örökkévalóságunk elnyerhetésének kérlelhetetlen megalkuvást nem tűrő konzekvenciájába, nem megrendítő tragikum-e ez az egész életen végigvonuló lethargia, ez az Isten által szánkcionált törvénnyel szemben Szent Pál által is megállapított bennünk lázadó „más törvény.”? (Róm. 7, 23.) — Honnan ez a rajtunk ülő keserves tragikum? Elbuktunk! Mindnyájan elbuktunk ami öszsüleinkben. Mi a sasok szárnyalása az első ember lelkének röptéhez képest? Hol van az a zseni, aki éles látásban versenyre merne kelni vele? Ő látta a dolgok lényét. Erre nézve pedig a legnagyobb tudós sem mondhat mást, mint amit Dubois Raymund mondott: „Ignoramus et ignorabimus.” A martírok szeretete, Assisi Szent Ferenc stigmái, Xavéri Szent Ferenc extazisa: mind csak alsó foka annak az erős szeretetnek, amely tulajdona volt az első embernek, midőn ura volt Édenének. Hova lett mindez? Elveszett az isteni törvény első megszegése által. Elveszett és az előbb még szárnyaló, csillag-fényes szeráf-lélek az isteni kegyvesztettség lesújtó tudatában és az elveszett természetfölötti erők hiányában porban-kúszó, önmagát meg-nem-értő, önmagával küszködő, önmagának problémája lett. Emberségünk bukása ez! E bukásban születünk mindannyian. Nevezik eredendő bűnnek. — A név mellékes — tényleg emberségünk tragikuma. Sokan a testi

érzékiségben látják a lényeket, pedig nem az. Foersternek igaza van, mert a dogmák értelmében mondja, hogy ez a lélek elerőtlenedése. A strassburgi dóm órájából készítője kivett valamit és felbomlott az egész szerkezet. Azóta sem jár. Az az úgynevezett eredendő bűn is kivett valamit a lélekből és felbomlott az egész emberi szerkezet. A lélek eme megfogyatkozásából való az érzékiség a testben, a homály az értelemben, a gyengeség az akaratban. Ha gyöngé a király, forrong a csőcselék. Tehát e bukásból való emberségünk minden eltévelyedése, minden tehetetlensége és e tehetetlenségből folyó minden trgikuma. Bűn, szenvedés, betegség, háború, halál, kárhozat életünk nagy keresztjei, de mindez a kereszt csak oldalhajtása az eredeti bűn szomorú keresztfájának. Azért ez életünk legnagyobb keresztje.

A többi keresztet életünk későbbi szakaszában kapjuk. Ezzel pedig együttjövünk a világra. Még bölcsőben szunnyadunk, könnyünk azonban már ennek súlyától pereg. A többi keresztől itt-ott szabadulhatunk, ezt soha le nem tehetjük, mert önmagunkat mindig magunkkal hurcoljuk. A többi kereszt súlyát segíthetnek hordozni mások is, ezt a keresztet csak magunk cipelhetjük és ha nem akarjuk cipelni, összeroskadunk alatta, de akkor is rajtunk lesz a súlya, mert ha mi magunk nem tudjuk elviselni magunkat, más senki sem vállalkozik elviselni minket.

Minden kereszt két fából van összeróva. Ami életünk eme legnagyobb keresztje is így van egyberóva. Talpfája a tudás-fájából készült. Mert tudjuk a jót és a rosszat, megoszlottunk a jó és rossz között. Az egvik felünk vágyódik a jó után, a másik húz le a rosszba. Látjuk, mint kell tennünk, látjuk örök rendeltetésünk konzekvenciáját, de a következő pillanatban érzéki felünk elhomályosítja világos látásunkat és tehetetlenül kúszunk vagy csúszunk tovább centrifugális útainkon. Ez az, amit a pogány bölcs is felpanaszol: „Video meliora proboque, deteriora sequor.” Keresztünk keresztfája pedig a kiszáradt életfából készült. Ezen vonaglik az emberiség leginkább. Erről kiáltja bele mindig a bukkott emberiség az élet káprázatába: „Istenem, Istenem

miért hagyta el engem?” (Mt. 27, 46.) Ez az, hogy úgy szereti az életet; hogy úgy kutatja és szomjazza és mikor azt véli, megtalálta, rászörnyed, mert halált talált, mert az érzéki élet rózsás leple alatt a halál vigyorog mindig.

Ha tapasztaljuk embertársaink sorában, hogy a krisztusi elvek, az egyházas gondolatok hidegen hagynak és ha ezzel szemben látjuk, mint derülnek fel az arcok a világ örömeinek elgondolásában és mint gyűl lelkesedés a szívekben a hangzatos, könnyű fajsúlyú életelvek iránt, lássuk meg vállukon bukottságuk súlyos keresztjét is és tudjuk azt is, hogy lelkük mélyén mindnyájan vágnak szabadulni e kerestől és mindenkinek fáj ez a keresztberakott önteher.

De hát hogyan szabaduljunk tőle, mit tegyünk, hogy könnyűnek, szabadnak érezzük magunkat? Hogyan tehermentesítsük az életünket?

Kérdésünkre feleletképpen feltűnik előttünk egy másik kereszt, önkeresztünktől szabadulás után kutató szemünk előtt „fulget crucis mysterium” — felragyog a kereszt misztériuma. Fölséges válasz: a kereszt alatt roskadozó ember helyett az Isten hordja a keresztet. Azért: „Arbor decora et fulgida ornata regis purpura.” ragyogóan ékes, királyi fa Krisztus keresztje.

Krisztus keresztje a mi egyéni keresztjeinkből van összeróva. A mi keresztünk az: az enyém, a tiéd, az ővé, a mindnyájunké... Krisztus keresztthordozása nemcsak példaadás nekünk a keresztthordozásra, nem, hanem a mi keresztünk átvétele, az Isten osztozkodása ami nagy terhünkben, ami életünk tehermentesítésére. — Krisztus halála a kereszten pedig nemcsak engesztelés és elégtétel, hanem életfakasztás és életújítás is. Ő „morte vitam protulit” — halálból fakasztott életet. Szentséges vére megöntözte a keresztfát, ami keresztünket, hogy begyógyulhassanak a tudás fájának sebzései rajtunk: „a livore eius nos sanati sumus” — az ő sebei szolgáltak gyógyulásunkra; hogy a kiszáradt életfa ismét kiviruljon számunkra: „Ut vitam habeamus et abundantius habeamus” — hogy életünk legyen és bőségesen legyen (Jo. 10, 10.); hogy olyan erősen tudjunk akarni és szereíteni az életet, hogy el tudjuk kerülni a

halált; hogy meg tudjunk vetni mindent: örömet, élvezetet, gyönyört, gazdagságot, hírnevet, rangot, hiúságot, amiből a halál lehelete csap felénk.

Értjük-e már, mi a megváltás? A megváltás nem az, hogy nincs szenvedés, nincs kísértés, nincs bűn, nincs halál. Van! A megváltás az, hogy a szenvedés könnyű, érdemszerző, a kísértés legyőzhető, a bűn elkerülhető, letörölhető, hogy a halálból van feltámadás, mert az Isten hordozta a keresztet és meghalt a kereszten. A megváltás azt jelenti, hogy Krisztus keresztje ami Crédónk, ami világnézetünk, ami erősségünk, ami szabadulásunk, ami győzedelmünk.

De hogy érezzük is a megváltást, nem elég csak tudnunk, hogy van és hogy hol van, hanem át kell azt vezetnünk magunkba, hogy bennünk legyen. — Dosztojevszkij is a „Karamazov Testvérek”-ben ennek a gondolatnak ad valahogy, ha nem is helyesen, kifejezést. A két első fivér magában keresi az Istent és megtalálja, boldog lesz, a harmadik magán kívül keresi, akarja megismerni és elvesz. Ne megismerni akarjuk csak a megváltást, hanem átérezni és átélni.

A megváltás Krisztus keresztjéből fakadt, azért a megváltást csak akkor fogjuk átérezni és átélni, ha segítünk Krisztusnak hordozni a keresztet. Krisztus ezt más szavakkal fejezi ki: „Ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye föl keresztjét mindennap és kövessen engem.” (Luk. 9, 23.) Az értelme ugyanaz: Krisztus keresztje ami keresztünk, a magunkét veszszük fel, ha Krisztusnak segítünk keresztet hordozni.

Krisztusnak segíteni keresztet hordozni — hogyan lehet? Úgy, hogy ha hisszük, hogy a mi megváltásunk Krisztus keresztjéből fakad. Ezt úgy higgyük, amint minden mást hinni kell! Úgy, hogy akarjuk azt gondolni, azt mondani, aszerint cselekedni, amit a kereszt mond, amit a kereszt parancsol. Aztán amikor ezt hisszük, higgyük azt is, hogy a jobbik részt választottuk, azt, hogy minden tagadás és ellenkező világnézet dacára a kereszt tana és filozófiája az igaz, az egyedül boldogító. Ha ezt nem hisszük, azt sem hihetjük, hogy megváltásunk Krisztus keresztjéből fakad.

Krisztusnak segíteni keresztet hordozni — hogyan

lehet? Úgy, ha a keresztből merítünk erőt. Lehet erőt meríteni a pihenésből is, a sportból is, az utazásból is... lehet mesterségesen is fokozni az erőt. A lelkesedés is erő... visz, ragad magával... lelki erő. Lehet lelkesedni elvért, jelszavakért, művészetért, tudományért, költészetért, szépségért, magáért az erőért is. Múló szalmaláng mindez. A mi lelkesedésünk legyen a kereszten függő Krisztus szeretete és ezt viszonzandó tegyünk mindent. Aztán a keresztből eredő szentségekből merítsük a viszonzáshoz az erőt. Ez több minden izomerőnél... Vannak felszentelt dómjaink... fölséges műremekek. Vannak hitvallóink, mártírjaink, szüzeink... Ha nem volna gyónás és Eucharisztia, a dómokból hideg pagodák lennének, a szentek pedig maradtak volna testi emberek, mint azok, akiknek nem kell az az erő, mely e szentségekből árad. Ha mi így erősödünk, segítünk hordozni Krisztus keresztyét, mert Ő azért hordozta a keresztet, hogy mi mindnyájan erősek legyünk.

Krisztusnak segíteni keresztet hordozni — hogyan lehet? Úgy, ha meghalunk Krisztussal a kereszten. Meghalni mindig veszteség, mert elmúlást jelent. Szent Pálnak mégis nyereség volt: „Számomra a halál nyereség.” (Filipp. 1, 21.) Igen, mert ő „a kereszten halt meg” ez pedig még a szentpáli igényeket is kielégítő dicsőség: „Tőlem azonban távol legyen másban dicsekedni, mint a mi Urunknak, Jézus Krisztusnak keresztyében, ki által a világ megfeszítettett nekem, és én a világnak.” (Gal. 6, 14.) Lássuk Krisztus keresztyében a bűnök szörnyű árát, a világ életének véres konkluzióját. Nézzük, míg fel nem izzik lelkünkben a szent elhatározás: „Malo mori quam peccare” — inkább meghalok, de nem vétkezem; tapadjon rá minden érzékünk, hogy ne tudjon elszakítani a világ sem mélységeivel, sem magasságaival. Így meghalni a bűnnek és világnak a legnagyobb segítség Krisztus kereszthordozásához, mert Ő a bűnért és a világért szenvedte a halált.

Ha így segítünk hordozni Krisztus keresztyét, éreznifogjuk a megváltást. Nem érezzük? Miért nem érezzük? Miért? Miért? Mert sokat szeretünk érezni. A szívben, a szívünkben van a hiba. Üresítsük ki a szívünket az oda beszállásolt sok jött-ment csöcseléktől:

a hiú, versengő, érzéki vágyaktól, hogy méltó helyet kapjon ott a megváltottság királyi érzése. Akkor meg-látjuk, bevonul oda diadalmas fönségében és megérez-zük. Miért késnénk ezzel a kiüresítéssel, hisz' idővel úgyis rájövünk, hogy máskép nem lehet megváltottnak lenni. Miért akarnánk ezt a magunk kárán tapasztalni? Miért akarnánk ezt akkor megtenni, amikor már ki-égett a szívünk, és üszök és hamu lett körülöttünk min-den szépség, minden virág? Ne állítsuk a megváltást életünk nagypénleki keretébe, hanem sértetlen, diadal-mas örök-ifjúságunk legyen hozzá a keret. A diadal-mas, el-nem-tékozolt ifjúságának minden energiájával, minden lelkesedésével, minden idealizmusával, minden szépségével, sárfoltok és csorbulások nélkül ékeskedő, megváltott ember a keresztben agonizáló Krisztus vízió-ja.

Ez a vízió váljék valóra bennünk.

Felelősségünk a megváltásban

Krisztus halála nemcsak erőadó, krisztusi életre se-gítő megváltás, hanem mindnyájunk komoly felelőssé-tétele is. Krisztus halálának érdemeiből ujjászülethe-tünk, erőt meríthetünk, diadalmas öntudattal felül-emelkedhetünk a bűnön, szembezállhatunk a halállal: „Halál, hol a te győzelmed?” (I. Kor. 15, 55.), de egyet nem tehetünk, nem szabad tennünk, minden megvál-tottságunk dacára sem tagadhatjuk le azt, hogy bűne-inkkel végtelenül megbántottuk az Istent. Az isteni vérrel rajzolt Veronika-kendő, azok a keresztből kihű-zott szegek és a kereszt-reliquiák, amelyeket nagybőjti áh.tattal szoktunk csókolni, — mind ezt az öntudatot ébresztik, kalapálják bennünk: megbántottam az Istent.

Minden bűn Isten végtelen megbántása. De amikor az Isten szeretete elviselte értem a büntetést, irgalma ellőrlötte minden bűnömet, miért éljek én abban az ön-tudásban, hogy megbántottam az Istent? Miért nem él-hetek utána úgy, mint az, aki a mythológiában a Styx vizéből ivott elfeledve mindent, gondtalan emelkedett-ségben? Miért? Azért, mert az Isten megbocsátotta a

bűneinket, de előbb az Isten Fiának meg kellett halnia miatta. Az Isten Fiának meg kellett halnia a bűneink miatt, mert Isten irgalmassága nem kerülhetett szembe az Isten igazságosságával. Isten végtelen szeretetének irgalmából, mint a tékozló fiút atyja, visszavárta a bűnöst alyai karjaiba. Mint a jó Pásztor kész volt érte tövisben gázolni és mert Ő nem „béres, kinek a juhok nem tulajdonai”, hanem „jó pásztor”, életét is adta juhaiért; de viszont isteni igazságossága szükségszerűen megkívánta, hogy a bűnnel megbántott végtelen isteni méltóság megkapja elégtételét, kiengesztelését. Így egyenlődik ki Krisztus kereszt-halálában az Isten irgalmassága és igazságossága.

A kereszten függő Krisztus a Világ Megváltója. Szentséges sebeiből árad a világra az üdvözítő erő, a szentségi erő, hatalmas szabadítás, az „üdvösség és erő és dicsőség Isten és ember számára”, mert ezekben az erőkben nemcsak az Isten dicsőül meg, hanem az ember is. De a kereszten függő Krisztus a *Fájdalmak Emberé* is. Az, aki olyan, mint: „az eltaposott féreg, mint a kiöntött víz.” (Zs. 21.) Ha a megváltásról gondolkodunk, erre is kell gondolnunk: ezt is meg kell látnunk. Templomaink, oltáraink, házaink keresztjeiben talán nem látjuk meg. Ezek mind ideáлизáltan szemléltetik a Fájdalmak Emberét. Több bennük a művészet, mint a valóság. Pedig mégis meg kell látnom. Parsivál nem látta meg Ámfortásban a Grál királyt. Mennyi tévelygést jelentett ez számára, mily hosszú lett útja ezért vissza a Grál-várba. Ha el akarjuk kerülni ezt a válságot, meg kell látnunk a Szenvedések Emberét. Ha szemlélem Grünewald izenheimi oltárképét, talán meglátom. Ezen nincs ideáлизálva a kereszt kínja, hanem naturalizálva van a kín ideáлизmusa. Nézem... nézzük! Ezen a képen igazi kiáltó-szó a kereszt a bűn éjszakájában. A fekete égre, mint vörös, véres hústömeg mered az Isten Bárányának széttépett szent teste. Karjai üzenetükből kitépve, a csomóba merevedett izmokból kimeredve, mint két erőlködő s erőlködésében leszegzett áldás emelkednek a fekete égre. Lábairól a letépett bőr genyves lebernyegként hajlik a szegek fölé. Testén ott vannak az ostromoztatás szörnyű nyomai: a felszakított

izmok közül kifehérlő csontok, az izmokba-tört vesszőszilánkok, gyenező, zöldes daganatok. Egész teste kifordítva, harmóniájából a kínok csavarjához lett hasonlónvá. Arca, mint a szépség torzképe, kuszált töviskoronával, durva katonakezek-tépte véres hajjal, a szennytől, a kintől, a vonaglástól felpöffedt szájjal: a szenvedés igazi zokogása. Pedig az a tépett, agyongyötört Krisztus ott a kereszten nem zokog. Torzzá vált arcáról sugárzik a szenvedésen diadalmaskodó megbocsátás. Felyitott Szent Szíve sebéből ömlik a fáradt, savós vér, az utolsó csepp vér: a magát felemészítő isteni szeretet bizonyosága. Ez a Szenvedések Emberének igazi képe. Sokat láthatunk rajta a Szenvedések Emberéből. De egészen mégis csak akkor láthatjuk, ha lelkünkben átéljük az Ő áldozatát. Oh ha csak egy cseppet átérzhetnénk belőle! Minő változás menne végbe a lelkünkben! Meg mindenütt, ahol megjelenne valaki, aki érzi Krisztus kereszt-áldozatának egy cseppjét. Imádkozunk azért kitartóan: „Me sentire vim doloris, fac, ut tecum lugeam.”

De miért kell nekünk mindezt meglátnunk? átérzünk? Miért kell? Kell, mert ha nem akarunk alvájárok lenni, mint az a Parsivál, a megváltott élet diadalmas öntudatában elbizakodva, tudnunk kell azt is, hogy: „Tulajdon Fiát sem kímélte”, (Rom. 8, 32.) — tudnunk kell, hogy a megváltás érdemeiben Isten megbocsát, de elvárja, megkívánja az elégtételt is.

A legfölségesebb hittani rendszer az Anyaszentegyház dogmatikája tanítja, hogy a bűnbocsánatban elnyerjük ugyan bűneink és az örök büntetések bocsánatát, de az ideigtartó büntetéseknek csak egy részét. Csak egy részét! Magdolna és a jobb lator minden büntetés elengedését elnyerte, mert mindkettő „nagyon szeretett.” (Luk. 7, 47.) De kiben van ekkora Isten-szeretet, midőn bűneit bánja? Azért nem állíthatja senki gyónás után, hogy bírja Krisztus ígérését: „Ma velem leszesz a paradicsomban.” (Luk. 23, 34.) ... Ideigtartó büntetések... melyek ezek? Lehet a sikertelenség a munkában, lehet a betegség, az emberek üldözése, a kár, a csalódás, a lélek nyugtalansága: a „non est pax impiis”, a lélek elborulása: a Saul-bűnhődés, a lendület

hiánya, a földön kúszó lelkület, ez az, akit nem „vonz az Isten”. Nem minden bűn von maga után egyforma ideigtartó büntetést. Főleg a tisztátalanság és a mértéktelenség az, melyet így büntet az Isten. Igen, mert minden ilyen bűn az anyaggal való féktelenség: a lélek házasságtörése. Ideigtartó büntetés, mi lehet még? Az Egyház úgy mondja, hogy tisztító tűz. Az, az Isten tűzkohója, ahol a bűn adósságával meghaltak lelkei tisztulnak fényessé, mint az arany a tűzben az Isten látására... Igen mert az Isten látására nem mehet senki, ki tisztátalan, ki hiányos, ki adós. Nem, az Isten befogadására még az egek-egei sem elég tiszták. Őt még az angyalok is csak elődött arccal merik imádni. — Mídon az első ezredik év határmesgyéjén felmerült a lelkekben a világvégének gondolata, erre a le-nem-törlesztett adósságra eszmélve, a tisztító tűz törlesztésének irtózatában alakultak a flagellánsok, akik magukat ostromozva jártak városról-városra és még három század múlva is fel-feltűntek. Micsoda vezeklő szellem! Ha nem követtünk el bűnt, azért vagyunk boldogok, mert másra nem kell legyen gondunk, csak az érdemeink növelésére, érdemszerzésre. A büntelen élet a legnagyobb, a leggondtalanabb élet, igazi természetfölötti dolce far niente. Ha pedig bűnt követtünk el, ne nyugodjunk meg a bűnbánatban, hanem lássunk utána bűnadósságunk törlesztésének. Ne kötélből és szíjostorból álljon vezeklésünk, — ezt úgysem tennénk, — nincs hozzá elég természetfölötti ideológiánk — hanem álljon türelemből. Amit az élet terhet ró reánk, viseljük szó nélkül. Ne legyen számunkra soha sok a dolog, keserves az élet: adós fizess! Álljon erényekből. A naponkénti, hetenkénti erénygyakorlatok megóvnak a bűnadósság halmozásától és mivel a bűnöktől tartózkodni — jejunare a peccatis — a legnagyobb vezeklés, törlesztjük is vele bűneink meglevő adósságát. Aztán álljon érdemszerzésből. Tegyük sok-sok jót. A rosszat leginkább jóval lehet jóvá tenni.

Az ifjúság nagy kiváltság, mert még nem múltbá-nézó, mint az aggkor, hanem jövőbenézó. Megőrizheti magát a bűnöktől és szerezhet sok érdemet. Ha az ifjúság kihasználja életkorának ezt a két nagy kiváltsá-

gát, nem lesz szüksége vezeklésre. Amennyiben pedig nem használja ki, minden megváltottság és ebből származó lelki emelkedettség dacára járjon a vezeklés szellemében, mert „Tulajdon Fiát sem kímélte az Isten”, és adóssággal senki sem mehet át az időből a boldog örökkévalóságba. Ennek belátását saját érdekünkben ne halogassuk az örökkévalóság kapunyitására... mert ott már semmit sem használ.

„Nunc tempus salutis, nunc tempus acceptabile...”

Az élet, mely megvált...

Jézus Krisztus, az emberré lett Isten, bennünket elveszett embereket megkeresett és megváltott, hogy lennénk az övé, mi emberek az Istenéi, az Isten emberei: „homo Dei”. Rendszerint, ha Krisztus megváltásáról hallunk, a keresztre gondolunk és megszokott imáinkban is ezt a gondolatot szólaltatjuk meg: „Imádunk és áldunk Téged Krisztus, mert a te szent kereszted által megváltottad a világot.” Pedig a kereszti megváltásán kívül van egy másik megváltás is: az élet általi megváltás. Krisztus a kereszten megváltott bennünket szent vérével, életében pedig ennek szépségével.

Míg a tévelygő, a magával és az élettel problematizáló emberiség egén fel nem tűnt a „csillag Jákobból”: Krisztus, az ő csillagfényes életével, nem volt az emberek számára igazi élet-ideál. — Volt példaképe a hősiességre és bátorságra. A marathoni síkon és a termopilei szorosban emlékek beszéltek Miltiádes és Leonidas hősiességéről; a családi tűzhelyek csendjében és a lakomák zajában a hárfák kíséretében énekek zengtek Odysseus bátorságáról; a római forumon diadalívek emelkedtek: a hősök, a nagyok, az erők tetteinek megkövült emlékei. Volt példaképe a tudományban. Herodotos, Sokratés, Plátó, Aristoteles, Archimédes, Pythagorás tanai, a Zend-ávesták, a Védák hatalmas rendszerei: mind rendelkezésére állottak. Volt példaképe a művészi szépre. Athén, Róma terei és templomai tele voltak szép, remekbe-faragott istenekkel, hogy rajtuk telítkezzék esztetikával az ember.

Volt példaképe sok mindenre, de nem volt példakép a lélek szerinti élet számára. Azért művészet, tudomány, bátorság és hősiesség dacára Róma is ledől, mert hiányzott mindenütt a talpkő: a tiszta erkölcs, a lélek-érvényesítés. A legnagyobb bölcselők, a legbátrabb hősök, sőt a remekbe faragott istenek élete is tele volt bűnnel és tökéletlenséggel. Hiányzott az ideál, a példakép, az igazi életszépséghez.

Krisztusban emberré lett a Logosz, az Istenség második személye, hogy ezt az életszépséget kiélhesse. Nincs Róla képünk, de van Róla Évangéliumunk. Ő maga rajzolta meg ebben képét. A Raffaelek, a Tiziánok, a Lionárdók, a Guido Rénik képe szépségével bámulatba ejtette a világot, ez az Évangéliumba megrajzolt kép pedig szépségével hivatva van üdvözíteni, mert ideál-nélküliségéből képes megváltani a világot. Ő maga rajzolta meg három isteni vonással. Az egyik vonás csupa fény: „Én vagyok a világ világossága.” (Jn. 8, 12.) Krisztusra ellenségei mindent ráfogtak, amit kigondolhattak. Elmondták ördögösnek, szombat-szegőnek, bűnösök barátjának, néplázítónak, de evget nem mertek ráfogni: erkölcsstelenséget. Nem merték, mert tudták, hogy ezzel nyilván meghazudtolják önmagukat. Krisztus élete mindenki előtt homály, folt nélküli világosság volt, az összes erények vakító világossága.

A másik vonás csupa élet: „Én vagyok a feltámadás és az élet.” (Jn. 11, 25.) Krisztusból erő, élet áradt. Ha hozzá ért a vak szeméhez, az látóvá lett. Ha kinyújtotta kezét a béna felé, az járóvá lett. Ha kinyújtotta kezét a poklos felé, megtisztult az. A vérfolyásos asszonv csak ruhája szegélyét érintette és már meggyógyult. A naimi ifjú, Jairus leánya, bethániai Lázár halott volt és feltámadt szavára, pedig csak pár szót szolt: „Kelj fel...” Élet áradt belőle, mert testetöltött benne a legnagyobb hatalom, a mindentudásnál és világbirodalmaknál is nagyobb hatalom: a szeretet...” (I. Jn. 4, 7.)

A harmadik vonás csupa mélység: „Szelid vagyok és alázatos szívű...” (Mt. 11, 29.) Bár az örökkévalóság trónjáról szállt közénk, szerette a szegénységet,

úgy hogy míg a rókáknak barlangjuk van, a madaraknak fészük, Neki, az ő számára nem volt hely, hová fejét lehajthatta volna. (Mt. 8, 20.) Bár az egek és világok erői az ő szolgálói, eltúrta a bántalmat, a gyaláztatást, a szörnyű halált. Bár isteni fölségében végtelenül megbántotta őt a bűnös, Ő mégis utána járt a bűnösnek, ha kellett tövisben gázolt érte, hogy vállaln vihesse haza: körüljárt mindenütt, hogy jót tegyen. (Apost. cselek. 10, 38.)

Amennyiben e fölséges életideálra nézett a világ és amennyiben követte azt, váltódott meg és ma is ennek kiélése mindnyájunk megváltottságának fokmérője. Ki mennyire követi Krisztust és az ő életét, annyiban lesz a megváltás részese.

A keresztyény tökéletességre törekvésünkben körülvesznek bennünket délibábos vetületként a hamis ideálok. Az aranykeretben kiállított gög, a rózsakoszorús ledérség, a címért és sallangokért dolgozó képmutatás, az üreslelkű nagyhangúság. Hol az igazi ideál? Kit kövessünk?

Az iskola és különösen a közép és felső iskola nem nagyon segít közelebb hozzá. Nagy hiba, hogy nagy tömegeket fognak egybe és tömegben nevelnek, az egyéniséggel nem törődnek. De még nagyobb hiba, hogy vagy csak általánosságban, vagy egyáltalán nem nevelnek. Különválasztják a tudást az élettől. — Megtanítanak idegen nyelvekre, de nem tanítanak meg a szeretet nyelvére; tanítanak fizikát, matézist és úgy, mintha nagyobb hiba volna eltéveszteni Kepler törvényét vagy a logaritmus kikeresését, mint elfeledkezni a lélekről és rossz erkölcsi logaritmus szerint élni. A középiskolákban, ahol legfontosabb volna a nevelés, sok a klasszikum: az Ovidius, a léha Horatius, az elvtelen Cicero, a hízélgő Livius, a felületes Tacitus és kevés a keresztyénység: a szent atyák megfontolt igazsága és a szentek életének heroszi szépsége. Sok a testkultusz és kevés a lélek kultúrája. A „mens sana in corpore sano” pogány juvenáli szövegezése ma a keresztyénység huszadik századában sincs megkeresztelve, pedig hányszor bizonyult már be igaznak az ellenkezője, hogy csak: per mentem

sanam fit corpus sanum. Azért a ma iskolája nem vezethet az igazi életideálhoz.

Talán a papság?... De vannak papok — sajnos — és jobb nem tagadni — akikkel kapcsolatban Szent Ágoston dilemmája jut új járulékkal az eszünkbe. A keresztény hit, mondja Szent Ágoston, vagy csoda által terjedt el, vagy anélkül. Ha csoda által, az bizoyítja isteni eredetét. Ha nem csoda által, ez maga csoda és ismét csak isteni eredetét bizoyítja. A rossz papok fájó gondolatában hozzá kell tennünk: a legnagyobb csoda pedig, hogy a papok dacára fennáll az Anyaszentegyház, és ez bizonyítja legjobban isteni eredetét. Azért a papság sem vezethet megkülönböztetés nélkül az igazi életideálhoz. Tehát ha jó keresztények akarunk lenni, meg kell tanulnunk a megkülönböztetést: meg kell tanulnunk az önnevelést.

Minden önneveléshez kettő kell: igazi ideál és lan-
kadatlan törekvés az ideál felé.

Ki legyen ez az ideál? Csak az lehet, akiben nem csalatkozhatunk; aki „tegnap és ma és mindörökké ugyanaz”. (Zsid. 13, 8.) Az, akinek a nagy Szent Pál is csak halvány utánzala: „Legyetek az én követőim, mint én Krisztusé.” (I. Kor. 4, 16; 11, 1.) Ehhez az ideálhoz emelkedjünk tehát naponkénti kópiázással. Mindent, ami nem Krisztusé, tagadjuk meg magunkban, és mindent, ami Krisztusé, alakítsuk ki a lélek erejében. Oh mily nagy szükség van erre! Ma, amikor aranynak, vérnek, fajnak, élettérnek van csak ázsiója, meg kell mentenünk a szentség értékelését. Úgy is mondhatnánk: újra ki kell vívnunk.

És nem nehéz Krisztust követni. Krisztus nem élt sem szililita, sem remete, sem szerzetes életet: a világban élt. Élete nem volt egyirányú, résztvett az élet szép örömeiben és mély bánatában; érintkezett barátaival és ellenségeivel; a hatalmasokkal és az élet mostohagyermekkel. Volt gyermek, ifjú és meglett ember. Tanított, megértett, harcolt, járt palmaágas diadalúton és vérvirágos viá dolorózán. Minden kor, állapot és helyzet megtalálhatja benne utánzandó példaképét. Néha, tudom, probléma eltalálni a helyest, a jót, de minden probléma megoldódik, ha az adott helyzetben

és időben felvetjük a kérdést magunkban: Mit gondolt, mit szólt, mit cselekedett volna itt és ekkor Krisztus? Menjünk végig esetenként lelkiismeretvizsgálatunkban napirendünkön, közeleşteljesítésünkön, hivatalunkban, az utcán, otthon, egyedüllétünkön és kérdezzük meg magunktól: hogyan cselekedett volna helyemben Krisztus? Ha így követjük Krisztust, megváltódik az életünk Krisztus életének szépsége által.

Amire törekszünk, azért imádkozzunk is. Imádkozunk buzgón, imádkozzunk gyakran: Megváltóm, életed világossága legyen az én világosságom, hogy ne járjak sötétben. Szereteted töltse ki életemet, hogy ne szomjazzam, hogy „*az örök életre szökellő vízforrás*” legyen bennem. (Jn. 4, 14.) A te szelidséged és alázatod legyen életem tartalma, mélysége, hogy mindenkinek lehessen mindene. Legyen állandó, nagy röpimánk a régi benecés áldás: „*Lux tua sit dux meus*” — *Deus meus et omnia!*

Feltámadásunk a lélek erejében

Krisztus megváltásának mindennél nagyobbáértékelésére, testi mivoltunk helyes meglátására, emberhez-méltó perspektíva kitzéséhez sehol sem nyílik oly kedvező alkalom, mint az üres húsvéti sír ledólt sziklalapján állva. Ebből az üres sírból nem csak azt halljuk, hogy Krisztus „nincs itt, mert fölámadt,” (Mt. 28, 6.) hanem megértjük azt is, hogy Krisztus „az elszenderültek zsengeje” (I. Kor. 15, 20.); megértjük a szentpáli logika fölséges konkluzióját: „Ha nincsen halottak felámadása, akkor Krisztus sem támadt fel. Ha pedig Krisztus nem támadt fel, akkor hiábavaló a mi tanításunk, hiábavaló a ti hitetek is.” (I. Kor. 15, 13. 14.) De nem hiábavaló, nem. hisz’ a sír üres, Krisztus feltámadt és a feltámadt Krisztus állja a szavát: „Ez pedig az Atyának akarata, ki engem küldött, hogy semmit abból, amit nekem adott, el ne veszítsek, hanem feltámasszam az utolsó napon.” (Jn. 6, 39.)

A feltámadás állítását nem igazolja sem a spekuláló, sem a gyakorlati ész. A spekuláló ész, mikor a

feltámadásról ékesszólásba kezd, bármennyire is remekbe szabja gondolatait, mégis ehhez az örök fölségbe csúcsosodó igazsághoz képest gyarló és méltatlan á—á—á lesz minden ékesszólása. A gyakorlati ész pedig, ha mindjárt kánti jóindulattal is állítja fel imperatívusait, nem képes a feltámadás abszolút szükségességét a priori igazolni, mivel úgy látja, hogy elégséges a lélek boldogulása is. *Hit kell ide, mély Krisztusra építő hit!* Akkor nem probléma többé, hogy a test, melyben feltámadunk „aliquo modo”, vagy „idem numero” lesz. Sem Durándus, sem Billot nem ejt gondolkodóba és nem ül ki arcomon a szkepszisz blazirt tehetetlensége, ha a tengerek örvényeiben eltemetett vagy a kannibálok gyomrában felemésztett, vagy a szelek szárnyain világgá-szórt, elhamvasztott testekre gondolok, mert hiszem, hogy Isten, ki semmiből képes volt világot teremteni, képes lesz a meglevőből, legyen bár a Marson, vagy a kozmogonikus ködök bármelyikébe is keverve, új életre visszahívni testemet. És Krisztus ismeri az Atya akaratát, hogy semmi abból, amit Neki adott, el ne vesszen, azért feltámasztja az utolsó napon. (Jn. 6, 40.)

Ez is megváltás, sőt ez a megváltás, hogy mi nem veszhetünk el, mert az övéi vagyunk. Számonkér a szelektől és viharoktól, a föld diluviális rétegeitől, a tűz lángjaiból, a tenger örvényeiből, a viláágur rejtekeiből: az utolsó napon — in novissimo die. Micsoda nap lesz az... A latin novissimus dies-nek mondja. Jól mondja, mert novissimus lesz akkor minden: ég, föld, test, lélek. Igen, a test is! Eltűnik róla és belőle minden, ami „állati”, ami nehézkes, ami gyengeség és hiány. *„Elvettetik romlandóságában, feltámad romolhatatlanságban. Elvet'etik nemtelenségben, feltámad dicsőségben. Elvettetik gyöngeségben, feltámad erőben. Elvettetik érzéki test, feltámad szellemi test.”* (I. Kor. 15. 41. 42.) Felöltözik fénybe ragyogásba, szellemi átetszőségbe, Krisztus megdicsőült szépségébe, mert: *„Ő újjáalakítja gyarló te-tünket és hasonlóvá teszi az ő dicsőség tes-téhez.”* (Filipp. 3, 21.) Így már nem lehetek Plotinussá, aki szégyenli magát, mert teste van, de nem lehetek Epikurrá sem, aki csak a testnek él,

hanem Szent Pállá kell lennem, aki fel akar öltözni az új emberbe, aki az Isten képére teremtetett igaznak és szentnek; (Efez. 4, 24.) aki Krisztusba akar öltözni (Galat. 3, 27.); aki éppen ezért testében a feltámadásra remekbe formálendő isteni matériát lát és nekilát, hogy ez úgy legyen. Ime a húsvéti üres sír ledőlt szikláján állva, hogy meglátjuk testi mivoltunk helyes igazát. De itt azon van a hangsúly, hogy úgy legven, mert minden azon múlik, hogy úgy lesz-e? Azért kell nekünk olyan perspektíva, mely erre rásegít. Milyen legyen ez?

Mikor a nagy természetén végig leng a tavaszi ébredés éltető lehelete, megérzi minden és miként a szeizmográf megmozdul a legtávolabbi földlökésekre is, megmozdul minden. Az emberek kinyitják házaik ablakát, ajtaját, lesz ünnepi nagy takarítás; kihordanak minden bútort, kisépernek minden zugot, megmeszelik a füstös falakat; úzik a telet, hogy legyen benn is tavasz, benn a falakon belül, legyen tavaszi, ünnepi újjátisztulás. Milven jó benn lenni egy ilyen tavaszi nagy takarításon átesett házban!... Azért szeretik sokan ilyenkor a falusi házakat, mert ott lehet érezni, hogy ünnep van.

De nemcsak az emberek mozdulnak meg, megmozdul a virág is. Az a gyenge hóvirág, amely ha kezünkbe vesszük, mindjárt elhervad, áttör a földgöröngyökön, áttör a lehullt, száraz, megmerevült faleveleken, tör a nap felé és kinyilik. Neki nincs szíve, hogy kitáguljon, nincs karja, hogy kitérüljön az élet ébredése felé, hát kitérja a szirmait. Milyen fölséges erő ez! — No és az alvó erdők! Ki látta tavasszal az alvó erdőket? Ha járunk bennük, lábunk alatt zörög a haraszt, a száraz falevél és mégis mindenünnen ez hallik fülünkben: élet, élet... Járok a száraz leveleken és nem tudom mire lépek. Mennyi élet szunnyadhat alattuk, mily rég várhat a sok élet a kibontakozásra és most letaposom... Milyen nagy felelősség ez! Miért gondolok miderre? — Miért? — Mert innen a kitisztított házakból, a kinyíló hóvirágból, az alvó erdőkből tevődik össze az én feltámadásra segítő perspektívám. — Ha fel akarok támadni, akkor sokkal inkább kell, hogy takarítást végezzek a lelkem körül, mint a házam körül, hogy a lelkemből kitakarodjék minden, ami téli, ami haldoklás:

bűn, lanyhaság. Szent Pál ezt igymondja: „*El a régi kovással, hogy új téstává legyetek, aminthogy kovásztalanok vagytok... Ülünk tehát ünnepet de ne régi kovással, sem rosszság és gonoszság kovászával, hanem egyenes lelkület és igazság kovásztalanságával.*” (I. Kor. 5, 7. 8.) Csak így érezzük meg, hogy ünnepünk van, nagy feltámadásunk, hogy: „*a mi húsvéti bárányunk, Krisztus, megöletett.*” (I. Kor. 5, 7.) — értünk feláldoztatott... Aztán, ha fel akarok támadni, akkor, amit az a hóvirág öntudatlanul tesz meg az élet erejében, tegyem öntudatosan akarva lelkem erejében. Érvényesítem lelkem erejét a test élettánán és lélektánán keresztül, hogy ne csak a tavaszi mezőkön, hanem bennem is legyen „minden étellel tele” — igazi étellel. Virágozzék bennem a szép, sértetlen élet. — Aztán, ha fel akarok támadni, érzem át az élet felelősségét és ne tapossam le az életet. Csak ezt ne, csak ezt ne! — Pedig ilyen élettaposás milyen sok van a lélek életében is! — Élettaposás, ha valaki nem akar élni a lélek erejében. Szereti a testét, sajnálja a test kényelmét, meghallgatja a test kívánságát és elfeledi a lelkét, vagy csak a test asztaláról lehullott morzsákat juttatja neki. — Élettaposás, mert Krisztus mondja: „*A szellem az, ami él, a test nem használ semmit.*” (Jn. 6, 64.) „*Aki testének vet, a testből arat majd romlást is; aki pedig a léleknek vet, a lélekből arat majd örök életet,*” mondja Szent Pál. (Galat. 6, 8.) — Élettaposás aztán, ha valaki a lélek életét gépiessé kényszeríti. Pedig ahol az életet gépiessé teszik, ott az élet elsenyved. A fa, amelyet versailles-i vagy schönbrunni elevenfallá akarok alakítani, torz lesz; a virágból, amelyet önkényesen akarok virágzásba hozni, kényszerflóra lesz. Nem gépiesség és kényszer, — ez az u. n. Werkheiligkeit, — hanem szabad lelkesedés; nem külsőség csak, hanem ennél nagyobb bensőség. Ez az élet útja és érvényesülése. Milyen bölcs rendszere az a szentbenedeki regula. Sokat lehet belőle tanulni a lélek tökéletesedéséről illetőleg. Milyen lendületes az assisi Poverello módszere. Ha mindnyájan úgy tudnánk megkötni a kordát, mint ő, mindnyájan talán stigmát is nyernénk. Milyen csupa tűz és vas azok a loyolai konstitúciók. Ha tanul-

mányozzuk őket, szinte halljuk csattogni a lélek fegyverzetét, szinte látjuk előre menetelni a lelkeket a test, a világ, a gonosz lélek pergőtüzében. Fölséges, csodálatosan bölcs rendszerek, szentek intuiciójából felhalmozott tanácsok, eszközök a lélek haladására, fejlődésére. De csak a lelket keressük bennük, nem a gépiességet, a beűt, az őt itt is és mindig. Azért ne esküdjünk egyikre se, ha élni akarunk a lélek erejében. Ne tévesszük ezekben sem össze az eszközt a céllal. Minden szabály, minden konstitúció, minden példa csak eszköz, a lélek erejében-élés a cél. Higgyük ezt! Azért minde- nek felett és minden úton-módon azt akarjuk, hogy éljen a lelkünk. Ha elkerüljük a halálos bűnöket, ez már megvan, mert megszentelő malaszt állapotában élünk. A halálos bünt elkerülni pedig nem nehéz, csak őszinte jóakarattal kell hozzá. Ezt mindenki megteheti, a többiben segít az Isten az ő kegyelme és kegyelmi eszközei által.

Aztán akarjuk azt is, hogy a krisztusi vonások érvényesüljenek bennünk. Ha az erény nem lesz nekünk csak emlékezetünkben elraktározott fogalom, hanem gyakorlatba visszük át, látni fogjuk, mint tűnnek ki rajtunk fokozatosan a krisztusi vonások. Milyen szépek volnánk! — Elkerülni a halálos bűnöket és kópiázni magunkban a krisztusi vonásokat napról-napra, hétről-hétre: ez a lelki élet, a lélek erejében való élet. Ez és semmi más. Ez u. i. a lényeg, az elérés hogyan-mikéntje, az más kérdés. Ebben választhatunk a különböző megjárt utak, regulák, konstitúciók, példák között. Csak egyet nem szabad mellőznünk: a kegyelem vezetőit — a gyónást és az Eucharisziát, mert akkor nem használ nekünk semmi, sem a regula, sem a konstitúció, sem a példa: nem lesz soha élet mibennünk, nem fogunk élni soha a lélek erejében.

Igy van! Ha minden húr egyhangon pendülne, nem volna harmónia, csak monotonia. Ha minden virág egy színű volna, nem volna színpompa. Mikor a lélek erejében akarunk élni, gondoljunk az egyéniségre is. Tart- suk, nagyon tartsuk tiszteletben a megjárt utakat. A lélek magaslataira csak az örök utak visznek, az új utak csak kísérletek maradnak. Ezen a megjárt, örök

utakon azonban igyekezzünk egyénileg: meggyőződés-sél járni, akkor soha sem lesz nyűg nekünk a lelki élet, akkor színes, harmonikus lesz az életünk.

Csak egyet ne akarjunk: nem élni a lélek erejében. Ha onnan az alföldi kondák mellől akarná ezt valaki, ki venné rossz néven? Kondához kondás lélek is jó! Ha azonban az Egyház elhivatottja akarná ezt, méltó volna-e hivatásához? Nem, nem, mert Krisztusnak akarna szolgálni úgy, olyan lélekkel, ahogy, amilyen-nel csak kondát lehet őrizni. Azért csak ezt ne akarjuk soha!

Álljunk tehát az üres húsvéti sír ledőlt sziklalapjára, hogy onnan meglássuk hivatásunk célját és követelményeit, nem a testiekben, nem a szellemiekben, hanem a lelkiükben; meglássuk a hivatásunknak megfelelő életet: a lélek erejében való élet szépségét és neki áldozzuk az életünket.

Szabadulásunk biztos útja

Krisztus halálának megváltása reánk nézve tehermentesítés, erőtartalék, melyből mindnyájan meríthetünk gyöngeségeink megerősítésére, gyarlóságaink leküzdésére, szenvedéseink megfékezésére, a bűnből és halálból való győzedelmes kimenekülésre: egyszóval isteni szabadítás.

A szabadítás és a szabadulás azonban nem egy és ugyanaz. A szabadítás Krisztustól, a szabadulás tőlünk függ. — Hiába gyujtok világosságot a sötétségben tévelygő számára, ha az lehunyja szemeit és jobb szereti a sötétséget. Nem menthetem meg az eltévedéstől, „mert a sötétség megvakította szemét.” (I. Jn. 2, 11.) — Hiába vetek mentő közelet, ha a süllyedő nem ragadja meg, elvész a mélységben. — Hiába Krisztus halálának minden érdeme, megváltásának minden szabadítása, ha nem nyitom rá lelkem szemeit, ha nem kapaszkodom bele a vízbefúló görcsös erőlködésével, nem szabadulok meg sem a bűntől, sem a haláltól. És mily soknak szörnyű tragikumuma ez!

Krisztus legnagyobb szabadítása, mely szentséges

halálából fakad, a gyónás. Ez volt az elbukott emberiség mindenkori, legfájdóbb töprengése: „*Vajjon felkelhet-e, aki elbukott?*” (Jer. 8, 4.)

E töprengések nagypénteki csüggedésébe, mint hűsvéti Alleluja csendül bele a halálból győztesen visszatérő Krisztus szava: „Béke veletek!” — „*akiknek megbocsátjátok bűneiket, megbocsáttatnak nekik.*” (Jn. 20, 23.)

Micsoda hatalom ez! A pap, mint ember az angyalok után következik, mert: „*kevéssé tette őt kisebbé az angyaloknál.*” (Zsolt. 8, 6; Zsid. 2, 7.) — E hatalom birtokában azonban minden angyalok felett áll. Nekik nincs hatalmuk bűnöket bocsátani, csak az Istennek van és a papnak. Mihez hasonlíthatnánk e hatalmat? Hasonlíthatjuk az özönvízhez, mely elmosott mindent, ami bűnös volt. Hasonlíthatjuk a pünkösdi szélviharhoz, mely Szentlélekbe öltöztetett. De még inkább hasonlíthatjuk a teremtéshez. Új teremtés minden bűnbocsánat, általa, mint a teremtés „legyen” szavára, a bűnben meghalt lélek a megszentelő malasztban élő, tündöklő lélek lesz. Ott a gyónásban érezheti minden lélek azt, amit az a szerény evangéliumi beteg asszony érzett, midőn csak megérintette Krisztus ruháját és „*erő méne ki belőle.*” (Luk. 6, 19.) A gyónás nem csak újjáteremti a lelket, hanem Krisztus erejét is árasztja a lélekre, hogy el tudja kerülni a halált, a bűnt. Ebben látjuk a gyónás és főleg a gyakori gyónás mélységes teológiáját.

Mi volna, ha az ember lelkének gyötrő furdalásait, égő sebeit, az Isten kegye elvesztésének és a kárhozat rémes víziójának dántei tudatát nem tudná lerakni, nem tudná elpanaszolni? Vagy ha el is panaszkodhatná, ha volna is valaki, aki megértőleg meghallgatná, talán vigasztalná is, mindent meg is tenne, hogy segítsen rajta, de nem biztosíthatná arról, ami egyedül segíthet lelke terhén: „*Meg vannak bcsóátva bűneid.*” (Luk. 7, 48.) Így lesz a gyónás életünk biztosítószelepe, mely megóv attól, hogy életünk orgánizmusa szétomoljon a magunkbazárt, magunkbafojtott lelki terhektől. — Így lesz a gyónás léleknyílás a világosság felé, hogy a bűn sötéttségében satnyuló lélekre újra rásüthessen a kegye-

lem napja és el ne vakuljon, ki ne száradjon végleg. Ezért a gyónás lelkünk lélegzése, melyben kitarjuk a bűn miazmájától fulladozó lelkünket az Isten felé, hogy belelegezhessek a természetfölötti életet. Figyeljük azokat, akik nem gyónhatnak. Intelligensek, kedvesek, jószívűek lehetnek, de van valami az arcukon, a tekintetükben, az egész lényükben; valami, ami érthetetlen, ami titokszerű; valami, amivel a temetőben találkozhatunk. Midőn a fehérített, felvirágozott s. rokat látjuk, érezzük, hogy belül sok a rothadás, mert erős az enyészet. És ez természetes. Figyeljük a növényt, mely nem tud naphoz jutni; a hullát, melyből elszállt az élet: mekkora elnyomorodás, mily éktelen feloszlás!

Látjuk, érezzük-e, Krisztus mily nagy szabadítása reánk nézve a gyónás?!

Mégis mily sokan vannak, akikre nézve nem szabadulás. — Nem szabadulás azokra nézve, akik gyónhatnának, gyakran is kellene gyónniok, de nem akarnak gyónni. Hamis előítéletek, kényelmi szempontok visszatartják őket. Terhet látnak benne. Szegény sorvadó lelkek! Így lesz nekik mindig teher az élet, mert a halál társasága, mely hozzájuk szegődött a bűnben, kedvesebb nekik, mint Krisztus szabadítása. Azok, akiknek az Isten megadta a papság kegyelmét és érzik, mily erőt és hatalmat hordoznak magukban a feloldozás hatalmában, érzik a fájdalmat is, midőn látják a lelkek megátalkodását — a veszélyben kéjelgő könnyelműséget.

Nem szabadulás aztán Krisztus e nagy szabadítása azokra nézve, akik gyónnak ugyan, gyakran is gyónnak, de akiket Krisztus néma hallgatással fogad gyónásukban. — Kik ezek? — Azok, akik rosszul gyónnak, elhallgatják bűneiket, amelyeket meg kellene gyónniok. Elhallgatják, mert szégyelnek erényt csinálni a bűnből. — Azután azok, akik midőn gyónnak csak szavakat közvetítenek, de lelküket nem láttatják. Egész lelkiismeretvizsgálásuk abban áll, hogy tedezhethének fel olyan szavakat, amelyek lehető legkevesebbet mondanak és álszégyenüket legkevesébbé sértik. Így akarnak Krisztussal raffinált szavaik titkos nyelvén keresztül beszélni.

Aztán azok, akik jelmezben gyónnak. — Jönnek, mint törődött bűnösök, mint küzdő szerencsétlenek, mint szemérmes mimózák, mint finomkodó előkelők, mint tökélelenségre törő Krisztus-követők, mint intelligenciával felkantározott ok-kereső józan ész. Pedig, ha nem őszinteség ez, maskara az egész. Alatta rejtőzik a fancsali hiúság és a megtévesztő hazug szándék.

Az ilyeneket hallgatással fogadja Krisztus, gyónásukra némaság a felelete, utána nem éreznek semmi megnyugvást, sőt inkább olyan lesz a lelkük, mint a megpiszkált hangyaboly, mert őszinteség nélkül közelednek Krisztushoz. Ő lelküket várja szabadításra, ők pedig hazug lelket, vagy fél lelket adnak csak Neki. — Krisztusnak nem imponál bennük semmi: sem tudás, sem erő, sem rang, még az áldozatuk sem, mert: „*az áldozat füstje nem gyönyörködtet Téged*”; csak a törődött, alázatos szív. Igen: „*A törődött és alázatos szívet nem veti meg az Isten.*” (Zsolt. 50.) — De nincs ott sem bűnbánat, sem alázat, ahol nincs őszinteség. És nem lehet jó gyónás sem, a gyónás nem lesz szabadulás.

Mert mi a bűnbánat? A teológia azt mondja: „A lélek fájdalma és útálata a bűnnel szemben azzal az elhatározással, hogy többé nem vétkezik.” Jó, így van: elhatározást eredményező lelki fájdalom és bűnűlátat. Azt mondhatja azonban valaki: én hiába akarom bánni a bűneimet, hiába gondolok ama testi, lelki, ideiglenes és örök veszteségekre, amelyeket a bűn okoz; hiába képelem el Krisztus szenvedéseit, mint bűneim árát, nem érzek semmit a bánatból. Nem érzek? Nem, mert érezni akarjuk és nem akarjuk kiérdemelni. Hogy lehet kiérdemelni? — Csak úgy, amint az Isten meghatározta: alázattal. „*Isten az alázatosoknak kegyelmet ad*” — *mondja az Apostol.* (Jak. 4, 7. — I. Pét. 5, 5.) Higgyük ezt! — És honnan vegyük ezt az alázatot? Az őszinteségünkől. Ha egyszer igazán őszinték leszünk, igazán alázatosak is leszünk és áradni fog reánk a kegyelem. Próbáljuk csak meg egyszer nyitott szemmel beletekinteni a saját lelkünkbe, aztán minden kertelés, minden szépitgetés nélkül csak magunknak felsorolni bűneinket, megátalkodottságunkat, nemtörődömségeinket a kegyelemmel szemben, könnyelműségünket a bűn-

alkalmakkal szemben, aztán mindent, amit belevittünk a bűnbe: ravaszságot, képmutatást, szőszegést, botrányt, meggyalázott ifjúságot, mindent... Hogy fog akkor elpirulni a lelkünk önmagunk előtt és hogy fog utána felzokogni a kegyelem hatására a bánat és erős fogadás. Hogy fog! Hát ha még a gyónásunkban tesszük meg ugyanezt, nyiltan, bátran, őszintén?! Milyen törődött és alázatos lesz a szívünk: hogy magára vonzza ez az Isten tekintetét, ezt többé nem vetheti meg — „non despiciet”.

Midőn a nagy magyar „egyházatya”: Prohászka hattyúdalát zokogta a halál karjaiban, elhaló hangon sutogta a magyar társadalom lelkébe: „A legfontosabb dolog a gyónásban a bánat.” Úgy van, a túlvilág víziójától meghihletett lélek szavai ezek: a legfontosabb a gyónásban a bánat. De őszinteség nélkül nincs bánat. Krisztus nem szól a lélekhez, néma marad vele szemben.

Ez az önmagunkkal és gyóntatónkkal szembeni őszinteség nemcsak gyóntatónk és Isten előtt emeli értékünket, hanem ez az a lelket önismerettel eltöltő világosság is, mely egyedül segít szabadulásra és vezet megigazulásra. Ez a világosság az, amelyről Szent János ír: *„Ha azonban világosságban járunk, amint Ő is világosságban van, akkor közösségünk van egymással és Jézus Krisztusnak, az Ő Fiának vére megtisztít minket minden bűntől.”* (I. Ján. 1, 7.)

Igaz viszont, hogy a gyónásban nem mindig van idő és alkalom mindent kibeszélni és mindent megbeszélni, ami nyugtalanít, ami érdekel, ami kétségben tart. Pedig ez is nagyon kell! A lelkiéletben elsősorban bizonyul igaznak az Isten édeni aggodalma: *„Nem jó, hogy az ember egyedül legyen.”* (Gen. 2, 18.) Azért a gyónásnak mindenkori kiegészítő része a lelkivezetés. Aki vezető nélkül indul neki a hegyek ismeretlen magasságainak, el fog tévedni és vagy kétszer annyi idő múlva ér fel a csúcokra, vagy útközben hull alá a szakadékba. Sokkal inkább fenyegeti e veszély azokat, akik az Isten hegyeinek magasságait akarják megjárni vezető nélkül. Főleg pedig veszélyes vállalkozás ez az ifjú korban, amikor még olyan gyengék a lélek izmai

a magasságok járására és annyira magában hordozza az ember a leszédülés veszélyeit.

Hányan kallódtak már el és hányan fognak elkal-
lódni nagyratörő ambícióval, ideális lelkesedéssel neki-
indult ifjú lelkek! Hány szent hivatás hever már az élet
szakadékaiban és hány fog még és hány nem fog ki-
virulni, hanem marad összezsugorodott, magábefulladt
kényszerflóra, mert nem vette igénybe a lelkivezetést.
A zárkózott lélek rendszerint marad „magányos veréb
a háztetőn” és nem lesz „szárnyaló sas.”

Nem befolyásolás a lelkivezetés és akit helyesen
vezetnek nem lesz önállótlan. Nem! Mikor a sasmadár
repülni tanítja fiait, nem rabmadárrá akarja tenni
őket, hanem a végtelen távlatok és magasságok szabad
szárnyasaivá, hogy tudjanak aztán emelkedni, könnyen
szárnyalni és szembenézni a nappal. Ez a helyes lelki-
vezetés célja is: szabad, szárnyaló lelkeket nevelni,
kik „*lélekben és igazságban*” — „*félelem nélkül*”
(Cant. Zachar.) szolgálnak Istennek.

Igy lehet Krisztus szabadításából igazi szabadulás.
Rendszer ez, amelybe ha valaki beleilleszkedik, viszi,
ragadja magával, szinte maga sem veszi észre, mint
emelkedik, mint öltözik új emberré, szabad emberré,
„*aki az Isten képére teremtett igaznak és szentnek.*”
(Efez. 4, 24.)

A szabadulás útja mindig átalakulás útja. Aki min-
dig csak a régi akar maradni, soha nem lesz szabaddá,
mert kötve marad a régi emberhez, akinek pedig el kell
temetkeznie Krisztussal, hogy feltámadhasson Krisz-
tusban.

Átalakulás! Mennyire kell ez, mennyire érzik en-
nek szükségét sokan, igen sokan, de nem merik meg-
kezdeni, nehogy kifelé is megnyilvánuljon, mert mit
fognak majd szólni hozzá azok, akik előtt az ellenkező-
vel dicsekedtek és nagyképűsködtek: a jóbarátok, a
cimborák, az oktalan bámulók, akikkel egyetértettek?
Mit szólnak? Nem ez a fontos, hanem az, hogy mit szó-
lunk arra, amit ők szólnak. És? Mit szólnak a csilla-
gok, amelyeket megugatnak a kutyák? Tovább ragyog-
nak és haladnak égi pályájukon. Ez legyen a mi vála-
szunk is: ragyogó, ég felé törtető élet.

Dante Infernójában a legalsó szférába helyezi magát az inferno urát: Lucifert. Ott csapkod fekete szárnyaival a megkötözött fekete Kerub. Szárnycsattogásától pedig dermesztő jégkéreg von be mindent körülötte. Mégis innen fakad a többi szférák minden kínja: az egész tűztenger. Igen, mert lelkéből nem olthatja ki semmi fagy az Isten ellen lázongó gögöt, minden bűn és büntetés forrását. Kerüljük még gondolatban is e szférát: „*A gögöt soha se engedj érvényesülni szivedben vagy szavaidban, mert általa kezdődött minden romlás.*” (Tob. 4, 14.) — Szeressük az alázatot. Akkor nem tud semmi nehézség és senki rossz példája visszatartani bennünket a jótól, az átalakulástól, a szabadulástól, a Krisztusba-formálódástól. Állítsuk az alázat erejében Krisztus szabadításának szférájába egész magunkat, hogy megtaláljuk és élvezzük boldogan új magunkat.

Szabadulásunk isteni biztosítéka

Krisztus megváltott bennünket. Ez a tény teljesen és minden irányban biztosítja szabadulásunkat: a bűntől, az eredetitől és a személyestől; a gyengeségtől, mely lehet esendőség és lehet haladni-nem-tudás; a haláltól, mely bekövetkezhet élve a megátalkodottságban és halva a kárhozatban. Ez a szabadulásunk örmagunkban biztosítva van őszinteségünk által, mert ez elvezet önismeretre, alázatra, bűnbánatra, és erődő kegyelmi gyónásra, lélekben és igazságban való haladásra.

Éppen elesett voltunkból következik azonban, hogy ez a szabadító őszinteség szintén nehezünkre esik, sőt sokkal inkább nehezünkre esik, mint az önfeláldozás, vagy hosszas vezeklés. Pedig szabadulásunknak önmagunkban nincs más útja. — Ha Júdás őszinte lett volna Krisztushoz, nem árulna volna el Őt soha és ma nem volna Júdás-nemzetség a világiak és az egyháziak között, ha tudna mindenki őszinte lenni. — De az őszinteség olyan nehéz! Ehhez is erőre van szükségünk. Ezért kell legyen szabadulásunknak valami biztosítéka önmagunkon kívül. Mi lehet, ki lehet ez a biztosíték más,

mint a mi Szabadítónk maga? — Így szövegeződik meg aztán megváltottságunk kialakult teológiája: Megváltottá, szabaddá csak a Megváltóval való szoros, bensőséges együttélés által lehetünk, mivel csak így szerezhetjük meg a kellő lelkületet, amellyel az üdvösség eszközeit eredményesen felhasználhatjuk. Így lesz megváltottságunk, szabadságunk üdvözítő evangéliuma, igazi örömhíre: „*Nélkülem semmit sem tehettek.*” (Jn. 15, 5.) Így lesz mélyeséges bölcsesség és nem hiábavaló ismételtetés a szentmise kánonjának hármas állítása: „*Per ipsum et cum Ipso et in Ipso est tibi Deo Patri . . . omnis honor et gloria.*” Csak általa és vele és benne élhetünk Isten dicsőségére megváltott életet.

Oh, hogy kellene mindnyájunknak utat törni Feléje, hogy kelelne Bele kapaszkodni és kényszeríteniünk Őt, mint az emmauzsi tanítványok: maradj velünk, élj bennünk, hogy mi élhessünk Tebenned. Ne a szemekkel keressük Őt, ne kezeinkkel nyuljunk utána, nem emberi alakban jár Ő már közöttünk, hanem a misztérium fehér leple alatt. A lelkünk nagy hitével keressük, akkor meg is látjuk, meg is érezzük és bírni fogjuk.

Főleg Krisztusnak az Oltáriszentségben való jelenlétére vonatkozik az, amit Morus Tamás a hit és ész egymásközi viszonyáról mond: „*A hit és ész ép oly kevésbé ellenségek, mint a szem és a tapintás. Amaz a messi távolba hat, ennek meg kell tapintani tárgyát. Így a hit is tovább hat, mint az ész.*” — Nem korlátozat emel tehát a hit, hanem minden anyagi létünk által emelt korlát fölé emel. Intelligenciákkal megállapíthatjuk: ez a véges lét rendjében nem lehetséges, de hitünkkel a végtelenbe emelkedünk, ahol belátjuk, hogy „*Istennél semmi sem lehetetlen.*” (Luk. 1, 37.) — Igaz, amint Faulhaber mondja: „*Wo di Vernunft die Fackel senken musz, da leuchtet der Glaube noch unermesslich weiter.*” — Értékeljük magunkban mindennél többre ezt a végtelenbe-világító szövétneket. Ne engedjük, hogy a véges tudálékosság füstölgő kanóca elhomályosítsa. Csak erős, lobogó hit tud kellőleg állástfoglalni az Oltáriszentséggel szemben; ahol fogyatékos a hit, ott nincs eucharisztikus élet.

Eucharisztikus élet, a mi szabadulásunk legfőbb biztosítója. Benne váltódik ki belőlünk a legmélyebb hit, a legbensőbb alázat; általa árad ránk az isteni Szív kegyelmeinek sugárzata, a virtus ex alto, amellyel mindent megtehetünk...

Ne mondja senki: én élem a hitet, én szeretem Krisztust, bár nem tudok felmelegedni az Eucharisztia iránt. — Krisztus és az Eucharisztia között nem lehet lényeges megkülönböztetéssel élni. Az igaz hívőnek e kettő egy, aminthogy tényleg is egy. Azért állásfoglalásom az Eucharisziával szemben, állásfoglalásom Krisztussal szemben. — Amit az Eucharisziáról gondolkodom, Krisztusról gondolkodom; amint az Eucharisziához közeledem, úgy közeledem Krisztushoz; amint az Eucharisztia kezd rámnézve üres ájtatosság, terhet-okozó alkalmazkodás lenni, úgy lesz nekem Krisztus is üres fogalom — szabadító helyett kemény parancsoló.

Hogyan foglaljak tehát állást az Eucharisziával szemben? Ha e szót: Eucharisztia lefordítom magyarra és azt mondom: Oltáriszentség, vételét pedig így nevezem: Szentáldozás, lélektani következetességgel alakul ki bennem egy olyan fogalom, melynek alapján tisztességteljes fávolságban kell maradnom vele szemben. Ő az oltár magaslatán, én legfeljebb annak lépcsőjén; aztán, hogy ne kívánjam gyakori vételét, mert áldozatba kerül Neki, hogy a magasból leszálljon; nekem, hogy a magasba feljussak. Ha azonban e szót: Eucharisztia, így fordítom le: Szeretetvendégség; vételét pedig úgy, amint nevezte az ősegyház és nevezi a magyaron kívül minden nép: Kommunió — Egyesülés, akkor érezni fogom, hogy az Eucharisziában a legnagyobb szeretet vár rám: „*Akinek gyönyörűsége az emberek fiaival lenni*”; (Prov. 8, 31.) és hogy ez a szeretet nem csak vár, hanem hív is: „*Jöjjetek hozzám mindannyian, akik fáradtok és terhelve vagytok...*” (Mt. 11, 28.) Ime annyira megalázza magát, hogy hív magához, hív szent kommunióra, hogy ne csak közelében legyünk, hanem egvessüljünk Vele mi, ami lelkünk szeretetének parányi atomja Vele, a szeretet tengerével. — Ez lesz aztán helyes állásfoglalásom az Eucharisziával szemben: élni az Eucharisziából.

Élnünk kell az Eucharisziából, mert különben nem lesz élet, nem lesz megváltott élet mibennünk. Igaz, az Eucharisziából élni még nem megváltott élet. De megváltottságunknak nagy föltétele a kegyelmi élet és ennek eleven próbája a tiszta élet az Eucharisziából való élet nélkül olyan nehéz, hogy szinte lehetetlen. Felbuzdulni mindkettőre lehet, amíg kísértés nem fenyeget; addig megtartani is könnyű; de amikor elveszti az ember a lelkiegyensúlyát, akkor úrrá lesz felette a kísértő gondolat: miért mindez, miért a lemondás, miért a hűség, miért a küzdelem. Aki él az Eucharisziából, érheti kísértés, de ez a gondolat soha sem lesz úrrá felette, mert érzi, tudja, hogy van miért, van kiért megőrizze magát kegyelemben, tisztán, van: Krisztusért az Eucharisziában. Van, mert ránézve egy nap Kommu-nióval többet ér, mint ezer év „a bűnösök hajlékaiban” (Zsolt. 83, 11.) — a bűnösök társaságában... Ime, milyen nagy biztosítéka szabadulásunknak az Eucharisz-tia, ha — élünk belőle.

De hogyan éljek az Eucharisziából, ha nem tudok lelkesedni érte? — Nagy kérdés, időszerű kérdés. Sokan belátják, hogy nagy erő az Eucharisztia, tapasztalják is, hogy nélküle szüntelen hajótörést szenved bennük a megváltott élet — a krisztusi élet — és mégis elhanyagolják. Nélküle éheznek és gyengülnek, mert nincs szívükben semmi vonzódás iránta. — Mi ennek az oka?

Vagy a hiányos nevelés, vagy a helytelen önnevelés. Ahol a családban nincs bensőséges hitélet, ott a gyermek lelkének első benyomásai a hitközöny csírái. Az első benyomások pedig kitörölhetetlenek. Aztán ahol az édesanya gondja kimerül abban, hogy gyermekének jóétvágyát tápláló eledellel kielégítse, de eszébe sem jut, hogy megfogja a kezét és elvigye oda, ahol a lélek vágyai betelnek, ott a lélek vágyai kialusznak, a test pedig mindig éhesebb lesz. — Eucharisztikus anyáknak lesznek eucharisztikus gyermekei! — Aki pedig ilyen dispozició után beleéli magát abba a gondolatba, hogy mindig csak kapnia kell valamit és soha sem kell neki is adnia, vinnie valamit, az megrögződik eme szerzett

hajlamaiban és meghal az Eucharisztia számára. — Meghal és nincs szabadulás számára.

Nem az Eucharisziából kell várni az Eucharisztia iránti lelkesedést, az Eucharisztia szeretetét, hanem megelőzőleg magunkból kell ezt kiakarni, gyakori felindítással és az Eucharisztia gyakori vételével kiváltani magunkból. A többit majd elvégzi az Eucharisztia maga. — Evés közben jön meg az étvágy. Ez az égi kenyérré is áll.

Mindenki szerencsétlen, aki nem él az Eucharisziából, de legszerencsétlenebb mégis csak a pap, akinek nincs eucharisztikus lelkülete. Az Eucharisztia nélkül a pap a világ legeggyedülállóbb embere. — Ki előtt öntse ki lelkét, midőn nincs közelében senki, kibem megbízhatna? Honnan merítsen erőt, midőn minden segítség elhagyta? Hol sírja el könnyeit, melyeket férfitérsége szégyel mutogatni? — Ha élek az Eucharisziából, benne mindent megtalálok. — Aki pedig nem él belőle, az másban keresi majd vigasztalását és mással alakít társaságot. Az ú. n. ártatlan szórakozásokon keresztül hamarosan elkapja a világ sodra. Ő józan gondolkodó akar lenni, tenyleg pedig elhidegült Krisztustól. Ahol nem élnek az Eucharisziából, ott van laxizmus, ott van lezüllés, mert ott nincs Krisztus.

Amennyire „*passer solitarius in tecto*” — lelkileg árva veréb a pap az Eucharisztia nélkül, annyira lesz „*aquila volitans*” az Eucharisztia által.

A természetfölötti orientálódás a lélekben, az évről-évre jobban kigyúló lelki meglátások inuiciója, a szinte magzavarhatatlan béke a szívben, a szenvedélyeken és kísértéseken mindig győző akarat, a mind jobban és jobban szeretetből táplálkozó, apostoli lendület a cselekvésben: „hogyan jutok én ehhez?” — Nem a tudományos felkészültség, nem a fizikai adottságok juttatnak hozzá, hanem az Eucharisztia, mert ahol az Eucharisziából élnek, ott a kegyelem visz, emel, tisztít, erősít, nemesít, öltöztet őszinteségbe, alázatba és ragad magával — ott Krisztus él az emberben.

Eppen azért, mert életünk eredményessége és eredménytelensége így függ össze az Eucharisziával, lelkünk hullámváltozásai, kedélyváltozatai nem határozhatják

meg kommunikációink számát. Ellenkezőleg lelkünk hullámzásait, kedélyváltozatainkat és minden nehézségeinket úgy kell alakítanunk, hogy naponkénti kommunikációval elégíthessük ki lelkünk nagy szükségletét, vihessük előbbre szabadulásunkat, életünk megváltását.

Megrendítően érdekes, hogy Krisztus soha egy parrancssal, egy igazsággal kapcsolatban sem szólította fel a hitetlenkedőket távozásra csak az Eucharisztia nagy igazságával szemben. Szent János szerint, miután ott a kafarnaumi mezőn kifejtette ennek tanát és isteni bizonykodással kijelentette: *„Bizony, bizony mondom nektek: Ha nem eszitek az Emberfia testét és nem isszátok az ő véréét, nem leszén élet tibennetek”* (Ján. 6, 54.) — hallva tanítványai soraiból is felhangzani a kifakadást: *„Kemény beszéd ez, ki hallgathatja azt?”* (Ján. 6, 61.) — nyugodt komolysággal nézte végig őket, nézte a távozókat is, mert: *„Elejétől fogva tudta Jézus, kik azok, kik nem hisznek, és ki fogja őt elárulni.”* (Jn. 6, 65.) Nem változtatott azért szavain semmit, nem vont vissza egy szót sem, sőt apostolaihoz fordulva őket is felszólítja: *„Csak nem akartok ti is elmenni?”* — Akik nem akartok hinni az Eucharisztiaiban, akik nem akartok élni belőle, menjetek, itt nincs más választás, miért lennétek Judásokká kifelé szolgálva az Eucharisziát, befelé pedig nem élve eucharisztikus életet.

Krisztus azért nem marad egvedül az Eucharisziában. Mindig lesznek Péter-lelkű hitvallók, akik belefogódzva az Eucharisztikus Jézus szabadító kezébe odaadó szívvel mondják: *„Uram! kihez mennénk? Az örök élet ígéi nálad vannak.”* (Jn. 6, 69.) *És mi hittük és megismertük, hogy te vagy Krisztus, az Isten Fia.”* (6, 69. 70.)

Mondjuk mi is ezt! Határozzuk el magunkat bensőségeesebb, következetesebb, intenzivebb eucharisztikus életre. Ez az élet fogja leghathatósabban megszabadítani életünket, mert ez az élet még a halált is legyőzi, bírva az Isten ígésétét: *„Ha valaki e kenyérből eszik, örökké él... és én feltámasztom őt az utolsó napon.”* (6, 52. 55.)

Önmegtágadásos élet

Krisztus tanítása: a Verbum Dei és a megváltott élet úgy viszonylik egymáshoz, mint az ok és az okozat; mint a folyó és forrása. Megváltott élet — mely erőben, szépségben, lélekben és kegyelemben folyik, a krisztusi tanok érvényesítése nélkül nem lehetséges, mert ezekből fakad. — Vegyünk el a gépmadár rugóiból egyet, vágjuk el a forrásnak csak egy erét, a forrás elsekélyesül, lassan kiapad; a szárnyaló gépmadár lezuhan. Hanyagoljunk el Krisztus tanaiból csak egyet, zárjunk ki csak egy elvet, életünk soha sem lesz diadalmas, megváltott élet, vergődés lesz, dekadens marad. Ez az, amit Krisztus mond: *„Aki felbont egyet a legkisebb parancsok közül... azt legkisebbnek fogják hívni mennyek országában; aki pedig cselekszi... annak nagy lesz a neve mennyek országában.”* (Mt. 5, 19.)

A népek doktora ennek átértésében írja a Galatákhoz: *„De még ha mi, vagy egy angyal az égből hirdetne is nektek más evangéliumot mint azt, amit nektek hirdettünk, átkozott legyen!”* (Gal. 1, 8.) Ezzel szemben azonban a való élet a krisztusi tanok szomorú eklektizmusa. Ami ezekben kényelmes, azt magukévá teszik, ami terhes, ami a természet ösztöneivel ellenkezik, azt mint lehetetlent félreteszik, de azért várják a Krisztus győzelmében való részesülést. Sokan vannak, akik Krisztus tanaiból azt, ami lázongó ifjúságukra lehűtőleg hat, mi szabadságuknak féket vet, ami könnyelmű felületességükkel szemben a megváltott ember szent komolyságát sürgeti, kritika és vétó tárgyává teszik, kétellyel fogadják és megvalósítását évről-évre halogatják. Mintha bizony szabadna kritizálni azt, amit az Isten tanított, kétkedni annak helyessége felett, amit az Isten életelvül állított és halogatni azt, amitől üdvösségünk függ.

Avagy mi a hit? Elmélet, amelyet megtanulunk, amelyben gyönyörködünk, mert logikus, mert szellemes, mert magasröptű? — Bálvány talán, *„melynek szája van és nem beszél, szeme van és nem lát, füle van és nem hall, keze van és nem tapint, lába van és nem jár és nem kiált?”* (Zs. 113, 7.) Nem, nem, a hitnek beszélni, látni, hallani, tenni, járni kell. Mi hát a

hit? — Ha akarom égbeemelő szárny, ha akarom kárhozatba sujtó átok. Igen, mert Krisztus is azt mondja: „*Aki hisz — vagyis aki elfogadja és akarja azt, amit én tanítok — üdvözülni; aki pedig nem hiszen — vagyis aki nem fogadja el és nem akarja azt, amit én tanítok, — elkárhozik.*” (Mk. 16, 16.) Igen, akarni kell a hitet, azt, amit Krisztus tanított; akarni úgy, mint ahogy magunkat akarjuk, ahogy az életünket akarjuk, ahogy a boldogságunkat akarjuk. — Úgy-úgy, ahogy a boldogságunkat akarjuk, mert boldogság nélkül az életünket sem akarjuk. — Sokan, mert akarják a boldogságot és nem találják meg, erőszakot tesznek az életen, elvetik azt maguktól. Hogy szeretik ezek a boldogságot! De amit érte tesznek, ostobán, gyáván teszik. — Nohát így szeressük mi is a boldogságot, de amit érte teszünk. tegyük okosan és bátran. Tegyük erőszakot az életünkön! Törjük hozzá Krisztus tanításához! Veszítsük el a test, a világ számára, hogy megnyerjük a krisztusi élet számára. „*Aki életét győlöli e világon, örök életre őriz meg azt.*” (Jn. 12, 25.) Így mondja Krisztus és hozzá teszi: „*A mennyek országa erőszakot szenved és az erőszakosak ragadják el azt.*” (Mt. 11, 12.) — Tehát nem elmélet a hit, amin vitatkozni, kételkedni lehet; nem holt bálvány, hanem erős, önmegtágadós, erőszakos, mert az igaz boldogságot akaró élet, amelyet élni kell, ha boldogok akarunk lenni. — Csak ott van eklekticizmus a krisztusi tanban, csak ott van ellenmondás a krédó és az élet között, csak ott nem fakad a krisztusi hit nyomán boldog élet, ahol nincs erőszak, nincs önmegtágadás. Mindenütt, ami a hivatás szatirája, ami fogadkozások meghazudtolása, ami lomposág, lanyhaság, dekadencia és örömtelenség, mind innen ered: nem tesznek erőszakot magukon, nem törnek az életet önmegtágadással Krisztus tanításához.

Nem jó nézni a mézskő-hegyeket. Irtózat fog el a Karsztok vedlett szikláinak láttára, ahol minden omlik és málik, ha rálépünk, azért, ha eső esik, azért. Kavernás, vedlett táj, az erő nélküli élet szomorú képe, melyet kikezd minden kísértés, nincs benne erő, ellenállás. Milyen mások a gránit-hegyek! Nemcsak a föld keresztlevele ők rétegekben igazolva korát, hanem

minden maradandóság a földön belőlük formálódott ki. A tutánkhámeni pyramissírok, az árözönnel dacoló pilérek a hidak alatt, a magasságokba szökkenő gótika évszázados csúcsívei: mind-mind a gránitból született. Biztos alap, ellenálló erő, maradandó kitartás csak gránitból és gránitos, erős lélekből fakad.

Jörgensen, ez a nagy dán konvertita rámutat arra, hogy a déli népek mennyivel szebbek, mint az északiak. Van a déliekben valami báj, valami átszellemült finomság, valami több-lélek, ami még testük olykori idomtalanságában is érvényesül. Ezt viszont nem lehet feltalálni az északi népeknél. Ő azt állítja, hogy ennek a szépségnek oka a déli népek ősi és mélyebb kereszténysége. Amennyivel több ideje élük a hitet, amennyivel erősebb akarattal érvényesítették a krisztusi tant, annyival szellemültek át generációik: lettek szebbek. Mindez a maradandóságot és ellenállást, szépséget és szellemiséget biztosító erő abból az Isten országáért kifejtett szent erőszakból, az önmegtágadásból származik.

A bankár, aki értékeit rossz papírokba fekteti, ha ideig-óráig hosszban is nyereszkedik, végre mégis csak bele kerül rossz papírjai folytán a végzetes besszbe — megbukik. Ez az anyagi tönk. — Nagy értékeink lehetnek: erő az izmainkban, ügyesség a tagjainkban, szellem a gondolatainkban, következetesség a cselekvésmódunkban, mély érzelmek a szívünkben, szárnyaló ambíciók a törekvésünkben, magunkban hordozhatjuk a jelen és az örökélet halhatatlan elvét: az Isten lehelte lelket, ha nem fektetjük be mindezt az önmegtágadás krisztusi részvényeibe, nem lesz részünk soha Krisztusban. Nem lesz! Miért? Mert értékeink mind elúsznak a fékezetlen, a fegyelmezetlen élet besszén, az örök életre nem marad egy fillérvnyi értékünk sem. Ez a legnagyobb tönk, az elúszott élet, az eljátszott örök boldogság. A lélek tönkrejutása.

Hiába bennünk minden érték, ha nincs bennünk elég önmegtágadás, mindig kevés lesz a tökéletesség és sok lesz az elúszott élet.

Nincs elég önmegtágadás, nem teszünk elég erőszakot magunkon Krisztus tanításának életté érvényesítése

érdekében. Nincs elég önmegtágadás! Miért nincs? Mert nem nézzük kellő perspektívából életünket. Az önmegtágadás foka mindig életlátásunk célpontjától függ. Ha életem célját Istenben látom, akkor szeretetem a természetfölötti, az égi ideálra fog irányulni és felhasználok mindent, ami ennek elérésére szükséges. Mint célokat, úgy szeretem a világtól való elszakadást, az önmegtágadást, az áldozat szellemét.

Ha azonban nem az Istenben és az örökkévalóban látom célokat, akkor az érzéki világ lesz az ideálom, mert ideál mindig kell, és ez káprázatával elvakítja értelmemet, félrevezeti akaratomat. — Akkor, de csakis akkor találok örömet abban, ami szemnek, száznak és érzékeimnek kielégülést, élvezetet szerez és akkor, de csakis akkor fogok irtózni attól, ami eme élvezeteimben akadályoz. Gyűlölni fogom az önfegyelmézést, az önmegtágadást, gyűlölni mindent, ami lelkeség, ami természetfölötti, mert Istenben látom az érzéki kielés akadályát, mert életlátásomban nincs hely az Isten számára. — Szörnyű látás; mely az Istent nem akarja meglátni!

Néha azonban azt is, aki helyesen látja örök célját, mint vészes mikroba inficiálja az érzékiség és a világ szeretete és ettől, mint a lázbeteg, elernyed az akarata, az önmagávali harcban gyáva, passzív lesz. Két úrnak igyekszik szolgálni: Istennek és a világnak egvszerre. Azt hiszi, hogy örök céljának: Istennek eleget tehet akkor is, ha önmagát is kielégíti. Veszélyes felesség! Romlásba visz, mert az Isten mindenkit, aki sem hideg, sem meleg, kiköp a szájából. (Apok. 3, 16.)

Vajjon melyik kategóriába tartozunk mi mindnyájan és melyik kategóriába tartoznak közülünk egvesek? „Ha szemed jó, egész tested világos lesz.” mondja Krisztus. (Mt. 6, 22.) Ennek analógiájaként mondhatjuk: ha szemed látása Istenre irányul, természetfölöttibe merült, istenies, természetfölötti lesz az egész életed...

Szent Pál, míg Saul volt, míg: „Egyre fenyeget^{és}ést s üldöklést lihegett...” (Apos. cselk. 9, 1.), addig egész lelkének fiatalos hevével a földi dicsőséget szomjazta, csak önmagát látta — tényleg Krisztus üldözője volt. Amikor pedig: „Remegve és ámulva” (Uo. 9, 6.) kér-

dezte: „*Uram, mit akarsz, hogy cselekedjem?*” — akkor ráhullt és körülragyogta őt a fényesség az égből. (Ap. cs. 9, 3.) Akkor már látta Krisztust. Utána bár nyitva volt szeme, előtte volt a világ, benne égett a fiatalság ereje és heve, mégsem látott mást csak Őt, Őt, akit üldözött, akit nem szeretett. — „*Mid'án felnyitá szemeit, semmit sem láta...*” (Ap. cs. 9, 8.) — Pállá, a népek doktorává pedig hol lett? Ott Damaszkuszban, ahol három napig semmit sem látva, sem nem evett, sem nem ivott, csak imádkozott. (9, 9.) — *Ime, épp imádkozik.*” (Ap. cs. 9, 11.) — Ott lett azzá, ami később volt, ott halt el benne minden, ami földhöz kötötte, ami még nem Krisztus volt benne, hogy később már ne ő éljen, hanem Krisztus öbenne. (Gal. 2, 20.)

Ez a szentpáli, imádságos, Krisztusba öltöztető elhálás, vagyis imádságból erőtmerítő önmegtagadás legyen a mi életünk éltető lelke. Miként a lélek kiterjed az egész testben és a test minden részében egészben van, úgy az önmegtagadást sem utaljuk csak egy gyakorlatra, — az imában, a munkában az étkezésben, a szórakozásban, a szeretetben, az indulatban, az örömben, a bánatban, a beszédben és hallgatásban, ébrenlétben és alvásban — mindenütt: az önmegtagadás legyen a meghatározó elv. Ne csak a szemünkben, a nyelvünkben, a tapintásunkban, hanem egész testünkben és minden idegszálunkban érvényesüljön Krisztus szeretete az önmegtagadásban.

Ellen Key, az a svéd destruktív pedagóga, ki a forradalmi pedagógiát képviseli, özönvíz u'án áhítozik, amely elseperne mindent, ami régi, ami krisztusi; egy új bárkáról álmodozik, amelyben csak Montaigne, Rousseau és Spencer irodalma menekülne meg a pusztulástól, vagyis a szabadgondolkodás és a szabados élet. Noé bárkájában megmenekült az élet, Ellen Key bárkájában pedig a halál közelsége: a szabadság lehvassztja az élet színét, az élet virágát. Nézzünk bele a mai ifjúság életébe! A nem krisztusi vízeken úszik a halálbárka, deportálja a „szabadság” folytán elhervadt sok ifjú életét. Vigvázunk, sokáig ne nézzük, mert látása is inficiál; vigvázunk, reánk, a lelkünkre ne fröccsenjen ennek a deflórációnak a nyálkás váladéka.

Érvényesüljön, győzzön a krisztusi hit, Krisztus szeretete naponkénti, állandó önmegtagadásban, hogy megmaradjon bennünk az élet érintetlenül, virágosan, úgy hogy ennek erejében a másokét is megmenthessük.

Munkás élet

Krisztus tana, ez az örökkévalóságból Istentől ránk vetített, ki nem alvó fénycsóva, ez az isteni bölcseséget közvetítő felhívás bele van ágyazva a „több-élet” gondolatába. Hiszek, akarom, amit Krisztus tanított — szép, de nem elég. Nem, a lutheri „sola fides iustificat” eretnokség. „*A hit is, trja Szent Jakab apostol, ha cselekedetei nincsenek, holt önmagában.*” (Jak. 2, 17.) Tehát ne mondja senki: „*Tenedek hited van, nekem pedig cselekedeteim vannak.*” Így nem lehet szétválasztani, hanem: „*Mutasd meg nekem hitedet cselekedetek nélkül és én megmutatom neked a cselekedetekből hitemet.*” (Jak. 2, 18.) Csak ott van tökéletes élő hit, ahol van hitbőlfakadó cselekvés. Nem véka alá rejteni, nem keszkenőbe kötözni a hitet és talentumait, hanem világozkodni vele, kamatoztatni: erényes életet cizellálok magamban, docébo iniquos vias Domini (Zsolt. 50), építetek, szervezek, tanulok, aholcsak megfordulok szóval, példával terjesztem a krisztusi kultúrát és írok és imádkozom, és áldozatot hozok és kitartok rendületlenül katolikus, krisztusi elveim fellegvárának védelmében és mindennap teszek valamit azért, hogy általam a krisztusi élet művészetébe öltözzenek a lelkek, formálódják a világ: hitemmel igyekszem többéletet eredményezni.

Ezt a többélet-eredményezést szolgálta Krisztus egész földi életében, mert csak ezért jött közénk: „*Hogy üdvözítse, ami elveszett vala*” (Mt. 18, 11.); és „*hogy életük legyen, és minél több legyen.*” (Jn. 10, 10.) Erre a többélet-eredményezésre hívott meg bennünket is, midőn teremtett és keresztényekké váltott, mert: „*Látjátok, hogy cselekedetek által igazul meg az ember és nem csupán a hit által.*” (Jak. 2, 24.)

Lássállenak igaza van és a szociáldemokráciának is,

midőn a munka programját hirdeti. Ez egészen krisztusi gondolat. Téved azonban mindkettő akkor, midőn a munka célját a földi jólét előmozdításában látja. — A keresztény élet munka-programját nem a progresszizmusból, a földi jólét előmozdításából meríti, hanem az Evangéliumból. Onnan olvassuk ki, hogy Krisztusnak lényege volt a munka, nekünk pedig sorsunk. — Krisztus maga mondja magáról: „*Az én Atyám mind-
ezideig munkálkodik, én is munkálkodom.*” (Jn. 5, 17.) Mert egylényegű vagyok az Atyával, azért nincs szünet nálam a munkában, nem lehet ott meddő passzivitás, ahol a lényeg csupa ténykedés, maga a ténykedés, melyből minden más ténykedés ered. *Ránk nézve is maga az Isten szabta ki a kemény sorsot: „Átkozott legyen a föld, melyet munkálnod kell; fáradalmak között táplálkozol majd belőle életed minden napján.*” (Gen. 3, 17.) Kemény sors, átoknak hallik, de csak arra nézve lesz, aki ki akar bújni alóla és áldás lesz mindenkire, aki alázattal, mondjuk penitenciás szellemben meghajol előtte. Az így magunkévá tett munkával megszentelt idő a legbiztosabban munkálja üdvünket. Azért int Megváltónk: „*Eljön az éjszaka, midőn senki sem munkálkodhatik.*” (Jn. 9, 4.) Szent Pál pedig hozzá teszi: „*Tehát míg idők van, tegyünk jót mindenkivel, főként pedig hitfeleinkkel.*” (Gal. 6, 10.) És maga is vállalkozik erre a kemény sorsra és dolgozik: „*Fáradunk, saját kezünkkel dolgozván.* (I. Kor. 4, 12.) „*Nem ettük ingyen senki kenyerét, hanem megdolgoztunk érte, fáradtsággal. éjjel-nappal munkálkodva.*” (II. Tesz. 3, 8.) Mily fölséges öntudat ez! Ilyen öntudata legyen minden kereszténynek, minden alter Christusnak.

Mivel tehát sorsunk a munka, hatalmas, mély vonatkozásban van velünk. Belefonódott az életünkbe, mint a csodás fagyöngy, mely felszívja ugyan életenergiáinkat, de nem azért, hogy fogyassza, hanem, hogy belőlük örökervényű flórát, a több-élet virágait fakaszsa javunkra. És ez áll a testi és szellemi munkára egyaránt.

Mély vonatkozásban van velünk a munka, mert van lélektana ráknézve. Úgy hat pszichikai életünkre, mint a napfény a növény életére, mint az aetherrezgés

a látásunkra, mint levegő a tüdőnkre, mint a nagy gondolat az elhatározásunkra. Hat reánk, foglalkoztat, áramlást idéz elő a vérünkben, indítja idegrendszerünket, edzi izmainkat, hogy aztán ebből az eleven fizikából és biológiából lendülő, szárnyaló gondolatok, tiszta érzelmek, acélos kitarítás és derült örvendező ellenállás fakadjon. Hat reánk, áramlásban tartja pszichikai életünket, hogy ne váljék tespedt, békanyálás vegetálássá.

Mély vonatkozásban van velünk a munka, mert van ránk nézve pedagógiája. Azáltal, hogy foglalkoztat, hogy oda állít az elvégzendő kötelesség, a megoldandó probléma, a kialakítandó erény elé, kiváltja bennünk a megfontolást, a körültekintést, az ügyességet, az élmélyülést, mások munkájának megértését, értékelését, az erőt és ki tudná elősorolni a fizikai és pszichikai előnyök összes változatát, melyre rásegít. Nevel és nemesít! Mikor kitör a társadalmi forradalom, akár Francia- akár Oroszországban, egy csomó arisztokratát, burzsujt céltáblául állít a tömeg elé. Olyanokat állít a nép elé, akik degenerálódtak a munka kerülése folytán. És a többiek lehetnek zseniálisak, állhatnak hivatásuk magaslatán, hiába, a céltáblául állítottak degeneráltsága mindig eléri a célt, forradalmasítja a indulatokat. — Ahol nem nevel a munka, ott beáll a lelki és testi degeneráltság, ha mindjárt kilencágú korona is bizonygatja a generozitást. A tétlenkedők, a renyhék mindig a társadalom forradalmasítói, az emberiség megrontói.

Mély vonatkozásban van velünk a munka, mert van ránk nézve etikája. A rendőrség bűnügyi krónikái, a fiatalok bűnözők bírósága, a javítóintézetek és fegyházak mind a munka-kerülőkből meríti anyagát. Akarom tudni, hogy áll valaki lelki tisztaságának ügye, megfigyelem munkásságát. Ahogy és emennyit dolgozik, olyan tisztaságának foka. Valaki meg akarja óvni tisztaságát, dolgozzék odaadással, kerülje a tétlenséget és védi a tisztaságát. Ha a tétlenség párnáján pihensz, úrrá lesz feletted csakhamar a bűn.

Mély vonatkozásban van velünk a munka, mert van ránk nézve metafizikája is. Ha dolgozom és így megnvelem az időt, ebből a megnyert időből építem fel örökérvényességomat. A munka értékét tehát nem a siker

adja meg, hanem az a körülmény, hogyan tudják be számomra az örökkévalóságban? Ez a betudás pedig függ a szándéktól, amellyel munkámat végzem és függ lelkem állapotától, amelyben végzem. Ha munkámmal dicséretet, anyagi hasznot, élvezetet, kitüntetést stb. keresek, az a munka elveszett az örökkévalóságra nézve. „*Bizony mondom nektek, elvették jutalmukat.*” (Mt. 2, 5.) Csak ha azért dolgozom, mert Istennek akarok tetszeni, és még inkább, ha azért, hogy az Isten dicsőségét előmozdítsam, lesz munkámnak kihatása kedvező örökkévalóságomra. Hogy aztán itt munkám javamra is írják, kell, hogy lelkem kegyelembe is legyen öltöztetve. Amint elveszti valaki a kegyelmet, míg bűnállapotában van, bármily jót is tesz, érdemet vele nem szerezhetsz. Ez teszi a bűnöst oly annyira szánandó koldussá.

Hogyan dolgoztunk és mennyit dolgoztunk az Istenért? Vajjon a kinemhasznált idővel és az elmulasztott kötelességgel el tudunk-e majd számolni Előtte, aki: „*minden hiábavaló szóról, melyet szólnak az emberek*” számot kér. (Mt. 12, 36.) — Elmulasztott munka, hiú szándékkal végzett munka, mekkora örök, mily sötét foltok életünkben! Ezek a mulasztások mennyit rontottak lelkületünkön, mennyit torzítottak etikánkon és mennyit játszottak el örökkévalóságunkból! Esméljünk rá újra, hogy Istené vagyunk, hogy életünk nem a miénk, hogy életünkben Istennek kell megdicsőülni, hogy életünkben Krisztus akar tovább élni itt a földön. Azért mindent, amit teszünk, tegyük a legjobban, mindenből adjuk a legjobbat, akkor élvezni fogjuk az élő hit ama felemelő öntudatát, amely a több-életelés és több-életfakasztás nyomán ered, születik, győz és örvendez.

Tiszta élet

Akarni, amit Krisztus tanított, úgymint magunkat akarjuk, mint a boldogságunkat akarjuk; dolgozni, úgyhogy Krisztus akarata szerint formálódjék, fejlődjék pszichológiánk, etikánk és metafizikánk, nagvstíliú keresztény élet. De igazi keresztény élet csak akkor lesz,

ha kiállta a próbát, mint az arany a tüzet; ha akkor és mindig, mikor: „vétkezhetett, nem vétkezett; rosszat cselekedhetett és nem cselekedett.” (Ekkli. 31. 8—9.)

Mi tehát a mi keresztény voltunk, az igazi keresztény élet próbája? Krisztus két fölséges felhívás teljesítésébe foglalja össze: „Legyenek felővezve csipőitek és égő gyertyák kezeitekben.” (Luk. 12, 35.) Nagy Szent Gergely felfedve e szavak értelmét, rámutat, hogy itt kettőt parancsol Krisztus: felővezni csipőnket és magasra tartani fáklyánkat, „*hogy munditia sit castitatis in corpore et lumen veritatis in operatione.* — A tisztaság fegyelmezze a testünket és az igazság fényeskedjék cselekedetünkben.”

Tiszta élet csak munkás élet mellett lehetséges, de a munkás élet semmit sem ér tiszta élet nélkül. „*Nec castitas magna est sine bono opere nec opus bonum est aliquid sine castitate.*” (N. Szt. Gergely.) — Így lesz a tisztaság keresztény voltunk tűzpróbája. — Igazi keresztény nem leszek mindaddig, míg meg nem szilárdul bennem, míg állandó életprogramom nem lett a tisztaság.

Fölséges dolog az apostolság, a tisztaságnál sokkal nagyobb áldozat; erény a vértanúság és mégis Krisztus előtt mindkettőnél sokkal kedvesebb a tisztaság, mert Ő az Énekek-énekének szerelmes vőlegénye: „*Qui pas-citur inter lilia* — a liliumok között érzi jól magát.” (Ének. 2, 16.)

Ime hogyan becézi Ő a liliumos lelkeket és csak őket becézi. Apostolai közül senki sem pihent keblén csak János, a tiszta ifjú, kinek ezért sasszárnyakon szárnyalt a lelke apokaliptikus magasságokba. — A tisztaságos Pongrácból erő sugárzik, melytől visszahökkennek a ráuszított vadállatok. A tisztaság sugárzatában az értelemnélküli lények felismerik édeni királvukat, kinek engedelmessé válnak tartoznak. — Szent Tamást és Szent Alajost attól a pillanattól kezdve, hogy szép lelkük hősi gesztusával tisztaságot fogadtak és legyőzték az ellenetörő kísértést, többé nem zaklatott semmi szenvedély. — Szent Imre megcsókolja a barátokat és meg-érzi, hogy közülük ki őrizte meg sértetlenül tisztaságát. Micsoda lelkifinomság, micsoda kiváltságos angyaliság,

micsoda ellenállhatatlan erő, látnoki lendület: mind kisebb-nagyobb mértékben a tisztaságból fakad. — Oh: „*Ha tudnád az Isten ajándékát...*” (Ján. 4, 10.)

A tisztaság tűz — tehát erőpróbájának ideje az ifjúság. A férfiváérés káotikus zűrzavarában — (ekkor) túlteng az anyag, a test. Ez az egyedüli ember pogány kora, mely bálványul akarja a testet. Ez a bálvány megszólal és azt mondja: Ne higgy a lélekben, én vagyok minden; én adok neked mindent: fiatalságot, sikert, hódítást, örömet, gyönyört. Nekem szolgálj, vágyaimnak engedelmessédj! Tagadd meg a lelket! Igy tiéd lesz az élet, az öröm és az érvényesülés. — Ne higgyünk neki! Olyan ígéret ez mint az eretnekek imádsága, kik többet akarnak tudni, mint a kinyilatkoztatás és kegyeskedve szájukkal, Istennek tulajdonítanak mindent: „Mert tiéd az ország, a hatalom és a dicsőség” — tényleg pedig megcsonkítják az Isten országát, megtévesztve a lelkeket, ledöntik az Isten kegyelmi trónját, tagadva a szentségeket, és meggyalázzák azt, akinek dicsőségét ígérik, tagadásukkal terjesztve az erkölcsstelenséget. — Ne higgyünk a testnek! A test életet nem adhat, hisz’ anyag, az anyag pedig természeténél fogva anorganikus. „*A szellem az, ami élte...*” (Jn. 6, 64.) Az öröm, az érvényesülés pedig amit ad, olyan mint a tűz; lobog, ég, utána hamú és üszök marad; olyan mint a szivárványszínben szálló szappanbuborék, hamar vége s utána piszkos folt éktelenkedik. Ne szolgáljunk a testnek! Keresztények vagyunk, e bálványt le kell döntenünk a hit erejével. — Ne tagadjuk meg a lelket, csak neki higgyünk, hisz’ a lélek tesz bennünket emberré, nélküle állatok volnánk és a legnagyobb Lélek, akiből a mi lelkünk kipattant szikra, hatalmával csináljunk rendet fizikánk és biológiánk káoszában, hogy legyen bennünk világosság, hogy legyen föld és ég, anyag és szellem, de legyen tiszta virágos föld és legyen úr és király a szellem, az ég, mert így lesz az ember a teremtés koronája.

Ki nem látta már májusban a nyílásnak indult rózsátót? Mily szép reményeket rejt magában minden egyes bimbó! — Ha aztán ezekre a bimbókra rászáll a májusi fagy, mi lesz belőlük? Vagy lehullanak, mielőtt

kinyíltak volna, vagy kinyílnak, de annak a fagnak rajtuk lesz a nyoma — ványadt, nyomorék rózsák lesznek... És a lelkek, — amelyeket megérintett a tisztátalanság, mielőtt kinyíltak volna? Nézzünk a májusi fagy torzította rózsákra!... Mi ne legyünk ilyenek és vigyázzunk, hogy fiaink, leányaink sem legyenek.

De hát hogyan vagyunk mi a tisztasággal? Nem így kérdem, hanem így: lehetséges-e a tisztaság? E kérdésre felzúg a bukottak kara és azt rikácsolja, hogy nem lehetséges, sőt a tisztaság káromlásaként azt állítja, hogy az ember biológiájának követelménye a tisztaság megszegése... Rút hazugság a bukottak áriája... Nem kell megszegni a tisztaságot, nem kell! Honnan veszem én ezt a kategórikus állítást, ezt a világ életével ellenkező meggyőződést? Onnan, hogy Krisztus, az Isten parancsolja a tisztaságot és nem parancsolná, ha nem volna lehetséges a megtartása, ha meg kellene szegni. Aztán onnan, hogy megpróbáltam és megpróbáluk sokan és tapasztaltuk, hogy lehetséges, tehát nem kell megszegni... Lehetséges a tisztaság! Ó mily fölséges, mily diadalmas tapasztalat!

Sok ember dicsekszik azzal, hogy átélte a disznók tapasztalatát, a disznók élvezetét, hogy sárban, pocsolóban, rothadásban turkálhatott és csámcsoghatott hulladékokon. Gyönyörű dicsekvés — mondhatom! Én nem adnám oda érte azt a másik tapasztalatot, de semmiért sem, az egész világért sem.

Tehát lehetséges a tisztaság! De van bennünk biológia is, vannak érzések, gondolatok, amelyekről nem tehetünk. — Vannak, de ezek nem mi vagyunk, nem, akkor lesznek mi, ha azonosítjuk magunkat velük. Tehát nem azonosítom magamat velük: ellenállok nekik. Ellenállásom nyugodt határozottságáról — és ez a tisztaság krisztusi szelleme — lepattan minden biológia. Jön a gondolat, jöhet; az éji bogár is jön, neki megy a falnak, nagyot koppan, aztán elhallgat. Ellenállásomról így hull vissza minden sötét gondolat. — Jön az érzés, jöhet, ellenállok; perzselő tüze szívemben fel nem lánghat. Ha szívemben a tisztaság krisztusi szerelme ég, ettől kialszik minden földi, testi láng. — No és ha lelkembe ütközik egy nőnek a képe? — A tükörbe is sok

mindenki bele nézhet: nő és férfi, csúnya és szép, a tükörnek nem árt, visszavetíti, ami bele vetítődött, maga sima, fényes marad. — Mi is maradjunk sima és fényes, ne zavarodjunk meg belénk vetítődő képektől. — Ne! — Lehet, hogy ez valakiben érzelmet is fakaszt, ez még nem baj. Baj csak akkor lesz, ha azonosítja magát ezzel az érzellemmel és elszédül annak beképzettségétől, hogy szerelmes lett.

Ne a testi behatások szerint nézzünk a nőre, hanem a lélek krisztusi emelkedettségében s azért tiszteljük benne a máriás eszményt, de féljünk is tőle, mert Éva leánya. Így méltó maradunk önmagunkhoz és a nő halhatatlan lelkéhez is; nem leszünk olyan, mint a hernyó, amely ha levelet vagy virágot lát, mindjárt csak lelegeli. — Ez az én büszkeségem és emelt fővel mondom Schillerrel: „*Das ist meine Seele, das ist meine Tat.*” — Ez az én lelkem cselekedete, lelkem diadala.

Ezt az emelkedett önértékelést, ezt a nyugodt határozottságot, ezt a lankadatlan ellenállást meg kell szereznünk, ki kell alakítanunk magunkban, ha tiszták akarunk lenni. — Hogy elérjük, éljünk állandóan a tisztaság tréningjével. Önmegtágadás nappal és éjjel; mértékletesség ételben, italban és álomban; odaadó munka, a bűnalkalmak elővigyázatos kerülése. Egy párisi diák mindennap gyónt, csak hogy mindennap áldozhassék, mert tiszta akart lenni. De lett is, pedig nehezen ment először. — E két nagy szentség mindenkit rásegít. Ez rendszer, mert mindennap ugyanaz. Nem érdekes, de kell, nélküle nincs siker. A tréning is rendszer, nem érdekes, de kell, a győzelem, mely belőle fakad, annál érdekesebb és értékeesebb.

Hogy elérjük a tisztasághoz szükséges felkészültséget, nézzünk a tisztaság örök szépségébe öltözött magaslataira. Ne magunk körül nézzünk! A rossz példa fertőz! Emelkedjünk, hogy emelkedett legyen a lelkünk! Ne a hullafoltos lelkek legyenek ideáljaink, ne, hanem az anima candidák, akik győztek és kísérik a Barányt az örökkévalóság boldog útain. Ilyen nézésű szemekkel könnyebb lesz legyőzni a kísértéseket.

Hogy elérjük a tisztasághoz szükséges lelki emelkedettséget, énekeljük a tisztaság énekét. — Ne érezzük

magunkat soha vesztesnek azért, mert nem élvezzük a világ mérgezett örömét és mert lemondunk a test rothasztó gyönyöreiről. Ne és ne járjunk lehorgasztott fővel, borongós szemmel, hanem ragyogjon a szemünk és a tisztaság glóriájával övezett, felemelt fővel, a világ gúnymosolyát figyelemre sem méltatva, érezzük át győzelmünk nagy nyereségét: énekeljünk éneket. Ha küzdünk a kísértéssel, legyen ez az ének csatainduló; ha győztünk, legyen diadalhimnusz; ha békében élvezzük tisztaságunkat, legyen énekünk égi zenétől kísért földi dal. Mily fölséges életváltozatok: tiszta élet — dalos élet — nem misereres élet... Így nem lehet megúnni!

És ha valaki már elesett, lehet-e abból tiszta? Nem, hogy lehet, hanem kell, hisz' írva van: „*Sem paráznák, ... sem elpuhultak ... nem fogják birni Isten országát!*” (I. Kor. 6, 10.) Oda pedig be kell jutni, az életünk, a boldogságunk nagy imperatívusza ez, tehát a tisztaság is.

Ami pedig kell, az lehet is. — Tiszta lesz a tisztátalan is, ha komolyan akarja a tisztaságot és komolyan használja a tisztaságra segítő eszközöket. — Csak a fél-lelkeket, akik mindent csak félig akarnak, nem segíti Krisztus. — A tisztaságot egész lélekkel akarók tapasztalni fogják, hogy: „*Mindent meg tudok tenni abban, aki nekem erőt ad.*” (Filipp. 4, 13.) — És ha Krisztus így segít minden egész lélekkel akarót, bennünket ne segítene meg? És ne segítené meg azokat, akiknek hivatása egy a tisztaságra hivatottsággal? Ezt csak gondolni is bűn! Krisztus nagy szeretete rajtunk. Érezzük ezt! Bízunk benne! Nem szabad félni! Nem félni a tisztaság elvesztésétől, nem félni! Aki fél, az gyáva, az nem fog tudni harcolni, győzni. Aki fél, az fél lélek. — Nem félni, hanem szeretni, szeretni a tisztaságot, viszonyszeretni Krisztust! Ez az egész lélek. Az ilyen lélek győz, mert segíti Krisztus. Így tegyünk, ilvenek legyünk, akkor kereszténységünk kiállja a próbát; akkor büszkén vallhatjuk: *Christianus sum, quia castus sum.*

Megváltásunk a szentmisében

Ha az életen győzedelmesen akarjuk átküzdeni magunkat, a megváltás öntudatában kell járnunk. Lehetnek nagy gondjaink, mély bánatunk, úgyhogy az életről, itálról is megfélekedünk, arról, hogy Krisztus megváltott bennünket, nem szabad megfélekednünk soha: sem bánatunkban, sem örömeinkben. *„Nem romlandó aranyon vagy ezüstön történt a megváltástok, hanem a szeplőtelen és érintetlen báránynak, Krisztusnak drága véréén.”* (I. Pét. 1, 19.)

Ez legyen a mi életünk fő gondja! Krisztus is ezt akarja s azért rendelte megváltásának örök emlékezetűl a szentmise-áldozatot: *„Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.”* (Luk. 22, 19.) *„És az Úr halálát hirdetitek, míg el nem jő,”* (I. Kor. 11, 26.) — mondja az Apostol. — Megváltottságunk gondolatában kell tehát járnunk és élnünk, hogy méltók lehessünk megváltásunk nagy isteni áldozatához. Azért a kereszt a dómok tornyán, az útszélek poros mesgyéjén, a királyok koronáján, a katedrák felett és a haldoklók kezében, hogy emlékezzünk megváltásunk nagy árára. Azért hív a harangszó minden reggel a szentmise-áldozatra, hogy a megváltásunkhoz méltó élethez erőt meríthessünk. És ez a fontos ránk nézve, hogy erőt meríthessünk.

A szentmisében emlékezhetünk legjobban a mi megváltottságunkra, mert benne össze van foglalva egész megváltásunk. A szentmise a mi megváltásunk kompendiuma. Benne zokog a bűnbeesés konfiteorja; benne örvend a betlehemi jászol felett zengő glória; megszólalnak benne a próféták, az apostolok és a Logos ihleteti igéi, hogy igazként lássuk, amit: *„sok rendben és sokféle módon szólván hajdan Isten az atyákhoz a próféták által, legutóbb ezekben a napokban Fia által szólott hozzánk.”* (Zsid. I. 1, 2.) Megszólalnak, hogy teljes szívből, élő hittel kapcsolódjunk bele az égi karok Sanctus-ába és ilyen imádságos lélekkel térdeljünk le, boruljunk arcunkra a kenyérszínben leszállt Isten előtt.

Kenyérszín alatt száll le közénk a szentmisében az Isten, elrejtve nemcsak istenségét, hanem emberségét

is, hogy így ne féljünk Tőle egyrészt, másrészt, hogy lássuk Őt, úgy amint intuíciónk mutatják: jászolban fekvő gyermeknek, jó pásztornak, kereszten haldokló Megváltónak, az örök dicsőség királyának... Ez a kenyérszín alatt rejtőzés a maga mivoltában szintén megváltásunkhoz tartozik, mert ez által közelíthetjük meg legjobban az Istent földi életünkben — belőle táplálkozva, Benne véve a nagy áldást.

A Graal-legendák szerint a Sang real, a Sang royal edénye fenn volt a Mons salvanson, elrejtve az őserdők mélyén. Csak aki áttört ezen az őserdön és felküzdötte magát a Mons salvans Graal-varába, érezhette a szent Graal éltető erejét. Ami a Graal-legendában poezis, az a szentmisében valóság: a szentmise a mi hitünk mons salvansa. Éppen ezért, mivel a szentmisében száll közénk az Isten olyan közel és olyan formában, hogy belőle táplálkozhatunk, itt élvezhetjük, szerezhetjük meg az erőt a megváltásunkhoz méltó élethez. Itt erősödhetünk tehát annál is inkább, mert Krisztus, az Isten eme misztikus földreszállásában megújul a mi megváltásunk isteni áldozata. Valóra válik Malachiás víziója: *„Napkeletől napnyugatig nagy az én nevem... és mindenütt tiszta áldozatot ajánlnak fel és mutatnak be nevemnek.”* (Mal. 1, 11.) Hogy azonban mindezt megnyerhessük, nekünk is át kell törnünk magunkat, még pedig úgy, mint Pársiválnak, szemünket az égre szegezve és szüntelen imádkozva a test, világ és gonosz lélek örvénylő veszélyein, hogy lelki emelkedettségünkben mindig megközelíthessük és láthassuk a misztériumban a valóságot és mint valóságot akarjuk is.... Valóban minden azon múlik, mennyire emelkedett a lelkünk. Emelkedett lélekkel látok a sötétben, mert ég bennem a belülvalók mécse; letört lélekkel pedig a delelő napban sem látok tovább a magam araszos énjénél, — mert kialudt bennem a lélek világossága.... Hogy mit látok a szentmisében és minő erőtartalékkal távozom róla, attól függ, minő lélekkel hallgatok szentmisét.

A Graal-legendákban le van írva egy szentmise: Pársival intrónizálásának Graal-miséje:

*Nagy mise volt öt látomással,
Miket soha közölni mással
Nem szabad se tollal, se szóval,
Csak hűséges Graal-imádóval.*

Mindezt azonban nem látta Feirefisz, Pársivál pogány testvére, hiába volt jelen, hiába ámult-bámult. Azért a szentmise-hallgatás első feltétele az alázatos hit, mely nem kételkedik és fontolgat, hanem hódol az Isten végtelen tekintélye előtt: „*Credo quid-quid dixit Dei Filius, nil hoc verbo veritatis verius.*” — Ha ezzel az alázatos hittel jövünk szentmisére, mindig látni fogunk valamit, ha más nem, hát belátjuk azt, hogy: „*Szeretet az Isten...*” (I. Ján. 4, 16.); hogy „*Úgy szerette Isten a világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta, hogy mindaz, aki őbenne hisz, el ne veszen.*” (Ján. 3, 16.) Ezzel a meglátással távozni a szentmiséről — ki a napi munkába — már annyi, mint *megnyerni a napot Krisztusban.*

Mikor ahhoz a nagy Graal-miséhez felhangzottak a hívogató zengőfa harsonái, az egész Graal-váron végig:

*„A kürtök riadót riognak
Ébredjete minden halottak.”*

És mind, akik a szentmisén voltak:

*„Ők szívük mélyén imádkoztak,
A Megváltóhoz fohászkodtak:
Adja vissza a százszor szent Graalt
Annak is, aki b'nnnek szolgált;
Annak is, aki elvesztette,
Annak is, aki sirt mellette. —”*

A szentmise eredményes hallgatásának második feltétele az erős vágy a feltámadt, az élő lélek után. A bűnnel terhelt, halott lelkek, ha ez a vágy nem tölti ki lelküket, szívüket, a szentmisén csak hideg unalmat éreznek. Mint letört-szárnyú sasok kínlódnak, mert látják maguk előtt a magasságot, mely többé nem az övék; melybe nem tudnak felemelkedni. A letört-szárnyú sa-

soknál ez már másként nem lehet, a bűnnel-terhelt lelkeknél pedig csak így nem lehet... Éppen a szentmiséből, az Isten irgalmának e szemük előtt megújuló áldozatából kell bizalmat meríteniök és élő vágygal töltekezniök a százszor szent Graal: az Isten legnagyobb közelségének bírása után. Vágyat indítani a lelki magasságok után és szárnyrakapni napról-napra minden sikertelenség dacára is azok elérésére: ez az igazi misehallgatás művészete.

És e művészet által hogyan lesz műrecek a lelkünk; hogyan valósulhat meg leginkább lelkünk magasba törő vágya? Hogyan? Úgy, hogy nem hagyjuk, hogy a szentmise kívülünk folyó cselekmény maradjon, hanem magunkba is kapcsoljuk azt a kommunió, a szentáldozás által. Így a szentmise nemcsak lendítő cselekmény lesz számunkra a tökéletesedő, magasbalendülő életre, hanem az erő forrása is ennek elérésére. Az lesz, mert az az isteni áldozat, mely a szentmisében kívülünk folyik, a kommunió által minden hatékonyságával bennünk fog folytatódni, gyümölcsöket hozni... Az első szentmisében, az Isten miséjében, ott a Coenaculumban az isteni Főpap nemcsak átváltoztatta a kenyeret és bort, hanem adta is tanítványainak: „*Vegyétek és egyétek... Igyatok ebből mindnyájan...*” (Mt. 26, 26. 27.) Mikor tehát elrendelte a szentmisét: „*Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre*” (Lk. 22, 19.), kifejezte azt a kívánságát is, hogy ezt „*így*” cselekedjétek. Azért ennek megértésében az első keresztények „*fractio panisnak*” — kenyértörésnek nevezték el a szentmisét, mert tényleg mind, kik jelen voltak, törtek is maguknak az Angyali Kenyérből. Azért értsük meg mi is, hogy igazán csak akkor hallgatunk szentmisét, ha abból kommunió által részesülünk. Legyen életünkben „*Le principe directeur*”, amit Bossuet felállított: „*Ha nem áldoztok, legalább bánkódjatok miatta, ismerjétek el törődött szíved, hogy a kereszténynek úgy kellene élni, hogy mindennap áldozhasson.*” Így, eme elismerés rásegít arra, hogy amikor szentségileg nem áldozhatunk, áldozzunk legalább lelkileg.

Aztán vegyük figyelembe, hogy a szentmisén nemcsak világiak, hanem a szemináriumok és szerzetes-

házaik növendékei, tagjai is jelen szoktak lenni. De „nem idegenek és jövevények”-ként, hanem mint az „Isten házanépe” (Efez. 2, 19.), mint az Eucharisztikus Főpap választottjai, kedves barátai. Mindezt nagyon meg kell éppen azért érteniök, igen-igen magukévá kell tenniök. Szentmisehallgatásuk nemcsak misehallgatás, hanem mindig készüllet is az örök papságra, Krisztus áldozatának folytatására, folytatólagos bemutatására. Azért ne csak hívő lélekkel, ne csak magasbátorító vággyal legyenek jelen és vegyenek részt e szent áldozatban, hanem minden szentmisén emlékezzenek hivatásukra is és készüljenek rá, alakítva, izzítva magukban a papi lelkületet.

Legyen minden szentmisehallgatásuk „introibo ad altare Dei” — emelkedés az Isten felé... Legyen „ad- iutorium in nomine Domini” — emelkedésükben nem a saját maguk, hanem az Isten erejére való hagyatkozás... Legyen „calicis salutaris acceptio et nominis Domini invocatio... laudans invocatio et ab inimicis salvatio” — hálálkodó Isten-vétel, hogy belőle fakadjon minden ellenségen való győzelem... Legyen minden szentmiséjük részesezés a nagy áldásban, Krisztus megváltásában, hogy legyen elokészület a szent Graal szolgálatára, legyen igazi választottak miséje: a nagy örökpapság kezdete.

Az örök pap

Jézus Krisztus, a világ Üdvözítője isteni áldozatával a legtökéletesebben kiengesztelte az Atyát és ezzel megváltott minden embert, kik éltek, élnek és élni fognak: „*Ugy áldozattal mindörökre tökéletesekké tette azokat, kik meg akarnak szentelődni.*” (Zsid. 10, 14.) Eme mélységes hitigazság álltása mellett mégis ahogy igaz marad, hogy Krisztusnak minden e világra-jövő embert újra és újra meg kell váltania. Minden egyes ember u. i. szabad akarattal jön e világra és szabad akarattal kapcsolódik bele vagy vonja ki magát a megváltás kegyelmi szférájából és így üdvözül vagy elvész. Ezért az isteni Megváltónak munkája nem feje-

zódott be, tart és megújul minden egyes emberi lélek teremtésével, mert isteni Szívének örök szeretetével igyekszik minden úton-módon azt magához vonzani tökéletes, örök boldogságra. Azért Krisztus nemcsak megváltó, hanem örök pap is.

Örök pap Ő, mert nem szünik meg soha örökké közbenjárni ay Atya és az emberek között. Nemcsak a földön imádkozott Ő övéért: *„Atyám! akiket nekem adtál, akarom, hogy ahol én vagyok, ők is velem legyenek, hogy lássák az én dicsőségemet, melyet nekem adtál.”* (Jn. 17, 24.) Imáját megújítja szüntelen, örökké az Atya jobbján ülve az Apostol tanúsága szerint: *„Mindenkor él, hogy értünk közbenjárjon.”* (Zsid. 7, 25.)

Örök pap Ő, mert örökérvényű az áldozata. Ő nem mutat be sem a földön, sem az égben új és új áldozatot. Egyet mutatott be a Golgothán, magát feláldozva, és csak erre mutat az Atya előtt az égben, midőn engesztel, midőn közbenjár és csak ezt újítja meg a föld ol-tárain, mert ennek az egynek végtelen volt az érdeme. *„Nincs arra szüksége naponkint, hogy máként a papok, előbb a saját vétkeikért mutassanak be áldozatot, azután a népéért; mert ezt egyszer megcselekedte önmagát feláldozván.”* (Zsid. 7, 27.)

Örök pap Ő aztán, mert üdvözítő munkájának folytatására a földön él és nem hal ki minden idők végezetéig a királyi papság. Mivel pedig a királyi papság Krisztus üdvözítő munkáját folytatja, Krisztus él a pápában, a püspökökben, minden papban és akar élni mindnyájunkban. Királyi papság — ha bekapcsolodom sz. vvel-lélekkal és ha átérzem, hogy Krisztus él bennem, öntudattá, meggyőződéssé válik bennem e minden tudatnál boldogítóbb tudat: Krisztus nemzetsége vagyok. Ez már emelkedett világnézet — benne feloldódik rang, tudás, erő, szépség, gazdagság, minden földi élvezet és pótolja mindezt és kitölt és elfeledtet mindent. Krisztus nemzetsége vagyok! Ennek az érzésében mondja Trevrezent, a Graal remetepapja:

*„A földön bármerre tekints,
Szent, mint a papnak tisztje nincs.”*

Krisztus nemzetsége vagyok — milyen sok tapasztalatból, megértésből, átélésből tevődik ez össze! Kezdetben a hivatás mindnyájunkban olyan, mint a szép álom: sok benne a megnyilt ég, a hozsánna és a palma... Minden álomból van azonban felébredés is. Amint kitartunk hivatásunkban, úgy tapasztaljuk mind jobban és jobban, hogy tényleg hivatásunkhoz hozzá tartozik a pusztában való megkísértés is, Judás csókja is, a töviskorona is, a via dolorosa is, a kereszt is... Ha aztán tovább is ki akarunk tartani hivatásunkban, meg kell értenünk, hogy Krisztusnál is így volt, hogy nálunk sem lehet máskép. Epen ebben van a krisztusi nemzetség saajátsága, hogy lehangoló tapasztalatok, csalódások és áldozatok dacára is kitartok ideálom, célom, álombeli szépségeim iránti lelkesedésemben, buzgalomban. Igen, mert a tanítvány nem lehet és ne is akarjon nagyobb lenni, mint a mestere.

Mi tudjuk, hogy ki Ő. És olyanok akarunk lenni, mint Ő! Amilyen fokban ambicionáljuk aztán és igyekszünk eme megértésünket átélni, olyan fokban leszünk Krisztus nemzetsége és felébredésünk nem fog soha ártani nekünk: eme átélésünkben ébrenlétünk is szép álunk folytatása lesz, mert Krisztus életének folytatása ez.

Vigyázzunk és imádkozzunk, hogy így legyen! Vigyázzunk — vessük fel magunkban gyakran, különösen lelki válságaink idején e kérdést: ki vagy te, ha pap vagy? Tudós vagy-e te? Több mint tudós, mert nem a véges értelem eredményeiben kérkedem, hanem a végtelen Isten tanítását hirdetem... Hős vagy-e te? Nincs hadseregem, nincs nevem és fejem borostyánnal övezve és mégis hol az a hős, aki diadala után bizton mondhatná: *„A jó harcot végigharcoltam, a pályafutást bevégeztem... készen vár már reám az igazság koszorúja...”* (II. Tim. 4, 7. 8.) Mint pap, ha hűségesen vivom *„a gonosziságnak szellemei ellen”* (Efez. 6, 12.), az Isten csatáit, élvezem e szentpáli öntudatot. Király vagy-e te? — A királyokat megkoronázzák, felkenik, de deironizálják is. A papot felszentelik és nincs hatalom, mely letörölhetné lelkéről a királyi papság isteni karakterét — még a pokol sem... Tehát tudósnál, hős-

nél, királynál több vagy, talán angyal vagy? Nem vagyok, mert: „*Kevéssé tetted őt kisebbé az angyaloknál.*” (Zsolt. 8, 6; Zsid. 2, 7.) Mégis vallom és érzem, hogy „*Magasztos titok ez s nagy az egyházi rend méltósága, mely oly hatalmat nyer, melyben az angyalok nem részesültek.*” Bűnöket bocsátok, mint az Isten és a konzekráció hatalmánál fogva, hatalmam van Krisztus, az Isten felett... Szédítő tudat, de boldogító, felemelő valóság is!

Vigyázzunk tehát, mert ha pap vagyok, lehetek démon is. Lucifer a legszentebb Kerub volt „*qui lucem fert*”, de mert szépségében, hatalmában göggel telt el, az összes teremtmények között a legszerencsétlenebb lett. A pap is az lesz, ha lelkén úrrá lesz a gög, mert a gög nyomán jár a bukás. Először elbizakodás, az isteni kegyelmek elhanyagolása, aztán a kötelességek elmulasztása, a világgal való alkudozás — végül a tisztátalanság. És újra — és újra tapasztalható, hogy amely egyházközségben erkölcstelen a pap, ott nincs ereje az Isten igéjének, ott arat a lelkek között a bűn. Ime a pap, mint Krisztus nyájának démona, mert amit a Graal-legendák általában mondanak a férfiről:

*„A férfi, ha erkölcse nincsen,
Csak arra jó, hogy romlást hintsen”,*

így valósul meg a bukott pap életében.

Imádkozzunk azért mindnyájan valahányszor szent hivatásunkról emlékezünk, hogy papok legyünk és ne démonok. Imádkozzunk úgy, amint imádkozni kell, hogy a kegyelemmel, amiért imánkban esdünk, közre is működjünk. Imádkozzunk gvakran azért, hogy alázatosak maradjunk mindig. Míg egvrészt hivatásunk szédítő méltóságát szemléljük, másrészt imádságos szívvel gondoljunk Urunk szavára: „*Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak titeket.*” (Jn. 15, 16.) Halljuk? Ő gyujtotta ama szép álom világát a lelkünkben, melyet követtünk idáig. Aztán: „*Mid van, amit nem kaptól? Ha pedig kaptad, mit dicsekszel, mintha nem kaptad volna?*” Semmink sincs magunktól; amit magunknak tulajdonítunk, azt az Istentől

orozzuk el. Ne, ne! Alázatosaknak kell maradnunk. Cselekedjük az alázatot, akkor tiszták maradunk, mert a tisztaság fő biztosítója az alázat: minden kegyelem feltétele és titka.

Aztán így az alázatban — az alázatot kifelé nem mindig kell mutatni, az Isten előtt azonban omoljék mindig alázatba a lélek — imádkozunk kitartóan azért, hogy tiszták legyünk... Ami volt a filiszteus palotában az az oszlop, „amelyre az egész ház támaszkodott” (Bir. 16, 26.), és amelyet ledöntve Sámson, összedőlt az egész ház, az a pap életében a tisztaság. Ha ez megdől, összeomlik a hivatás, összeomlik az egész királyi papság. Ha a pap boldog akar lenni, kora ifjúságában és különösen ifjúságának küzdelmes éveiben rakja le mélyen a tisztaság oszlopának alapját, hogy bizony nyugodjék rajta papi élete. Ragyogó tisztaságra törekedni: ez legyen minden papnak készülő lélek elsőfokú kötelessége és ambíciója, mert ez a papi hivatásra való igazi előkészület. Így fognak jól imádkozni a tisztaságért, mert tenni fogják azt, amiért imádkoznak. Ha tiszták lesznek, papok lesznek és nem kell attól félniük, hogy démonok lehetnek. Akkor, amit Pársivárról zeng az ének:

*Gyönyörrel nézik, mert elárad
Arcán bája a tisztaságnak
Az udvarnak feltámadás volt
Jötte a nagy elbűsülésből,*

a papnál meg fog ismétlődni. Egész egyénisége árasztani fogja a tisztaság varázsát, mely felemelő erő lesz az elbukott, lelkesítés a küzdő számára. Akkor tapasztalhatja minden pap, amit sejteni is boldogító: a Graal-szolgalat igazi örömét, úgy amint az ének mondja:

*Boldog a pap, aki a földi
Szennytől tisztán élve betölti
Helyét e szent zálog körül
Már itt a földön üdvözüln.*

A Graal-vár magas sziklaormáról messze kitekintés nyílt az erdők felett a világba. Az oltártól is van oda

kitekintés. Előttünk is feltűnik olykor a világ délibábos, játszi vetülete; hív, csalogat, ígéretet, biztat, ha másra nem, hát megalkuvásra...

Mit adhatsz te nekünk világ? Minden értékedre rá van nyomva a nagy tránzitó-bélyeg: a porból a porig. Minden örömöd egy darab életet kíván tőlünk. Midőn téled kapunk és veszünk, mindig csak szegényedünk. Ne szaladjunk talmi értékek és üres délibábos képek után és ne alkudjunk értük soha feladva krisztusi, keresztény elveinket... A Graal-királyok hogy lettek? A legenda szerint:

*Azok neve, kik hivatottak
A Graalhoz, hozzánk így jutott csak:
A Graal-edény kerek szegélyén
Csodás írás üt ki idézvéen
mi a neve és nemzetsége
Annak, kit hí e tisztességre.*

A mi nevünk, a hivatottak neve öröktől fogva be van írva a Graal peremére: „*En választottalak titeket.*” (Jn. 15, 16.) Boldog alázatban értékeljük eme kiválasztottságunkat mindennél nagyobbra és ne áldozzuk fel semmi kitekintésért. Ne, mert:

*„Még anyja is százszor áldott
Annak, ki hivatott a Graalhoz.”*

Legyek szegény, elfeledett, legyek gazdag és ünnepelt, boldogságom mégis csak meglesz és csak ez legyen, hogy pap vagyok és Krisztust követhetem.

Igy legyen, hogy úgy érezzük mindnyájan: ha a Graaltól, az oltártól szakadok, a szívem szakad.

H A R M A D I K R É S Z

ANYA ÉS ESZMÉNYKÉP

A Szentlélek Mátkája

Az Istennek nemcsak lényege merő, minden paszszív lehetőség nélküli állandó ténykedés, hanem ennek kifelé való megnyilvánulása is állandó, szünet nélküli működés. Az isteni ökonomiában nincs pihenés! Az Isten nagy gazdaságában, a világmindenségben, folyik megállás nélkül a többtermelés: az Isten örök eszméinek magvetése és kalászba-érése. Csak a nagy aratásban áll meg, hogy aztán folytatódjék végnélkül az örök sabbát aratásünnepének boldogságában.... Elképzelni is fölségeken felemelő, hát még átélni...

Teremtés — semmiből minden és nincs vége, mi is benne vagyunk, mert ugyanaz az akarat, mely „legyen” szavával semmiből teremtett, tart fenn és tart vissza a semmibe való visszahullástól állandó „maradjon” szavával... Megváltás, — amit a teremtésben lerontott és elvesztett a bűn, visszaváltja, visszaszerzi az emberre lett Isten vére. Nincs vége! Megváltódott a jobb lator, a pokol tornáca, én is, minden ember, az utolsó ember is... A megváltás végtelen, mert isteni értékeiből tart szünet nélkül az emberek, az élet megmentése és megszentelése. Ennek sincs vége! Általa, mint a fény a sötétséggel, küzd a lélekért az Isten örök gondolata a test, a világ és az ősgonosz ellen, hogy több legyen a boldogság és kevesebb legyen a lelki és testi kín. Hogy benépesedjék a mennyország és elnéptelenedjék a pokol.

Eme összehasonlíthatatlanul nagyszerű és elképzelhetetlenül termékeny ökonomiában pedig mindenütt ott találjuk, mint végrehajtó okot a Szentlélekistent... A világ kezdetekor ott lebegett a vizek felett. „Az Isten Lelke lebege a vizek felett...” (Gen. 1, 2.) Mint isteni zeneművész a nagy természet orkesztere felett, hogy mindentudó vezetése mellett megszólaltassa a szférák

zenéjét... A megváltás előszobájában, a názáreti házban ismét ott van, rászáll a Szent Szűz lelkére: „*A Szentlélek száll tereád, és a Magasságbelinek ereje megárnnyékoz téged,*” (Lk. 1, 35.), hogy erejében testetölhessen a Logos az emberek üdvözítésére... Azóta pedig, hogy a Logos testté lön és láttuk az „*ő dicsőségét, ki tele volt malaszttal és igazsággal*” (Jn. 1, 14.), rászáll minden ember lelkére, hogy legyen nagy Vigasztalónk, mint Igazság lelke (Jn. 14, 17.), velünk, bennünk maradva, hogy aztán már csak rajtunk múljék a megszentelt embertypus kialakulása.

Igy van, csak rajtunk múlik, hogy kialakul vagy nem alakul ki bennünk a megszentelt embertypus, mert a Szentlélek hatásainak az eredménye mindig a készségtől függ, amely azt fogadja. — Készséggel fogadta a kaoszt: engedelmesskedett kialakító erejének, eloszlott a sötétség a mélység felől, felragyogott a nap és az égitestek megkezdték pályafutásukat, kijelölt helyét foglalta el a víz és szárazföld, az Ő szabta formában nőttek ki a fák, jelentek meg a madarak és állatok, az Ő leheletéből gyúlt ki az ember tekintetében az értelem isteni szikrája és „*minden nagyon jó volt.*” (Gen. 1, 31.) Mindaz a fölséges törvényszerűség, amelynek fejtegetésébe egész életeket fektettek a Pytagorások, Archimedesek, a Keplerek, Newtonok, Lavaterek, Galileik; mindaz a szépség, amely ihletet adott Apellesnek, Feidiának, Lysipposnak, Timomachosnak, Raffaelnek, Tiziannak, Michelangelónak; mindaz a hatalmas erő, mely megdördül a mennydörgésben, a vulkánok kitörésében, a földrengések és viharok rombolásában, mely megremegteti az embert és rombadönti az évezredek kultúrákat, mind a Szentlélek szabta „*mérték, szám és súly szerint*” (Bölcs. 11, 21.) járul hozzá a mindenség harmóniájához. — Készséggel fogadta a Szentlélek hatását a Szent Szűz is; felhívására: „*Ime az Úr szolgáló leánya*”-val felelt. (Lk. 1, 38.) Eme készség nyomában szállt aztán földre az Isten Igéje, hogy értünk vérét ontva, bennünket megváltva, belőlünk vezessen végnélküli processziót az égbe. — Mit érne homlokunkon az értelem isteni szikrája, szívünkben a végtelenbe törő vágy, a természet minden szépsége, a mindenség fölsé-

ges harmóniája, ha zárva volna számunkra az ég, a mi hazánk és nem állhatnánk bele az üdvözültek Krisztus vezetete processziójába? — Mily boldogító eredmény! Mily tökéletes készség lehetett az, mely lehetővé tette!

Az volt, a Szent Szűz készsége a legtökéletesebb engedelmesség a Szentlélek iránt. Az ő készsége u. i. a legtisztább, bűn nélkül fogantatott lélek készsége. Szenvedélyektől feldúlt, teremtményekhez tapadt vagy bemooskolt lélekhez nem szól, illetve hiába szól a Szentlélek. „*Rosszakarató lélekben nem vesz magának szállást a Bölcseség Lelke.*” (Bölcs. 1, 4.) — Van-e rosszakaróbb lélek, mint a tisztátalan lélek? Nincs, mert az ilyen a legrútább rosszat akarja és magának akarja.

A Szent Szűz készsége a legösszeszedettebb lélek készsége, a kora ifjúságától a templom csendjében figyelő lélek Isten-várása. A szórakozások után szomjazó, látványosságot éhező, folyton fecsegő, szószátyár és magával elégedetlen, háborgó, felzavart lelkek nem hallják meg a Lélek suttogását. A prófétákat és Krisztust is a pusztába, a magányba hívja a Lélek, midőn szólni akar hozzájuk: „*A pusztába vivé a Lélek.*” (Mt. 4, 1.) — A csend, a lelki összeszedettség a Szentlélekkel való eredményes beszélgetés etikettje.

A Szent Szűz készsége a legalázatosabb lélek készsége. Az „*Űr szolgálóleánya*” — életfilozófia magát Istennek átadó gyakorlata a: „*Legyen nekem a te igéd szerint.*” (Lk. 1, 38.) — A mindig csak magát akaró és magát követő autonóm észhez csak addig szól a Szentlélek, míg azt nem mondja: non serviam — nem akarom, amit Te akarsz. Ha ezt is kimondja, elhagyja és néma lesz, nem szól hozzá, nem, mert a Szentlelket nem lehet megsérteni. Azért: „*Ne bántátok meg az Isten Szentlelkét!*” (Efez. 4, 30.) — Azok az igazán örvendező emberek, akiknek címe: „*Boldogok*”, rangja: „*Szentek*,” akik előtt éppen ezért térdre hullnak a koronás fők és a vígasztesdő nyomorultak, — örvendezők, mert nem szomorították meg a Szentlelket, nem soha, mert még eltvelyedésük idején is hallgattak Rá. Igen, hallgattak Reá és ez térítette meg őket, vitte véghez lelkükben a nagy kegyelmi újjászületést, amiért boldogok, szentek lettek.

Igen, a Szentlélek hatásának minden eredménye a készsgtől függ, mely azt fogadja.

„Ne bánítsatok meg az Isten Szentlelkét!” Nincs megrendítőbb dolog, mint midőn elszomorodik az Isten. „*Látván a várost, megsiratá azt.*” (Lk. 19, 41.), könnyeket hullatott Jeruzsálem felett, mert: „*Hányszor akartam egybegyűjteni fiaidat... és te nem akartad.*” (Mt. 23, 37.) És íme: „*Pusztán hagyatik nektek a ti házatok*” (Mt. 23, 38.); „*és földre tipornak téged és gyermekeidet, kik benne vannak, és nem hagynak benned követ kövön.*” (Lk. 19, 44.) — Nem hullatott könnyet, de összetört szívvel: „*Szomorú az én lelkem mindhalálig*” (Mt. 26, 38.) panaszkodik Júdás felett: „*Jobb lett volna, ha nem született volna az az ember.*” (Mt. 26, 24.) Az pedig ugyanazon a napon, midőn Krisztus megváltotta a világot, kétségbeesve felakasztotta magát. Ő lett az egyedüli ember, akire bizton állíthatjuk, hogy elkárhozott. Mily szörnyű bukás: a kiválasztott lélek bukása! — Igen, az Isten irgalmának nincs határa, mindent megbocsát: „*Minden bűn és káromlás megbocsátatik az embereknek*” (Mt. 12, 13.), csak egyet nem bocsát meg az Isten: azt, ha valaki a „Szentlélek ellen szól”; ez „*meg nem bocsátatik sem ezen a világon, sem a jövőben.*” (Mt. 12, 32.) Ezt nem bocsátja meg, mert nem bocsáthatja meg; aki ellentmond a Szentléleknek, szakít az Istennel. Hiába szeretek valakit, ha az visszautasítja, nem használhatok neki. Azért Krisztus konklúziója is: „*Aki nincs velem, ellenem vagyon.*” (Mt. 12, 30.)

„Ne bánítsatok meg az Isten Szentlelkét!” Igen, az Isten megbántásának nem mindig nagy, kifelé is megnyilvánuló tragédiák a következménye, a kis tragédiák azonban mindig bekövetkeznek és az egyén szempontjából ez egyre megy... Azért hallgassunk mindig készséges lélekkel a Szentlélekre!

De hát hogyan szól a Szentlélek? — Szól a csillagok tűzjeleiben, szól a viharok zúgásában, szól a világtörténelem eseményeiben. szól a prófétákban, szól a katedrákról, a Szentírásból, néha az ő szava a hervadó virág, máskor a sikertelenség: mindenben szól, ami a lélekre és az Istenre figyelmeztet.

És hogyan szól különösen a választott lélekhez? Szól a kötelességben, szól a napirendben, szól az előjárókban, a lelkiolvasmányban, a leliismeretvizsgálásban, a gyónásban, az imádságban, szól a lelkiatyában: oh milyen sokszor szól! Hogyne szólna, hisz' közülük lesznek munkatársai, papjai, kik ugyanazt munkálják, amit Ő: az emberek megszentelését. Tehát nem könnyen vehető dolgok ezek a látszólag közömbös dolgok a választott lelkekre nézve. Ha mindezekben meghalljuk a Szentlélek szavát, oh mily magasba, mily mély békére, mily édes megelégedésre vezet majd ezek révén a Lélek!

A Szentlélek szavainak meghallása is már készség. Készség aztán, ha nem némítom el a szavát. Nem, nem, mikor a Szentlélek szól, az Isten szól: „Uram, szólj, hallja a te szolgád! (1. Kir. 3, 10.) Ha rávilágít lelkem és életem kétségeire, igyekszem azokat minden útonmódon letenni; ha szemeim elé állítja az igazságot, bármilyen áldozatot, bármilyen életváltoztatást is kíván, igyekszem minden erőmből megtenni. — Készség aztán, ha nem vitatkozom Vele, nem kérek haladékot és engedményt Tőle. Nem, az igazán, a született elegáns lélek haladék nélkül ad, tesz és mindig többet akar adni, tenni. — Legyen a Szentlélek első szava hozzám mindig az utolsó is: ne várjam, hogy újra és újra szóljon. Végeredményében azonban legyen legalább az utolsó szó az övé, és mindön életem felett határozok, gondoljak a lelkekre és üdvösségemre is.

Ugy szokott lenni, hogy az ember, aki nem hallgat a Szentlélekre, azt hiszi, hogy ezzel tartozik magának, mert az autonóm ész érvényesülése ez; azt hiszi, hogy ebben rejlik nagysága, felvilágosultsága. Oh, ha látná mindazt, amit a Szentléleknek engedelmeskedő lélek lát, ha élvezné azt a végtelenbemerülő távlatot, amit a Szentlélek nyit, milyen kicsinek szégyelné magát, a maga véges autonómiájában.

Legyünk a Szentlélek készséges gyermekei, mint volt a Boldogságos, a Szentlélek mátkája, hogy erejében tudjunk nagyot élni magunkban és nagyot alkotni másokban.

Immaculátától karácsonyig

Az évről-évre visszatérő ünnepek nagy üdvösségtörténeti és hittételi emlékezések és átélések napjai. Az egyes ünnepek közötti időtartamokra is vonatkozik ez bizonyos értelemben. A szeplőtelen fogantatás és karácsony közötti időt fölséges transcendentális hidnak képelem. Ugy látom, mintha ott, ahonnan kiível, tüzek égnének, nem parázsló, vörös tüzek, hanem fehér fényvel lobogó tüzek; ott pedig, ahol leível, mintha köd volna, homály fedne mindent és nem tudhatni, mit takar.

Azok a fehéren lobogó tüzek nem anyagból kilobbant tüzek, azért nem is parázslanak, nem emésztenek, hanem a lelkek lobogása, izzása azok: a fehér életért lelkesedő, lendülő, törtető, küzdő lelki expansziók. — Azok a fehéren lobogó tüzek nem Immaculata ünnepén kigyúló ünnepi tüzek, amelyek az ünneppel gvúlnak és az ünneppel kialusznak, hanem az élet küzdőterén a hétköznapiok szürkeségében a szép életért lelkesedő, küzdő, diadalmaskodó lelkeket éltető hév megünnepelt fokozatai. — Ha valamely lélekben egyszer tellángolt e hév, gyúlhatnak aztán abban a lélekben parázsló tüzek, követelő, emésztő szenvedélyek, nem ártanak neki, mert ez az immaculátás tűz túlragyogja azok parázslását, megbénítja emésztő erejét. A fehér életért lelkesedő lélek hevének ereje legyőz minden szenvedélyt.

Azt nem akadályozhatjuk meg, hogy lelkünkben olykor föl ne lobbanjanak a parázsló tüzek, a szenvedélyek. Nem akadályozhatjuk meg, mert lelkünk be van ágyazva az anyag, a test mechanizmusába, ennek kémiája, fizikája, biológiája átsap a lélekre is. Azt azonban mindenki megteheti, hogy ezzel szemben lelkében felgyullassza, elaludni ne hagyja az immaculátás tüzet. Ne, ne, hogy aztán ennek izzásában megtisztuljon minden parázsló szenvedély, minden kémia, minden fizika, minden biológia, hogy így a test mechanizmusából legyen a lélek diadala.

Mit árthat nekem a szenvedély, a kísértés, ha nem egyezem bele, ha lelkem immaculátás tüzeit nem változtatja rútan füstölgő kialvássá? Semmit, sőt, mivel:

„Az erő az erőtlenségben lesz teljessé” (II. Kor. 12, 9.), csak erősíti bennem a fehér élet szeretetét.

Vannak lelkek, akikben ez az immaculátus tűz mindig izzott, soha ki nem aludt; és vannak lelkek, akikben bár nem volt meg mindig, de egyszer csak kigyúlt és most izzó fényben lobog. Bárhogyan volt, bárhogyan van, arra kell vigyázni, hogy a kigyúlt tűz soha többé ki ne aludjon. — Sokat id zett, de mindig sokat mondó példa a keresztes lovag. Elesett a csatában súlyos sebtől leterítve, eszméletét veszítve. Midőn magához tért, megfogadta, hogyha még egyszer felépül, gyertyát gyújt s úgy fog gyalog égő gyertyával a kezében visszazáródokolni Kölnbe s csak ott teszi le a gyertyát a Madonna oltárán. Felépült, meggyújtotta a gyertyát s megindult Kölnbe. A hosszú úton sok veszély fenyegette lobogó gyertyáját, a süvítő szél gyakran kioltotta, de ő mindig védte s ha kialudt, mindig újra gyújtotta, míg végre haza érkezett s ott lerakhatta a kegyoltárra. Egy lobogó lángot sem fenyeget annyi veszély, mint az immaculátus tüzet. Hányszor süvít felé a kétkedés szele, hányszor tombol körülötte a szenvedélyek vihara... Csak védjük s ha mégis kialudt, oh gyujtsuk fel mindig újra, hogy ez lobogjon a lelkünkben akkor is, midőn majd örök házánkba érünk...

Ezzel a lobogó lánggal a kezünkben járjuk meg a szeplőtelen-fogantatás és a karácsony között ívelő hidat is minden évben újra és egész életünkön keresztül állandóan, hogy ennek a fénye áradjon lelkünkől a világra és átragyogjon minden homályon.

Ott ahol a két ünnep között ívelő tránszcendentális híd leível, sötét van s nem tudjuk, mi van. De talán most már tudjuk. Ott ünnepnek kell lenni! Ott imaculátus lélekkel kell ünnepelni!

Ünnepelni lehet lélek nélkül is. Az ilyen ünnep azonban vagy üresség vagy sötétség: vagy hiábavalóság vagy bűn. — Ahol csak a testnek rendeznek ünnepet, ott a lélek szenved s veszélyben az üdvösség. — Ha lélekkel ünnepelünk, lelkünk felmagasztosul s ennek örömeiben részesül a test is. — A karácsonyt ünneplő lélek felmagasztosulása ama meglátásból fakad, melyet karácsony lelke mutat. Ez a lélek oda állít ben-

nünket egy jászol elé, egy állatoknak összeácsolt tákolmány elé, amelyben azonban az Isten szunnyad síró gyermek alakjában. Ime a szegénység legmarkánsabb keretében a legnagyobb, a felmérhetetlen végtelen kincs. Ez a lélek rámutat a jászolra s azt mondja: Keresd meg — találd meg, ember, te szárnyaló vágyak gyermeke a szegénységben kincsedet. Az ezüstben, az aranyban kincset keresni és találni szegénnyé tesz, mert aki ezt teszi, kincset gyűjt, melyet a rozsdá és moly megemész; aki azonban a szegénységben felfedezi a kincset, az igazán gazdag, mert ezt a lopók ki nem ássák s ez kincs marad az égben is. (Mt. 6, 19.)

A szegénységben felfedezni a kincset — mit jelent? Azt jelenti, hogy lelki szegénységem, gyarlóságaim, bűneim elszomorítanak, bánatra indítanak ugyan, de le nem törnek; elismerem, megállapítom valamennyit, de a jobbulás biztos reményével, a diadalra törekvés törhetetlen kitartásával.

Azt jelenti, hogy ha szegénységben élek, vagy ha nem élek szegénységben, de vágyaim túlszárnyalják gazdagságomat és szegénynek érzem magamat, eltűröm azt szó nélkül s minden lemondásomat, minden nélkülözésemet egyesítem Krisztus szegénységével, hogy Ő, ki értem szegénnyé lett, tegyen gazdaggá engem ama örök értékekben, melyeket szegénységével érdemelt ki nekem. Eme felajánlás csodás lombikjában aranyá — gazdagsággá válik minden szegénység.

Azt jelenti aztán, hogy ha látom mások testi, lelki szegénységét, nem megyek el érzéketlenül mellette, hanem abból, ami fölöslegem van, ruhát adok a testére, ételt-italt, hogy ne nyomorogjon, de méginkább és mindig arra törekszem, hogy a lelke se éhezzen, a lelke se szomjazzon s a lelke is fel legyen öltözve meleg, ékes menyegzős ruhába: a megszentelő kegyelem köntösébe. — Az ilyen kincsre nem leselkednek a lopók, de megnyílnak előtte az ég kapui: „*Nyiljatok fel örök kapuk*” — és ki bírja, mint király lép be rajtuk: „*És belép a dicsőség királya.*” (Zsolt. 23, 7, 9.)

Az életet felpanaszló, fekete, az ernyed, letört gondolat pompes funebreinek díszleteivel ékesítő pesszimizmusnál; az élet meglevő szépségeit szétrom-

boló, barikád-lármás, testvérvértől gőzölgő és soha sem alkotó szociális forradalmaknál mennyivel nagyobb erő ez a szegénységben kincset kereső lélek. Mily fölséges, nagy győzelem ez az égi, örök országot megnyitó lelki gazdagság.

A karácsonyt ünneplő lélek számára aztán világosság is gyűl. — Kigyúlnak a kunyhókban és a palotákban egyaránt a karácsonyfák és csodálatos: ezek a kigyúlt karácsonyfák nem azt mondják: Dicsőség a magasságban az Istenek; békesség a földön a jóakarátú embereknek, hanem azt mondják: Sursum corda! — A szíveteket szakítsátok el a földtől, a testtől s emeljétek a lélek magaslataira. Lássátok, mi a magas hegyekről jövünk; onnan, ahonnan először árad szét a felkelő nap sugara; onnan, ahol a völgyeket és lapályokat megtisztító viharok születnek; onnan jövünk, ti pedig oda menjétek az élet és a lélek hegyeire, a krisztusi erkölcs és hit örök szépségbeöltözött fennsíkjára, hogy napsugárba öltözzetek, hogy a szent lelkesedések viharai szülessenek lelketekben. Micsoda katarzist fogtok majd csinálni az élet lapályain! — Látjátok, ágainkon lángok gyúltak, a karácsonyi szeretet lobogó lángjai, azért tudjuk bevilágítani a szegények kunyhóit és a gazdagok palotáit; azért tudunk derűt varázsolni a gondtól, szenvedéstől gyötört lelkekbe; azért tudunk tisztult meglátásokat deríteni az élet lidérclángos útain elvakultak éjjelében. — Ti gyűljatok ki magatok Krisztus szeretetétől, hogy égjen az arcotok, hogy égjen a szemetek, hogy lüktessenek tőle homlokotokon az erek, karjaitokban az erők! Minden, ami pozitív bennetek, Krisztusért lendüljön, Krisztusért lelkesüljön, akkor ti is világítani fogtok s világosságtok nem lesz ünnepi világitás, hanem vonzó ellenállhatatlan életreformálás. Látjátok, rajtuk kincsek függnek, — lehet: nem mindeki szerint kincsek, — de a gyermekek és szegények számára valódi nagy kincsek. Ti magatok legyetek kincsek jóságtokkal, tisztaságtokkal, a szenvedők, a kétkezők, az elesettek és kísértésben levők — tehát a gyermekeknél gyámoltalanabbak, a szegényeknél szegényebbek számára. A társadalom számára nincs nagyobb kincs, mint az ideálember, a krisztusi pap.

De kigyúlt karácsonyfa lombok és lobogó imaculátás tüzek hogyan függnek össze egymással? — Úgy mint a szem és a világosság. Ha nincs világosság, hiába van szemem, nem látok... Hiába feküdt az Isten értem síró gyermek alakban állatok jászolába, hiába gyúlnak ki a karácsonyfák lángjai és hiába szólnak hozzám szimbólikus nyelvükön fölséges szurszum kordákat, ha lelkemben nem ég az immaculátás tűz, ha a fehér élet szeretete nem világítja át valómat, nem látok, nem hallok mindebből semmit. Vak vagyok, bár szemem van, süket vagyok, bár füleim vannak, mert az Isten gondolatait és szépségeit csak a tiszta lélek fogja fel.

Égjen tehát az az immaculátás tűz, lángoljon a szívünkben, hogy élvezzük az élet krisztusi szépségeit; csapjon fel az égre, hogy meglássuk világánál az Istent. Meglátjuk, mert Ő mondta: „*Boldogok a tisztaszívűek, mert ők meg fogják látni az Istent.*” (Mt. 5, 8.)

A Boldogságos Krisztust-látásca

A nagy pszichológusok öntudatos és a csak sejtő gyermekek ösztönös meggyőződése, hogy a szem a lélek tükre. A szemekből olvasunk ki mindent: intelligenciát és korlátoltságot, őszinteséget és ravaszságot, szeretetet és gyűlöletet, örömet és bánatot, bizalmat és kételkedést, bátorságot és félelmet, tisztaságot és dekadenciát — mindent. Vannak látványosságot szomjazó, mohó szemek és vannak befelé merülő, szemlélődő szemek; vannak szenvedélyektől kiégett szemek: rút kráterek és vannak szépségekért-égő, sugárzó, lángoló szemek — fényforrások. Az ilyen szemekből egy sugár igazi lélekkisugárzás, mely lelket áraszt és lelkeket lelkesít.

A Boldogságos szemeiről imádkozik az Anyaszentegyház: „*A te irgalmas szemeidet fordítsd felénk kegyelmesen.*” Micsoda szemek lehettek az ő szemei!? Ennek elemzésére nem elégséges a pszichológia, a lélektan, teológiára, istentanra van ehhez szükség, mert a Boldogságos szemei istentlátó szemek voltak.

A szemet nem a szervezet-volta teszi értékessé, ha-

nem a látás: az, hogy lát és hogy mennyit és mit lát. Homérosznak és Miltonnak is volt szeme, de mégsem látott vele; viszont Kaitás és Voltaire látott és mégsem látták azt, amit azok vakon látiak. Azoknak a vak szemek értékesebb volt, mint ezeknek épp szeme, mert jól láttak és többet láttak befelé és belülről és mert, amit láttak, azt nem tagadták le. — A Boldogságos szemei is azért oly értékesek, mert általuk látta azt, amit látni boldogság és amit nem látni, kárhozat: az Istent. Ez fölötte áll minden látásnak. A Boldogságos Istent-látása Krisztust-látás volt. Ebben a látásban van valami, ami meggyőződés és van valami, ami fejlődés. — Aki szembe néz a nappal, az először tudja, hogy a napot nézi, aztán hozzászoktatja szemét. A Boldogságos a Szenilélek kinyilatkoztatása és a karácsonyéli látomások alapján bizton tudta, hogy a gyermek, akit keblére ölel, aki előtte tejlódik ittjává és az ittjából férfivá, a testté lett Ige: Isten és ember egy személyben. — Így nem tudta ezt kivülről senki, még Péter sem, aki pedig meg is vallotta: *„Te vagy Krisztus, az élő Istennek fia.”* (Mt. 16, 16.) Péternek nem test és vér jelentette ezt ki, hanem az Atya, az Isten, a Boldogságosnak pedig a test és vér is. Ez a tudás fölséges meggyőződés lehetett, lélekbe és vérbe írt boldogságos meggyőződés. Bármilyen fölséges meggyőződés is volt azonban ez a tudás, mégsem volt még tökéletes Istent-látás... A Boldogságos eleinte sokat látott Krisztusban, amit később egészen másképp látott és ebben van az ő Istent-látásának fejlődése. Eleinte gyermekének, szerelmes fiának szeretnie volna látni, tudni és így is akarta kezelni: *„Gyermekem! miért cselekedtél így velünk? Ime... bánkódva kerestünk téged.* (Lk. 2, 48.) De aztán belátta, hogy Krisztust nem lehet kisajátítani. Ő nem ezé vagy azé, nem az emberé és világé, hanem önmagáé — az Istené: *„Az én Atyám dolgaiban kell lennem.”* (Lk. 2, 49.) *„Krisztus pedig az Istené.”* (I. Kor. 3, 23.) Igen, ha mindjárt anyjául is választ valakit az Isten, az Istennek nincs szüksége az emberre, hanem az embernek van Istenre szüksége... Eleinte úgy látta a Boldogságos, hogy Krisztus, az Isten boldog érzélem. — Mikor a keblén pihent; mikor mosolygó csilalgszemeivel ráte-

kintett, akkor a barlang is eltelt angyalglóriával — hát még a lelke. Nem látta a barlang nyomorúságát, csak a mosolygószemű Istent és azt hitte, hogy ez mindig így lesz. — Később belátta, hogy Krisztus nem boldog érzelem, hanem komoly, mély bölcsesség, aki az örök törvények megalkuvást nem ismerő konzekvenciáiban érvényesül az egyéni akarások felett meghódítva az egyént vagy lesújtva azt. — A „*Boldog a méh, mely téged hordozott, és az emlékek, melyeket szoptál*” (Lk. 11, 27.) invokációjának mindenkori krisztusi rezponzoriuma: „*Sőt inkább boldogok, kik az Isten igéjét hallgatják, és megőrzik azt.*” (Lk. 11, 28.) — Nem érzelem Krisztus, hanem bölcsesség, amelynek meg kell hódolni.

A Boldogságos úgy szerette maga mellett látni Krisztust, hogy ez volt minden boldogsága. Azért az ő Istent-látásának legnehezebb fázisa volt, midőn látnia kellett, hogy Krisztus, az Isten „*minden népek színe előtt*” (Lk. 2, 31.) van hivatva a megváltás nagy művére; hogy még nálánál is jobban szereti a lelkek üdvét és készül elhagyni őt és az ő édesanyjai szereteite sem képes visszatartani a keresztől. — Ebben, egy földi édesanyára megrázó meglátásban látta Ő meg igazában az Istent: „*Szeretet az Isten*” (I. Ján. 4, 16.) és lett Istenanyává. Igen, mert Krisztust, az Istent meglátni a magát feláldozó szeretetben, mindig az Isten közelébe emel.

Minden azon múlik, hogy nézek, hogy látok valamit. Ugyanakkor, midőn a mi lelki eligazodásunkra arra figyelmeztet Krisztus, hogy: „*Ahol kincsed vagy, ott lesz a szíved is,*” (Mt. 6, 21.) a szemekre is figyelmeztet, hogy az igazi kincset, az igazi értékeket megtaláljuk. „*Tested világos szemed; ha szemed jó, egész tested világos lesz; ha pedig szemed rossz, egész tested sötét lesz.*” (Mt. 6, 22.) — Tiszta szemek sugározzák be a testet, a lelket, az életet és látják meg az Istent; a gonosz szem beszennyez mindent és nem láthatja meg Istent. Nem, mert „sötét test”-ből nincs kilátás a Végtelenbe...

A földi élet boldogsága pedig attól függ, hogyan nézem az életet, miben látom szépségét. Vannak, akik a perzsaszőnyegek, a lyoni selymek, a velencei kristályok,

az antik emlékek keretéből nézik az élet szépségeit. Ez is látás, széplátás. — Vannak, akik a magas hegyek csúcsairól, az Eifel-torony büfféből, a Notre-Dame szörnyalakokkal kirakott tornyáról, a piramisok árnykából vagy a newyorki felhőkarcolók tetejéről nyíló perspektívákban vélik látni azt. Ez is látás, van benne széplátás is. — Vannak ismét, akik a ranglétrák felső fokairól vagy a könyvtárak rejtett mélységeiből akarják meglátni az élet szépségeit. Ez is látás, néha szép látás. — Vannak aztán, akik az élet szépségeit a Josephine Bekerekben látják. Ez is látás, de a szem, amely nézi „rossz szem” és a test „sötöt lesz”. Az ilyen látás mellett nem lehet meglátni Krisztust, az Istent. Ha a szív hiábavalóságokhoz, sárhoz tapadt, az igazi, örök értékekhez nem tud felemelkedni — a sárban, a hiábavalóságokban keresi kincseit.

Megrendítő látás minden látás, amely nem látja meg az igazi szépségeket. Igen, mert úgy a földi, mint az örök élet boldogsága attól függ, megláttuk-e földi életünkben az igazi szépséget? — De hát mi ez az igazi szépség? — Az, amelyből nem hiányzik semmi szépség, az, amely bennünket is magához hasonló széppé tesz. Ezt mi, ha lényegében gondoljuk, úgy nevezzük: Isten; ha alakot gondolunk hozzá, úgy hívjuk: Krisztus. — Az igazi boldogító életlátás tehát, hogy nézzem mindenben az Istent és meglássam magamban Krisztust. Hogyan lehet ez? Úgy is lehet, hogy ha látom a művészet, a természet szépségeit, a tudás mélységeit, nem állok meg és nem nyugszom meg bennük, hanem feljűk emelkedem és elgondolom a Bölcsesség könyvének írójával: *„Mennyivel gyönyörűbb lehet ezeknél mindezek ura: a szépség szerzője alkotta ugyanis mindezeket.”* (Bölcs. 13, 3.) Így mindenben az Istent nézem, mert mindent Hozzá hasonlítok. Eme felülemelkedésben pedig nem hagyom magamat meggyöngíteni a test által. Azért a testben nem a formát nézem, hanem a lelket keresem, amely éltet és üdvözít; a lelken pedig nézem Krisztus vérét, amely érte ömlött és rajta tapadt. Ezért az isteni vérért szeretek aztán minden embert, magamat is és ezért nem tudok rossz, lelkiismeretlen lenni sem mással, sem magammal szemben, mert Krisztust

látom minden emberben. — Ime ez már boldogító életlátás, mert mindenben az Istent nézi és Krisztust látja. De van más is, lehet másképp is látni az igazi szépséget. Úgy is lehet, hogy megpróbálom úgy látni, amint majd az örökkévalóságban látom. Hát ott, hogyan látom? Most látom a virágos mezőt, szememben tükröződik a képe, de a virágos mező nem lesz bennem, nem egyesül velem. Értelmem megéri Plató államát, lelkemben kialakul ennek intencionális értelmi képe, de maga az állam nem egyesül velem. Az örökkévalóságban pedig látni fogom az Istent, minden érzéki és értelmi kép nélkül, úgy hogy Ő velem egyesül: „*A te fényességében látjuk majd a fényességet.*” (Zsolt. 35, 10.) Ez már isteni látás lesz, mert az Istenben látom az Istent. Ő lesz a tűz, én leszek a tűzben izzó fém, minden látásom és világosságom belőle való, de én maradok mégis teremtmény, Ő pedig marad mindenek ősoka, aminthogy a fém is, bármennyire átizzik a tűztől, nem lesz a tűz maga. — Ezt az életlátást megpróbálhatom a földön is, mert itt is egyesülhetek az Istennel. Azért „jövő dicsőségünk záloga” az Eucharisztia, hogy általa már e földön élvezhetjük előízét annak, amit az örökkévalóság jelent számunkra. — Az eucharisztikus élet a legboldogabb élet, mert általa egyesülve az Istennel már itt a földön magunkban bírjuk minden szépség forrását és rajta keresztül nézve a földi életet — egész biztos — nem veszítjük el az örökkévalót: az örök dicsőség záloga.

Eucharisztikus szemek, az Isten szépségeiben elmerült szemek! Tanuljunk meg így nézni, hogy ne lássuk meg a világ lidérc-csillogásait, hogy ne szakadjunk el soha boldogságunktól, az Istentől.

Minden élethivatáshoz, de különösen a királyi papsághoz kellene az eucharisztikus, Krisztust-látó szemek. Tanuljunk meg így nézni, hogy aztán megtaníthassunk rá másokat is. Ez is papi misszió: Krisztust-látásra vezetni a gyermekeket, az ifjúságot, a férfiakat, a nőket, az embereket. De előbb magunknak kell így látni...

Eucharisztikus szemek! Mit láttok ti, akik nem így néztek? Szépségeitek — kőből, fából, színből, formából,

testből, vérből, gondolatból összetett bálványok. — Mit fogtok látni, ha eme bálványaitok összedőlnek? Ha a márványból por lesz, a testből pedig születte csontok? Pedig az lesz, Mit fogtok látni? „*Ha tehát a világosság, mely benned vagyon, sötétség, maga a sötétség mekkora lesz?*” (Mt. 6, 23.) — Aki életében sötétséggel töltkezett, az nem látja meg az Istent.

Eucharisztikus szemek! Ha mindennapi kenyerünk lesz az Eucharisztia, kinyílnak majd bennünk ezek a szemek és látni fogunk... Kenyérszín, megtört ostya nem fedi el többé előlünk Krisztust, nem, mert nem ezek alatt nézzük, hanem magunkban érezzük. Így látni, hogy magunkban érezzük a legnagyobb szépséget, a legholdogabb élet, mert a Legszebbet-látó élet.

A Boldogságos Krisztust-látásából gyúltak ki az irgalmas szemek, melyekből ma remény és vígasz sugárzik a világra. Ha pedig mi eucharisztikus szemekkel nézünk a világba, megoldódik előttünk az élet rejtélye, mert megtaláljuk igazi értékét és látni fogjuk az Istent úgy, amint látni kell e földön, mint végső célunkat, melyre minden erőnkől törekednünk kell; mint a mindenség örök törvényét, melynek engedelmeskedni kell, és mint végtelen szeretetet, mellyel egyesülnünk kell kegyelemben, hogy az örökkévalóságban egyesülhessünk lényegileg, színről-színre való látásban.

Ezért imádkozunk megfeszülő, kitartó vággyal égi Anyánkhöz: „A te irgalmas szemeidet fordítsd felénk kegyelmesen... o clemens, o pia, o dulcis Virgo Maria!”

A Madonna

A képzőművészetnek egyik korcsága a karikatúra-rajzolás. Tudjuk, hogyan készülnek a karikaturák, hogy mi a karikatúra lényeges sajátása. Egy sajátásnak egyoldalú kiemelése, pl. a nagy szemnek, a hosszú orrnak, a görbe száznak. Eme sajátások az egész ember harmóniájában elvesznének, így kiemelve azonban kivívóak. Általában sohasem jó, túlságosan kiemelni valamely sajátást, a „ne quid nimis” elv alapján mindig hiba lesz belőle.

Igy vagyunk a női sajátságokkal is. Ha a nőiességet túlságosan kultiválják, ez mindig a női becsület és becsülés rovására megy. Bizonyítja ezt a középkor végén kialakult lovagkor a maga Frauendienstjével. Romantikus lelkesedéssel ideállá emelte a nőt. Benne látta a szépség, a jóság, a báj eszményképét. Eme női sajátságok valóságos apoteózisa kezdődött és mi lett a vége? 1404 és 1407 között Madame Christine de Pizan már azt kénytelen bizonygatni, hogy a nő a férfival egyenrangú. Mekkora elértéktelenedést jelent ez!

A lovagkornak sok szép keresztény vonása volt, de a nőiesség túlzott kultúzával elterít az igaz keresztény állásponttól. A kereszténység ott, ahol és akkor, amikor teljes virágjában érvényesülhet, mint pl. a középkor elején, nem is igen tesz különbséget a nő és férfi között. A női kolostor-iskolák épp úgy, mint a férfi kolostor-iskolák a 7 szabadművészetet adják elő növendékeiknek. A kereszténység általában ezen elv alapján áll Szent Pál gondolatának megfelelőleg: „*Ti mindnyájan egyek vagytok Krisztus Jézusban.*” (Gal. 3, 28.) Csak a Krisztustól elvonatkoztatott ember, a homo carnalis, van tekintettel mindig a nemiségre. És ez áll nemcsak a férfiakra, hanem a nőkre is.

De nemcsak a nőiesség kiemelése túlzás és hiba, hanem az ellenkező végtet is az, sőt sokkal veszélyesebb túlzás. Midőn a mai kor női minden erejükből férfiasodnak, nem állnak a krisztusi alapokon, rég letertek azokról, hanem ellenkezőleg a testiség lejtőin járnak. A nő férfiasodása mindig a nő betegségét bizonyítja, amely betegség a legjobb esetben histéria, de sajnos a legtöbb esetben dekadencia, lezúllás. Azért kiemelni vagy letagadni a női tulajdonságokat nem krisztusi gondolat, nem keresztény tökéletesség. — Mit tegyünk tehát velük, hogy le ne rontsák bennünk a krisztusi tökéletességet? Meg kell őket ismerni, aztán meg kell őket nemesíteni.

A nő egyik alapvető sajátsága, hogy inkább alanyi, mint tárgyilagos. Mindent magán keresztül néz és lát. Mielőtt megismerne valamit, már érez, még nem is látta azt, már rajong érte, vagy gyűlöli. Ezért csak a nő tud igazán naplót írni. — Sohasem azt fontolja meg,

mit mond valaki, hanem azt, hogy ki mondja, hogy hogyan mondja. Ezért ami nem tud rokonszenvet kiváltani benne, az elveszett rá nézve.

Akarati életére jellemző, amit Elsa Croner mond: „*Der Knabe setzt sich durch, das Mädchen g'bt nach, passt sich an.*” Tud túrni és a közéleti szereplés egész vonalán bebizonyítja, hogy tud pontosan, szorgalmasan kötelességet teljesíteni. Sőt, ha az önös szempontok hátterbe szorulnak nála, szívesen hoz áldozatot. Gondoljunk csak a betegápolás hősnőire. Tehát a nő tevéleges erőket hordoz akaratóban.

Mint társas lényt jellemzi a társas előszeretet. Nem tud zárkózott lenni, nem áll benne a szó, beszélnie kell. Elsa Croner szerint éppen azért nem igen voltak női remetek. Legfeljebb a Tabernakulum közelében, az Üdvözítő társaságába zárkozik el és ilyen esetben is — rendszerint a szabályok szellemével ellentétben — legalább oktatással is foglalkozik. Volt egy Alexandra nevű szűz, aki bezárta magát egy sírba, hogy szépségével ne legyen egy férfinak veszélyére. Itt táplálták egy nyílason keresztül. Egyszer meglátogatta egyik barát-
nője és megkérdezte, mit csinál egyedül? Elmondta, hogy fon, imádkozik, aztán egész nap társalog a Pátriárkákkal, a Profétákkal, az Apostolokkal, a Vértanúkkal, az ismerős Szentekkel. Szóval beszélgetett magában egész nap. — Ez már nem erő, nem tökéletesség — nagy gyöngeség és sok veszélynek teszi ki magát általa.

A női psyche ismeretéhez tartozik aztán, hogy mélyebben él át mindent: a szépet is, de a csúnyát is. Ezért igaz az, amit Jean Paul mond: „*Csak a fiúk kerülnek ki a világ forgatagának Augias-istállójából kevés istállósaggal.*” Mennél tisztább aranyból van az edény, annál könnyebben hajlítható, a magasabb női érték könnyebben vész el, mint a férfié. Ezért, bár nincs ketős morál, ami rossz, az rossz a férfiban és a nőben egyaránt, — de mégis a nőnek bukása jelentősebb, mivel mélyebben hat.

Megértő szívének köszönheti végül a nő, amit Fichte mond: „*Der Mann musz sich erst vernünftig machen; aber das Weib ist schon von Natur vernünftig.*” Igen, mert Sailer szerint is: „*Das Herz erkennt zehnmal das Not-*

wendige, bis der Verstand einmal seine Associationsbahnem gewandelt ist.” — De megértő szíve teszi befolyásolhatóvá, megteveszthetővé és könnyen elcsábíthatóvá is.

Ezek a tulajdonságok fővonásokban, amelyek a női psychét alkotják. Mindeme tulajdonságokban van jó, amit ki kell alakítani és van rossz, amit meg kell tagadni, ha a krisztusi tökéletesség alapján akarunk állni.

Mit tegyünk, hogy ez sikerüljön?

Foerster írja, hogy midőn Michelangelo szerint az Atya-Isten megteremtette az asszonyt, ez mindjárt imádásra emelkedett, nem így azonban Ádám. Ez a michelangeloi beállítás szemlélteti, hogy a nő Isten kezéből kikerült romlatlan természetéhez tartozik a vallásos jámborság, nem a betschwesteri jámborkodás — ez már csak torzítás — hanem az Isten iránti odaadó hűség. Ha ez megvolna minden nőben, sikerülne minden női tulajdonság krisztusi kiélése.

Ez nincs meg ma, azért tud minden izléstelen agyszülte divat és minden ostoba négertánc hamar térthódítani leányaink és asszonyaink között és azért lesz a házasságkötés és házasságélés oly sok esetben a hit hajótörése. Azért, mert nincs a mai nőben Isten iránti odaadó hűség.

Vives szerint már az ókorban valami undorító jelenségként szerepelt a vallástalan nő. Ma ez azonosítja a nő fogalmát a csábító fogalmával, mert úgy van ma valahogy, amint az az öreg német parasztasszony mondta: *„Früher musste man zum Mädchen sagen: Mädchen hüt dich, jetzt muss man zum Burschen sagen: Bursch hüt dich.”*

Ahol pedig ez a vallásos jámborság, ez az Isten iránti odaadó hűség igaznak, valódinak bizonyul, ott az a tisztaság szeretete. Ez sajátos krisztusi kiépítés. Krisztus előtt már ismerték ezt az erényt, de nem szerették. Gondoljunk a Vesta-szűzekre. — A tisztaságot nem elég negative ápolni úgy, hogy félek a szennytől és nem engedem, hogy rátapadjon a gondolatomra, bele evődjék az érzésembe, beiszaposítsa az akaratomat, megmérgezze a véretem, degenerálja a testemet. Nem, ez nem elég, hanem ápolni kell pozitíve is. Pozitíve úgy,

hogy szeretem a szépséget, a fehérséget, az erényt; szere em, hogy szép, fehér, erényes legyen a lelkem, érintetlen, befertőzetlen a testem. Szeretem, mert tudom, hogy ettől függ erőm, ettől függ értelmem élessége, alkotó munkám sikere, Krisztus barátsága, örök boldogságom. — Csak ahol megvan ez a pozitívum, ott valószínűleg a negatívum is. Ez adja meg a léleknek ama emelkedett erőt, hogy elviselhesse a testet is. Az ilyen lélek nem fog megzavarodni a test fiziológiájától, de nem is fogja engedni, hogy beszennyeződjék általa. — Az ilyen lélek meg fog tenni mindent a tisztaságért, fog mértékletes lenni, fog éber lenni, nem lesz kíváncsi és nem lesz érzéki barátkozásában. — Így lesznek a tiszták Krisztus elnevezésében a mennydörgés fiai, mert, mint Handel Madzetti írja: *„Rettenetes, mint a mennydörgés a szívesesség harci ereje; végnélküli a kitartása, türelme és buzgalma erős, mint a pokol.”* — Tehát nem szemérmeskedő elpirulás a tisztaság, hanem ez az erős önértékelés, ez a határozott megközelíthetetlenlenség, mert csak ez teszi képessé a mai modern élet ellenséges összevisszaságában a nőt, de a férfit is arra, hogy megőrizze veszteség nélkül lelke nagy értékeit.

Eme Isten iránti odaadó hűség és eme szépszeretet garantálja minden női tulajdonság krisztusi kiépítését, tökéletesítségét, mert erőssé teszi a lelket. Az erős nő lélek pedig a madonnás lélek. — Nézzük a Madonna képeit, de ne a moderneket, hanem a klasszikusokat: mennyire megérezzük mindegyikből a Szentírás erős asszonyának tekintetét. Érezzük ezt! — Ahol aztán megvan a madonnás lélek, ott lesz madonnás tevőlegesség is, lendület is. Lesz és hogyan lesz? — Ha sért a szemérmetlen divat, a kaján tekintet, a tiszteletlen érzéki érintés, az illetlen vicc, a kétértelmű megjegyzés, a csúnva kép — ez már tevőlegesség, lendület. Ha aztán mindent megtesznek szelíden, de okosan, hogy mindezt el is kerüljem, ez már fokozott tevőlegesség, ez már emelkedés. Ha pedig jókedvvel teszem mindezt és szívesen hozok áldozatot azért, hogy lelkem erejéből éljek és nem érzem magamat ezért vesztesnek, hanem ellenkezőleg érzem győzelmem nagy nyereségét, ez már a tevőlegesség felsőfoka, ez már emelkedés a végtelenbe.

Hogyan szerezhetem meg ezt az erős lelket? Ginzkey lát valamit...

*Drei Gestalten seh ich stehn
An dem Ambosz meiner Jugend
Wie sie meine Seele schmieden
Und es sind: die graue Sorge
Die Entsagung und der Schmerz.*

Tényleg így van: a gond, a lemondás, a fájdalom mind edzi, mind kalapálja erőssé az ifjú lelket, de jobb, ha mi magunk kalapáljuk önkéntes önmegtadással. Így legtöbbször elkerüljük, hogy az élet kalapáljon, aztán meg így nem is fáj úgy a kalapálás, meg célravezetőbb is. Tehát ez az önkéntes önmegtadás, amely nélkül, mint tudjuk, senki igazán keresztény nem lehet, segít a madonnás tevőlegességhez szükséges lelkierőre is.

Ne tékozzoljunk soha lelki erőinket kiélve vágyainkat, hanem őrizzük meg azokat letagadva ezeket. Nem a testi vágyak kiélése ad megnyugvást, hanem csak ezek megszentelése. Azért emelte Krisztus a házasságot is szentséggé. Csak a szentségi házasság ad megnyugvást. Mily nagy veszteség a nem szentségi házasság: a lélek násza a boldogtalansággal... Azok az igazán emelkedett lelkek, akik a szentségi házasságban is nem a házasságot keresik, hanem a szentséget. De erre csak madonnás lelkek képesek. Ambicionálja ezt minden nő, hadd lásson a világ tisztatekintetű élő Madonnákat is és kezdje újra keresztény szellemben tisztelni a nőt.

A megszentelt női típus

A világ életében volt három nagy ünnep, igazi ünnep: harangzó és emlékezet nélkül, ünnepi ruha és népsokaság nélkül, amikor nem ez vagy az a város, nem Magyarország és nem Európa, nem a polusok, nem a kereszténység és nem a pogányság ünnepelt, hanem az ember, mint ilyen és maga az Isten. — E há-

rom nagy ünnep történése három teremtés. E három teremtés eredménye a háromtípusú ember. Az első teremtés a lét semmijéből hozta létre az első embert: ragyogó testi szépségben, dúsan ellátott lelki tökéletességben. A második teremtés az eredeti bűn által megsemmisült kegyelmi állapotból emelte ki a megváltott embert, megnyitva számára az örök hazát, homlokára tűzve az istengyermekség minden méltóságát túlragyogó diadémját. A harmadik teremtés aztán a nagyrahivatott, de magasztos hivatása kiérdemlésére félnék, bezárkózott, csüggedő, erőtlén ember semmiségéből alakította ki a megszentelt embert, elárasztva lelkét zúgó szélviharként a vígasztaló, oktató, lelkesítő, erőtadó, tettesegítő Szentlélek kegyelmeivel.

Az Anyaszentegyház, Krisztus mátkája, a Szentlélek munkatársa, mióta áll és ameddig állni fog, minden idők végezetéig, csak egyet akar: hogy mennél több legyen a megváltott emberből a megszentelt ember. Ezt munkálja, midőn kiosztja Krisztus szentségeit, ezt akarja, midőn jámbor társulatokba toboroz.

A megszentelt női típus — a XX. század társadalmi és családi életének nagy szükséglete.

A XX. században is találkozunk Éva típusával. E típusú nő ma is paradicsomnak nézi a földet, de nem az Isten gondolatának világításában, hanem az Epikurok, a Mohamedek, a Feuerbachok, az Arisztipusok, a Helvétiusok, a De la Mettrie-ek ideológiájában. Ez a típus az, amely divatozik, táncol, élvez, marékkal szaggatja a tiltottfa gyümölcseit, míg a végén megakad a torkán s keserű ízétől elveszti a paradicsomot, az igazit, az Isten gondolata szerintit. Itt a földön u. i. elveszti a boldogságot, mely a lélek krisztusi békéjében bontogatja szárnyait, az örökkévalóságban pedig a boldogságot, az üdvösséget, amely az Isten látásából fakad azok számára, akik magukat szeplőtelenül megőrizték e világtól." (Jak. I. 27.)

A XX. században is találkozunk Magdolna típusával. E típusú nő ma is sír és vezekel, de könnyeiből nem fakad erős elhatározás, mely Magdolnát oltárra emelte. A legjobb részt nem tudja oly kitartással választani, hogy a hitványhoz vissza ne térjen. Ennek a

tipusnak az útja a megbánás könnyeitől harmatos, a miszeréről kenetes, de állandóan két határkö között mozog, önmagába visszatérve: Az egyik a gyóntatószék, a másik a bűn, a visszaesés.

A XX. században nekünk nem ilyen típusokra van szükségünk, mert mi élni akarunk. Nekünk a keresztény családnak, nekünk a keresztény társadalomnak, nekünk Krisztus Egyházának olyan típusú nő kell, akinek a szeme tiszta és ragyogó, hogy visszatükröződhetik benne az ég és a kegyelem napjának sugárzata; akinek balzsamos és erős a lelke, úgy hogy lelkiségével tud hódítani és erős lélekkel tud ellenállni; akinek az élete apostolság — lehet néma, de mégis eredményes apostolság: a szép élet apostolsága. Ez pedig a megszentelt női típus — erre van szükségünk.

1927-ben a német könyvpiacra nagy port vert fel egy könyv. E címmel jelent meg: Vom Leben getötet — megölte az élet. Benne egy fiatal leány naplójával zokogja bele a világba megtaposott fiatalága tragikus hervadásának Jeremiás-siralmait... Fiatal volt, ártatlan, naiv volt, mint amilyeneknek a fehér lelkeket szoktuk elképzelni, csupa jóakarát s mégis sáros lábbal végigázolt rajta az élet, a modern élet, mert nem volt okosan óvatos és nem volt gyakorlati keresztény. — Az élet, amely őt, ugyanilyen szándékkal leselkedik minden nőre; a divat, az élvhajhászat, a modernnek dekorált hangzatos pogány jelszavak ravasz cselvetései. Ezekkel hálózta be áldozatait, hogy aztán sárba tapossa őket... Az élet elől a mai nő nem zárkozhat el. A szociális viszonyok a legtöbb nőt beszervezik a létért való harcba. Ámde egy nőnek sem szabad belenyugodni abba, hogy sárba tapossa, megölje az élet. Azért szembe kell szállnia, meg kell küzdenie vele, úgyhogy érintetlen maradjon tőle, hogy diadalmasan éljen. Ez azonban csak akkor fog sikerülni, ha okos és gyakorlati keresztény.

Mi lesz a szélviharba kitett égő gvertyaszállal? Egvet-kettőt lobban és kioltja a vihar, sötét lesz és éktelen. — Mi lesz a perzselő napnak kitett hamvas lilimmal? Elhervad és olyan lesz, mint az útszéli katángkóró. — Mi lesz a száguldó árba vetett üvegharanggal?

Hiába tudott szépen csilingelni, finom dallamba kondulni, az ár a szírthez vágja és utolsó fájdalmas kondulással darabokra töri. — Ez lesz minden nővel. Hiába lobog lelkében az értelem világa, hiába szereti lelkének hamvát, hiába hordozza magában a testi és szellemi előnyök összes értékét, finom harmoniáját, az élet, mely őt, viharló szele sötétté, perzselő heve, szenvedélyes lángja hervadttá teszi, rohanó árja könyörtelenül összetöri. Magában minden nő az összes természeti előnyök birtokában is tehetetlen, törekeny lény. Pedig a diadalmas élethez erő kell és bátorság. Diadalmas élet! Mit jelent ez? Azt jelenti, hogy nem engedem, hogy letaposson, rámgázoljon az élet. Azt jelenti, amiért Krisztus imádkozott az utolsó vacsorán főpapi imájában: „*Nem kérem, hogy vedd el őket a világból, hanem óvd meg őket a gonosztól*” (Ján. 17, 15.); hogy benne élek a világban, de ment vagyok a világ gonoszságától; hogy az élet országútján járok, nincsenek külön útaim, nem vagyok külön és természetellenes — az élet országútján járok, de mégis mindig Krisztus hegyeire tartok. Azt jelenti, hogy a világban élek, de mindig és mindenütt az Isten jelenlétében és szeretetében.

Olvasom Petrarca és Boccaccio szonátáit... Mennyire beleékelődtek ezek az emberek az élet szépségeibe, a természet gyögyöreibé... az életkedvükön, természetszeretetükön, mint őszi ökörnyal vonul végig mindenütt az érzékiség. Olyan kellemetlen, olyan visszataszító — az elmúlás lehelete kísért bennük... Olvasom Assisi Szent Ferenc naphimnuszát... Mennyire szerette ez a szeráfi szent a világot, a nagy természetet, de e szeretetének lángja nem emésztő láng, hanem égbecsapó, Istent-kereső, fénylő lobogás.

A szenvedő Krisztus szeretetében megbénult, szigmatizált szeráf kitárja szívét, lelkét a felkelő nap sugárzatában, testvéreinek érzi az egész mindenséget. Szeretetének szünni nem akaró gerjedelmében lelkébe akarja meríteni a napot, a holdat, a csillagokat és a sasokat, a verebeket, a virágokat és a harmatot, a zuhogó esőt, a végtelen tengert, a cédrusokat és a nagy hegyeket, a szenvedést és a halált, hogy ezek szépségé-

vel, erejével, tartalmával szerethesse, dicsérhesse a nagy Mindenhatót. Ez az Istenbe-torkoló világszeretet, belőle fakad a diadalmas élet.

Ha magamban tehetetlen, törékeny lény vagyok, honnan vegyem ehhez az élethez az erőt, a lendületet, a bátorságot? Honnan? Nem a testből, nem az emberektől, nem a világból, hanem megszentelésünk erőadók forrásaiból: a szentségekből és főleg az Oltáriszentségből. Egy nő sem lesz megszentelt női típus, egy nő sem fog diadalmaskodni az életen, mely őt, minden nő dekadens lesz, ha nem lesz eucharisztikus nő, mert csak akkor lesz erős nő. Erős asszony, aki mindent megtehet azáltal, aki őt megerősíti. (Filip. 4, 13.)

Az így, a kegyelem által megerősödött nő aztán már tud a célért fegyvert forgatni. Nem fegyvert, melyről azt mondta Krisztus: „*Mindazok, akik fegyvert fognak, fegyver által vesznek el*” (Mt. 26, 52.), — hanem fegyvert, melyet Krisztus hozott a földre. Tud imádkozni magáért és másokért, tud áldozatot hozni és lemondani, ha kell legdrágább kincséről és, ami mindennél több, tud erényt gyakorolni és erényesnek maradni akkor is, ha az erény szenvedéssel jár és senki elismeréssel nem adózik érte, csak azért, hogy tiszta lélekkel emelhesse szemeit az oltár Istenének itt a földön és a mennyei Jeruzsálem Királyának szemléletére ott az örökkévalóságban.

Ez az életen, mely őt, diadalmaskodó női típus modern típusa is a nőnek, mert csak ez tud a modern élet követelményeivel és nehézségeivel szemben gyakorlati lenni és önállóan helyállni... bukás nélkül, Isten akaratának megszegése, Isten Szívének megbántása nélkül.

A Boldogságos és a pap

Az egyesek, a népek, az egész emberiség lélektanában nincs még egy annyira összetett öntudat, mint ennek átélése: én megváltott vagyok. Hogy ezt teljes magasztosságában átélhessük, mennyi mindent, mennyi fölségesen mély tudatot kell átélnünk: hogy az Isten

értem emberré lett; hogy életével méltó élettartalmat adott nekem; hogy halálával biztosította számomra a szabadulás és erő lehetőségét; hogy kenyérszín alá rejtőzve köztünk lakik, csakhogy lehessünk vér az ő véréből és ha akarom, folytathassam az ő művét mint pap, mint krisziusi nemzetség, — ezt mind — mind tudattá kell élnem magamban. De hogy megváltottságunk kifejtett öntudatában mondhassuk és érezhessük Szent Jánossal: „*Most Isten fiai vagyunk*” (I. Ján. 3. 2.), mindebbe a sok, mély tudatba be kell még kapcsolnom egyet, egy mindennél édesebbet, egy megnyugtatóan boldogítót: édesanyánk van az égben.

Már az a tudat is, hogy édesanyánk van a földön, mennyi biztonságot, mennyi vigaszt jelent számunkra. Az ember nemcsak első lépéseinek bizonytalanságához merít biztonságot az édesanya kezéből, nemcsak gyermekkönyeit és örömeit osztja bizalommal az édesanya keblén, hanem egész életén keresztül az édesanyához vagy emlékéhez tér vissza megpihenni az élet mostohaságából és az édesanya jóságából merít erőt ahhoz, hogy a csalódásokkal szemben tovább küzdjön küzdve, és bizonnyal bizva, hisz' van még szeretet a földön. Valami csodálatos delejes fogalom az anya fogalma. Ha örvendező szívvel gondolunk rá, örömiünk megkétszereződik, ha szemünkben könnyel rátekintünk vagy emlékezünk, a könny felszárad. Hány sötét gondolatot, hány kísértést űzött már el az édesanya tiszta tekintete. Akik a háború frontjain voltak, mondják, hogy a legkeményebb harcok a veszély vagy a halál pillanatában gyermek lett, szelid alázatos gyermek és anyja után kiáltott, sóhajtozott. Az a kaukázusi Schamil szultán 50 korbácsütésre ítélte az anyját, mert megsértette a szigorú törvényt, de midőn lesújtott volna rá az első korbácsütés, maga állt alá, felfogta, mind az 50-et, ő, a vétek anyja helyeit a törvényhozó fiú...

Ha e tudat: édesanyánk van a földön, mindezt magában foglalja, mennyivel többet, mennyivel vigasztalóbbat jelenthet az, hogy édesanyánk van az égben.

Mi Évának számkivetett fiai vagyunk, de e tudatban, hogy édesanyánk van az égben, egy percig sem érezhetjük magunkat annak. Erre az érzésre segít és

kiválthatja bennünk ennek érzetét az is, hogy gondol reánk az egész győzedelmes egyház, hogy a szentiek egyessége fennáll és akik győztek, segítenek rajtunk, akik küzdünk. Az egész győzedelmes egyházban azonban nincs még valaki, aki úgy szeretne, mint a Boldogságos, mert ha mindjárt testvérünk is az, egyik sem édesanyánk. — Aztán a Boldogságos nemcsak a mi édesanyánk, hanem az Isten anyja is; ugyanazon jóságos kezeivel, melyeket felénk nyujt a mi segítségünkre, melyekkel vágyik elsimítani a gond, a bánat felhőit homlokunkról, fogja meg az Isten kezét is, aki az Ő Fia, hogy ne sujison, ha vétekezünk, hogy könyörüljön, ha bűnhödünk, hogy segítsen, ha küzdünk. — Erre nem képes egy Szent sem, ezt nem meri megtenni a legnagyobb szeretet sem, mert csak a Boldogságos így egyedül theotokus és így Ő az omnipotentia supplex — a könyörgő mindenhatóság. Tehát ezt kell belekapcsolnunk megváltottságunk öntudatába, hogy ne érezzük magunkat Éva számkivetett fiainak, hanem, mivel édesanyánk van az égben, Isten fiainak, gyermekeinek. Azért higgyük, tudjuk, hogy egy jóságos anyai szív dobog értünk az égben abban a kebelben, melyen az Isten is pihent, hogy ezért mindent megnyerhetünk őáltala, aki által önmagát adta volt nekünk az Isten, — aki által testvérünk lett az Isten.

Ezt nekünk, papoknak kell különösen öntudattá élnünk. Miért? Azért, mert igen sok függ attól, ki nézi a Boldogságost. Nézi az eszkimó és segítséget kér tőle, midőn fókavadászatra megy. Nézi a zulu is, fél tőle, mert a Nagyszellem anyja. Nézi a tudós, kitér előle, mert nem tudja beilleszteni szisztémájába. Lehet nézni a trón magaslatáról: mennyivel nagyobb magasság az ő lelke minden földi magasságnál. Lehet nézni a börtön fenekéről: a sötétségben minő világosság lesz, a bukott lélek legbiztosabb menedéke. Lehet aztán nézni a betegágyról is: a lázálmok között és a reménytelen vergődésekben Ő a betegek gyógyvítője. A világ fia, ha nézi, csak a n' t látja benne. akit legfeljebb megfest egy modern Madonna-képben. Oh ezek a képek! Nincs ezekben egyetlen vonás sem a Boldogságosból, mert akik festették, nem láttak a lelkéből semmit. Nézheti a pap is — a

pap is, aki Krisztus munkáját van hivatva folytatni, előbbre vinni e földön. — Mit lásson benne? A pap lássa Benne szent hivatásának ideálját. A Boldogságos a legtökéletesebben szolgálta és valósította meg mindazt, ami a pap hivatása. A pap hivatása, hogy vezessen Krisztushoz. A Boldogságos mint hajnalcsillag jelölte az utat Hozzá, mielőtt feltűnt volna üdvösségünk egén és ma is és mindig, amíg az idők el nem merülnek az örökkévalóságban, Ő, a nagyhatalmú Szűz csak odahat, ez az ő uralkodó vágya, hogy Krisztushoz vezessen minden embert. A pap hivatása, hogy Krisztust adja, közölje a lelkekkel. A Boldogságosban nyílt meg az ég és szállt közénk az Isten, hogy testté legyen és mi bennünk lakozzék. Ma is minden kegyelmet Ő általa ad az Isten és a kegyelmek kegyelmét: az Eucharisztikus Istent is csak az ő anyai oltalma, segítségé által fogadhatjuk gyakran szívünkbe. A pap hivatása, hogy alter Christus legyen, hogy Krisztust szemléltesse jellemében, erényeiben, életében. — Mennyi torzó, mennyi rosszul sikerült kópia! A Boldogságos az egvedüli, aki „tota pulchra” egészen szép, hibánélküli. Ő nemcsak „szívében tartja vala” Krisztus igéit, (Lk. 2, 51.) hanem ki is élte azokat krisztusi életben, mely ragyogott a názáreti ház szűkös viszonyai között, a via dolorozán és a kereszti tövében éppúgy, mint ahogy ragyog ma az örökkévalóság csillagfényes trónusán. Krisztus megmutatta nekünk, hogy élhet e földön Isten emberi életet, a Boldogságos pedig példájával tanít arra, hogy élhet az ember isteni életet, úgy amint az Isten élt emberi életet, úgy, egészen úgy... Tehát Ő a pap hivatásának ideálja. Azért nézzük Őt! Nézzük, de ne úgy, mint a gyermek, aki nézi és öszeteszi a kezét és azt mondja: szép vagy, jó vagy, üdvözlégy Mária... Ne úgy, mint a művész: Raffael, Tizián, aki ha lelkének szépségeit meg is látja, csak vonalakba, színekbe dolgozza. Ne úgy, mint a középkori lovag, aki nézte, látta, hódolt előtte, harcolt zászlója alatt Érte életre-halálra. Ne így, hanem úgy, mint az Isten, aki látta és testet öltött Belőle. Így nézzük a Boldogságost, hogy szépségeiből formálódjék a lelkünk, alakuljon máriássá az életünk.

Aztán, mert Krisztushoz vezet, fogjuk meg a kezét.

Igen, mert tudjuk, hogy Ő is azt akarja nagyhatalmú vágygal, hogy Krisztushoz közeledjünk, esedezzünk Hozzá minden kísértésünkben, minden küzdelmeinkben, minden erényes törekvéseinkben, minden csüggedésünkben, minden sikertelenségünkben — le nem mondó vágygal: Anyám vagy, oh vígy magaddal Krisztushoz, mert magamban nem tudok eljutni Hozzá. És vinni fog, mintha fogná a kezünket. Igen, mert Neki nemcsak vágya ez, hanem hatalma is van hozzá — ami nekünk nincs. Oh, próbáljuk meg — látni fogjuk, mit jelent a Boldogsággal járni.

Aztán, mert a Boldogságos Krisztust adja, fogadjuk tőle Krisztust. Máriássá alakítom az életemet, nagyhatalmú segítségével Krisztushoz akarok közeledni — jó, szép, de nem elég. — Ha Máriát akarom, Krisztust is kell akarnom, mert Mária ehhez köti minden segítségét: „*Amit nektek mond, cselekedjétek.*” (Jn. 2, 5.) — Ha az éhezőknek kenyeret adnak, milyen mohón fogadja azt. Ha a győztes hadvezérnek átadják a város kulcsait, az mint hatalma zálogát veszi és erősnek érzi magát. Így fogadjuk be mi is, mint igazi életünk feltételét, mint erők zálogát, szomjas, mohó, élni akaró, hatalmas vágygal Krisztus minden tanítását, minden kegyelmi eszközét és ne csak a nagy dolgokban teljesítjük akarátát, hanem a kis dolgokban is törekedjünk erre. Így könnyebb lesz a nagy dolgokban is teljesíteni, meg ez is hozzá tartozik ahhoz, amit a Boldogságos kíván: *Amit nektek mond, cselekedjétek.* — Ime a máriás élet nem külön utak a krisztusi életben, hanem a krisztusi életre vezető legrövidebb út. Ez a Krisztusba fonódó máriás lelkület, ez a Krisztushoz törő máriás élet lesz a mi predestinációnk előjele.

Tehát: anyánk van az égben — ez máriás életet jelent és nem felakasztott kép, nem máriás érem a nyakban, nem májusi oltárra szórt rózsahalmaz, nem litánia és rozárium csak, nem is csak kapu fölé vésetett máriás monogram és különösen nem másoktól elkülönző máriás öntudat. Mindez szép: hordozom magamon a képét, mint drága talizmánt, legyen lakásomban, asztalomon ez, vegyek részt a kultuszában, helyezzem oltalma alá magamat, a templomot, a községet, az intéz-

ményeket; szép, de sokkal inkább hordozzam a lelkemben a képét és éljem az életét. Mit ér, ha valakinek Mária a pátronája és nem Mária az ideálja és nem máriás az élete... A köznép szereti a Boldogságot és nemcsak búcsúira jár, hanem követi is valahogy. Van azonban egyfajta intelligencia, amely nem követi és úgy is él, mintha nem volna lelke... Kik ennek az okai? Vigyázzunk, hogy mi papok ne legyünk életünkkel okai ennek az életnélküliségnek.

Máriás lelkű, máriás életű papság! Akkor átéljük megváltottságunk legfölségesebb tudatát: „*Most Isten fia vagyok.*” Akkor jóvátesszük, amit mások elrontottak és elrontanak és építeni is fogunk Krisztus országán.

Erre szegődni, erre törtetni, ebben egy egész papi életet leélni: fölségesen gyönyörű papi élet.

Egy lélek a mi égi Anyánkkal

Ama vigasztaló, biztosságot nyújtó tudatnak, hogy anyánk van a földön, van egy mély, letagadhatatlan, megváltozhatatlan alapja: az egy vér. — Nem tudok nem gondolni az édesanyámra. Ha megbántom, nincs nyugtom; ha bajban van, megérezem; ha öröm ér, ha bánat ér, ő mindig hiányzik valahogy. Mi ez? Ez az egy vér csodálatos telepátiája. Megváltottságunk kifejelett öntudatát befejező tudatunk: anyánk van az égben — csak akkor lesz megnyugtatóan boldogító, ha meglesz hozzá bennünk az egy vérnek megfelelő letagadhatatlan alap: az egy lélek. Az egy lélek a Boldogsággal, a mi égi Anyánkkal; hogy érezzük, ha tőle távolodunk és fájjon; hogy érezzük, ha hozzá közeledünk és örüljünk; hogy ne szégyeljük ezt a lelket megvallani sem a templomban, sem az élet különböző síkjain, sem a hasonló gondolkodásúak, sem az ellenmondók között, hanem legyünk büszkék rá, a mi égi Anyánk lelke van bennünk. Ez is telepátia, a testen, világon győzedelmeskedő lélek telepátiája — egy égi és egy földi lélek egymást megérezése, egymást felismerése.

A Boldogságos kegyelemmel teljes volt. Ezt nem az

Egyház csalhatatlan tanítóhivatala állítja Róla, hanem ezzel üdvözli Őt az ég és föld Ura, az Alfa és az Omega: „Üdvözlégy, malasztal teljes.” (Luk. 1, 28.) Már pedig az isteni kegyelmek mértéke a lélek alázatától függ: „Isten a kevélyeknek ellentáll, az alázatosoknak pedig kegyelmet ad.” (Jak. 4, 6.) Azért a Boldogságos kegyelemmel teljes lelke az alázatban teljes lélek volt. Hogy az ő lelke legyen a mi lelkünk, azt csak az alázatban tehetjük.

Ki látott viharokkal dacoló, égbenyúló tölgyet? Ott, ahol hegyek vannak, sok van ilyen, egész erdő... Oh milyen szép! És mennél inkább égbenyúló egy ilyen erős tölgy, annál mélyebben nyúlik földbe a gyökere. Így van a lélek kiterjedéseivel is: mennél nagyobb a lélek, annál alázatosabb. Az alázatban tökéletesedjünk, ha nagyobbak akarunk lenni. Alázat nélkül lehetünk nagyok önmagunk és az emberek előtt, de Isten előtt nem. Az alázat nélküli nagyság az Isten előtt összeomlik, mint a homokra épített ház a viharban, vagy mint Nabukodonozor álmának gigász-szobra a hegyről legördülő kavicstól. Minden, ami isteni és örök, az alázatból fakadt és lett. Az Isten alázatának bizonyítékát látom a teremtésben. Igen, ha az Isten nem volna lényegileg alázatos, nem osztotta volna meg létét a világgal. Neki nincs szüksége a világra! — Az Isten alázata kiált felénk a keresztről: nézzétek, győződjetek meg róla, hogy „*nagyobb szeretete senkinek sincs.*” (Jn. 15, 133.) Csak ezért az egész kereszt, az egész Golgotha. A győzelmes Egyházban sok a pálmás, koronás lélek, évezredek gyűjtötte rengeteg sereg. Bűnbánat, martirium, irgalmasság, áldozat az életük győzelme. Ebben van változat, van különbség, de az alázatban nincs, ez minden krisztusian nagy. — Ami isteni, örök, az alázatból fakad.

A Boldogságos sem lehetett volna istenanya, ha nem lett volna alázatos, mert nem tudott volna jóságos lenni. Az istenanyának pedig nagyon jóságosnak kellett lennie, mert az volt a hivatása, hogy meleg, jóságos lelkével pótolja az emberré lett Istennek az értünk elhagyott mennyországot. A jóság és az alázat egyenértékű fogalom. Csak akkor, ha legyőzted ösztönös önzé-

sedet, ha felülemelkedtél kiskaliberű önteltségeden, fogod megérteni az embereket, mert csak akkor tudsz megbocsájtani, akkor tudsz majd lemondani és áldozatot hozni, mert belátod, hogy mindig te nyersz, midőn adsz. Igen, a Boldogságos alázatában „*az Úr szolgáló leányának*” (Lk. 1, 38.) nevezte magát, pedig épp akkor lett istenanya. Valahányszor pedig az ember megalázza magát, tényleg akkor lesz is engyermek, mert akkor győzi le a „non serviam” démoni erejét és érvényesíti a jóság isteni erényét. Minden megalázkozás a jóság diadala, minden alázatos lélek a jóság mentsvára.

A Boldogságos nem tudott volna magnifikátot sem énekelni, ha nem lett volna alázatos a lelke. Van ének, dal, mely vidámít, vigasztal, felemel. Az nem ének, nem dal, amely elsötétíti, lealacsonyítja a lelket. Mikor erjed a mocsár, az erjedés ki szokott bugyborékolni belőle — csúnya látvány, rút kép. Ilyen erjedő, érzeki bugyborékolás minden dekadens nóta és legtöbb esetben lelki öklöndözés. — A Boldogságos magnifikátja nem csak felemelő ének, hanem ének, mely élet, mely maga a diadalmas, a legnagyobb lelki felemelkedettség. Az, feleséges melódiákban zengő élet, lelki emelkedettség. De lám, ennek a boldogságos magnifikátnak az alázat minden öröme, minden lendülete, minden szárnyalása. Azért, „*mert ránéze't szolgálója kicsinységére az Úr*”, (Lk. 1, 48.) örvendez a Szent Szűz lelke. Innen az alázat lelki mélységéből látja az Isten irgalmasságának végtelen útait: „*És irgalma nemzedékről nemzedékre.*” (Lk. 1, 50.) Látja a kevélység mindenkori bukását: „*Szétszórta az Ur a szívük terveiben kevélykedéseket.*” (U. o. 51.) De látja a saját boldog megdicsőülését is: „*Ime mostantól fogva boldognak hirdet engem minden nemzedék.*” (Lk. 1, 48.) Nemcsak a Boldogságos, hanem minden alázatos lélek is örvendező lélek, sokat-látó emelkedett lélek.

Ha nincs hajónk, hogy bekalandozzuk vele az óceánt; ha nincs erőnk, hogy megjárjuk az Alpok égbenyúló csúcsait, mégis élvezhetjük nagyszerűségüket: oda ülünk a tenger partjára, megállunk a gleccserek alján és nézzük és hagyjuk, hogy hasson ránk a vég-

telen, a magasság, és íme lelkünk eltelik a fönség varázásával és nem érezzük kicsinységünket, szürke életünk terhét — örvendezünk... Nem tudunk felemelkedni az Isten gondolatainak magasságára, nem tudjuk áttekinteni az élet hullámzó problémáit, — ne forduljunk el azért Tőle, ne mondjunk le róluk, hanem megalázkodva, elismerve gyenge végességünket, tegyük magunkévá az Isten gondolatait és éljük azok szerint az életünket. Ebben a megalázkodásunkban megszűnik minden problémánk, az Isten gondolatai emelni fognak és ebben az emelkedésünkben mi is örvendezni fogunk a mi megváltó Istenünkben. — Mi ez? Ez lesz a mi életünk magnifikátja. Lám, az alázat így lesz emelkedés.

Ha a Boldogságos nem lett volna alázatos, nem bírta volna elhordani azt a súlyos koronát, amellyel az Isten Őt a vértanúk királynéjává koronáztatta. Súlyos volt a longobárd Theodolinda vaskoronája is, pedig ebben Krisztus keresztjének csak egy szege volt befoglalva. A Boldogságos koronájába pedig be volt foglalva Krisztus egész szenvedése. Rettenetes diadém egy jószágos anyának! A Boldogságos azonban viselte és nem roskadt össze alatta, és akkor is, mikor a tanítványok szertefutottak — az erős férfiak — Ő ott állott a kereszt tövében, Ő a gyenge anya igazán erős asszony, mert az Úrnak alázatos szolgálója. Azért, mert nem akart mást csak az Úrnak szolgálni, tudott elviselni mindent, tudott kitartani Krisztusa, Istene mellett mindvégig... Fölséges meglátás! Hányszor fog el bennünket a gyöttrő gondolat: vajjon meddig tudunk állhatatosak lenni, vajjon ki tudunk-e tartani mindhalálíg szent hivatásunk, Krisztusunk mellett? Ime rá az egyszerű felelet: Amíg alázatos maradsz, addig kitartasz, — amíg csak Istennek akarsz szolgálni, addig állhatatos maradsz, addig erős leszel, mert: Deo servire regnare est — Istennek szolgálata uralkodás. Csak ahol homokra épült a ház, döntik azt össze a viharok; csak ahol nincs a léleknek alázatbavert mély alapja, ott dől össze a lélek temploma.

Ha a jóság, a lelki emelkedettség, az Isten melletti kitartás, mind az alázat eredménye, és ha a Boldogságosnak ép ezért a fő erénye volt, akkor utána elsősor-

ban a papnak van rá szüksége. Igen, mert a papnak is jóságával kell az emberek számára pótolni az elveszett Edent; a papnak nemcsak magának kell felemelkedni az Isten gondolatainak magaslatára, hanem másokat is emelni kell oda; mert a pap életének eredménye, boldogsága és üdvössége nem hivatásától, hanem a hivatásában való kitartástól függ. — Így lesz a papi élet titka az alázat.

Az alázat megszerzése pedig nagy számtani művelet. Állítsuk csak magunkat komolyan egyetlenbe a várossal, melyben lakunk: minő kis ember; aztán az országgal: minő ismeretlen pont; aztán Európával: meg se találunk benne; aztán a nagy mindenséggel: mintha nem is volnánk. — No és a mindenség Úrával, az Istennel szemben? „*Mid van, amit nem kaptál? Ha pedig kaptad, mit dicsekszel, mintha nem kaptad volna?*” (I. Kor. 4, 7.) A semmiből jöttünk, az Isten fenntartó akarata nélkül a semmibe hullunk. Amit magunknak betudhatunk, a bűn, a tökéletlenség. A bűnek, a tökéletlenségnek pedig nincs állaga. Azért bűn, tökéletlenség, mert hiány, mert nincs meg, aminek lenni kell. Ami jó, kiválóság bennünk, az az Isten műve. Semmik vagyunk! Mit dicsekszünk? Ezzel a zéróra redukált önteltséggel aztán, aki okos, nem fogja magát mások fölé helyezni. Belátja, amit Kempis mond: Nagyon veszélyes dolog, ha valaki csak egy embernek is föléje helyezi magát és nagyon jó dolog, ha mindenkinek alárendeljük magunkat. (I. 7.) Ezt azonban nem elég csak belátni. Ez tudás volna és nem erény. Az erény mindig szeretet is. Az alázat erénye is: „*Nous la fait aimer notre abjection, et la gloire du Seigneur.*” (Beguinet.) Próbáljuk meg, hogy szeressük, ha ellenünkre tesznek, ha kedvezőtlenül vélekednek rólunk, ha félreismernek, ha a hátunk mögött vagy szemünkben lekicsinyelnek, ha sikertelenség és balsors nehezedik ránk. — És ha nem tudjuk ezt szeretni magáért az alázatért, hát szeressük és viseljük el fennkölt lélekkel, szó nélkül: „*pour la gloire du Seigneur.* Milyen nagyra nővünk ezáltal az Isten szemében! — Legyünk kicsik, legázolt, megvetett senkik az emberek előtt, csak az Isten előtt legvünk nagyok. „*Alázkodjatok meg az Úr színe előtt és felma-*

gasztal titeket." (Jak. 4, 10.) Ha mi magunkat az alázatban lekicsinyítjük, felmagasztal az Isten. Dicsőségünk lesz a mi égi Anyánk lelkével egy lelkünk és a mi szent hivatásunk, mely felett őrtállunk az alázatban és amelyben így boldogok leszünk.

A Poverello

Hogyan lehet megvalósítani az eszményképet?

Lehetetlen helyzet állna elő, ha a gyermeknek, aki épen megtanulta az ABC-t, most kezébe adnák Aquinói Szent Tamás Summa Theologica-ját, hogy olvasson, hogy megértené. — A Szentek megértéséhez minden tapasztalat gyermeki tehetetlenség. Pedig a tudás nagy hatalom: ad kenyeret és ad koronát; fáklyát ad kezünkbe a múlt, jövő és jelen problémáinak megvilágítására és levezet a titkok rejtélyes örvényébe. A tudás nagy erő, előtte meghajolnak a népek és nemzetek, legyenek egymással szemben barátok és ellenségek; emel British Múzeumokat és megtölt vatikáni könyvtárakat; ad szárnyakat, melyekkel légből emelkedhetik a test és szárnyakat, melyekkel a végtelenbe hatol az elme. Nagy hatalom a tudás, de az életszenség megszerzésére elégtelen, mert ez fölötte áll minden emberi hatalomnak és erőnek, ez isteni erő. Isteni erő, azért az életszenség megértéséhez sem elégséges a tudás. Ehhez kegyelemre van szüksége az embernek, kegyelemre, erre a természetfölötti fénycsóvára, erre a természetfölötti lendületre.

Ha a tudós analizálja Assisi Szent Ferencet, vagy naív rajongónak fogja találni, aki rajongásának érthetetlen megnyilvánulásaival csodálatra indította a hasonlóan beállított lelkeket; vagy érdekes hiperesztéziás lénynek, akit, ha ma élne, nem követésre méltónak, hanem az okkultizmus kísérleteire nagyon érdekes médiumnak tartanának. Ha azonban a kegyelem világítja meg Assisi Szent Ferencet, akkor oly lelki nagyság tárul benne a lélek elé, amelyre csak térden állva mer tekinteni.

Vajha meglátnánk ezt a lelki nagyságot!

Aristoteles, ez a nagy görög bölcselő szintén lélek után kutatott egykor és mit csinált? A látható, kézzel-íogható világ jelenségeit szemlélte, ezekből indult ki, hogy eljusson az ezek alatt és ezekben rejtőző szellemi világhoz. Tegyük így mi is. Vizsgáljuk a nagy Assisi külsejét, hogy meglássuk tőlségesen nagy, bámulatra keltő szép lelkét.

Az első, amit Szent Ferencen meglátunk, az a korda, az a derekára kötött kövel, az a kövel, mellyel felcserélte brokát köntösenek aranyhimes övét: a korda, a szegénység szimbóluma. Az Ó-szövetségben Jákob is szegény lett, mert el kellett menekülnie a gazdag szülői hazól, ki a pusztá nincstelenségebe. Ott aztán elaludt és álmodott megnyíló égrol, melyből angyalok jártak le hozzá csodás letratókokon. Assisi Szent Ferenc hágsót akart készíteni magának a kordából, a szegénységből, hogy telmehessen rajta az égbe, — az Isten közelebe. — Mikor Assisi püspöke előtt aláírta minden örökségéről szóló lemondását, mikor elhatározása felett tomboló atyjának visszaadta utolsó öltönydarabját is, akkor kezdte tonni e hágsóhoz a kötelet. Ebből készítette tovább e hágsót, midon a Monte Subasio erdeit járta elhagyatva, rablóktól gyötörtelve, majd koldulva Assisi utcán, gyermekektől megdobálva, de a mennyei király követének önuadatával. Nem tudta visszatartani semmi ettől a munkától. Ha atyjának Bernárdonenak átkai túlég jutottak es ő megremegett tőlük, atyjául fogadott egy koldust: „Légy ayyam, en megosztom veled koldulásom eredményét, csak vess rám keresztet és áldj meg engem, ha Bernárdone átkot szór reám,” — és ment előre, készítette tovább a hágsót. Ha aztán olykor-olykor visszhangja kelt lelkében a troubadurok énekének és a viola de amore hangjainak, ez sem tudta munkájában megállítani, készítette a hágsót, bement a házba, ahonnan e hangok kísértették, be régi barátai körébe, rongyosan, koldusan és kéregetet tőlük Szent Damján roskadozó falainak restaurálására. — Én nem tudom, hogy tudta ezt megcsinálni?! — Talán úgy, hogy a lélek szemeivel látott, így többet látott, sokat belátott. Talán látta azt, amit Giotto odafestett az assisi bazilika

falára; a rongyos, megdobált szegénységet, Krisztust, aki eljegyezte magát vele; az angyalokat, akik csodálattal asszisztálnak hozzá. Tudom, hogy egyszer látott egy folyót, amely elválasztotta az örökéletei a földi élettől, a folyóban sok átkelő embert sok csomaggal és minden csomag nélkül és látta, hogy ezen folyón csak azok tudnak átkelni, akik csomag nélkül úsznak: a lelki szegények, kiknek nem tapadt a földiekhez a lelkük, a többieket elsodorja az ár. Az evangéliumból is hallotta: „Ne legyen aranyctok, sem ezüstötök... (Mt. 10, 9.) Így készült Ferenc lelkében a hágszó, lett urrá a szegénység szeretete, mellyel Istenhez emelkedett. Mert lelkében szegény leit, volt egész élete hatalmas sas-szárnyalás az örök értékek felé.

Tudjuk, hogy a szegénység eme assisi gondolata ebben a korban, midőn Szent Ferenc élt: a 13. században nagyon időszerű volt. De vajjon időszerű-e ma is? Igen sok mondanivalója van számunkra is. Olyan korban élünk, amikor egyrészt a kapitalista-világnézet érvényesül túlhangsúlyozva a földi, az arany-, a luxusértékeket, másrészt pedig a kommunizmus és ennek radikális formája a bolsevizmus szétrombolással és megsemmisítéssel fenyegeti legdrágább kulturjavainkat hirdetve a féktelen szabadságot és minden ember lehetetlen egyenlőségét.

Oh, ha a földi gazdagok szívében benne volna a franciskánus szellem, ha lelkük telítve volna az Emberfia által hirdetett szegénység szeretetével, akkor a társadalom u. n. kifosztottjainak nem volna többé okuk beszélni a kifosztottak kifosztásáról. De megfordítva is: ha a szegények, a kisemberek, a létért küzdők, kiküzdenék lelkükben Szent Ferenc szellemét, és jogtalanság és méltatlankodás, gyűlölet és irigység nélkül törekednének céljaik elérésére és egyébként sem emelnék bálványá az aranyat, áldozva neki az oszállyharcokban drága emberéletet — több volna a béke a földön. — Az biztos, hogy nem mondhat le mindenki mindenről, nem lehet minden ember franciskánussá, de a gazdag mindig segítheti feleslegéből szegény embertársát és életderűjéből sugározhat a lét száműzötteire is. Igaz, a szegény sincs kötelezve az evangéliumi tanácsok

követésére, ezek mindig és mindenki számára tanács maradnak és nem szükséges életforma, de a legszegényebb is tekintheti igazi értékük szerint a földi javakat, mint múló eszközöket és nem mint az élet maradandó célját, tudva Szent Ferenc szellemében, hogy por és hamú nem olyan talaj, melyen meg lehet állapodni, hanem inkább olyan, amelyen az ember határozott lendülettel átlép, hogy biztos léptekkel haladhasson az örök, maradandó hajlékok felé.

A másik, ami szemembe ötlük Szent Ferenc külsején, ha őt a kegyelem világa mellett nézem: a sztigma. Jákob pátriárka ott az Ó-szövetségben hazatérő útjában angyallal találkozott, kivel harcra-kél, hogy áldást kapjon tőle. Kiküzdötte az áldást, de béna lett: Izrael lett. Assisi Ferenc az örök hazába való térés előtt élete végén összetalálkozott Krisztussal. — Alverna hegyén történt, a keresztfelmagasztaltatásának ünnepén Szeráf alakban leszállt hozzá a Megfeszített, akit mindig szeretett. Ferenc lelkét láttára előntötte Krisztus szeretetének lángoló árja és a szó szoros értelmében alter Christus lett belőle: testében is kifakadtak a megfeszített sebhelyei, a sztigmak... Utána béna lett, de a szeretet szeráfi szentje, a szenvedésben győzedelmes naphimnusz éneklő Isten-gyermek. Ezt jelenti rajta a sztigma: a megfeszített Krisztus szeretetét.

A megfeszített Krisztus szeretete kell a mi szívünknek, kell a mi lelkünknek, kell a mi életünknek is. Szeretem a bölcs Krisztust, aki tanításának fölséges igazságaival elvezet a lét és örökkévalóság titkaiba — nem elég. Szeretem a kegyelmet osztogató Krisztust, aki mindahhoz, amit tanított: a hithez és az erkölcsi kódexhez természetfölötti segítséget ad — nem elég. Szeretem az Üdvözítő Krisztust, aki örök hazát ígért és végtelen boldogsággal jutalmaz, ha e hazát kivívtam — nem elég. Szeretnem kell a megfeszített Krisztust, aki értem kint, halált szenvedett, mert csak akkor fog fellángolni szívemben, lelkemben annak a lendítő szeretetnek a lángja, mely majd kitölti misztikájával életemet és nagy tettekre, igazi áldozatokra ihlet.

Sokat beszélnek az amerikai katolicizmusról. Azt mondják, hogy csupa akció, hogy az az igazi katoliciz-

mus. Ott nem beszélnek és nem sóhajtoznak, hanem tesznek. Azért van ott katolikus bank, nyomda, szervezet: egyleti élet stb. Mindez szép, mindez kell, nekünk is kellene tevőlegesebb katolikus élet, túl passzívek vagyunk, de még inkább kell Krisztus szeretete, mert különben a sok akcióból aukció lesz és lelki bankrút, lelki lezüllés, lelki kiüresedés.

Szent Pál is tevőleges volt, de mint maga vallja: „*En az Úr Jézus jegyeit viselem testemen.*” (Gal. 6, 17.) — stigmatizált is volt. Égett Krisztus szereletétől nemcsak a lelke, hanem a teste is, azért tudott a népek apostola lenni. Ha a mi lelkünkbe is bevésődik a szenvedő Krisztus képe és fellángolnak benne a krisztusi szeretd stigmái, lesz százszázalékos a katolicizmusunk.

Korda és stigma! Milyen fölségesen szép az egyházi hierarchia. Imponáló az a tiára, a bibor. Azoknak, akik ellene beszélnek, nincs igazuk, nincs sem történelmi, sem esztétikai érzékük. De hasznos csak akkor lesz mindez a sok imponáló szép, ha azoknak lelke, akik viselik, nem tapad a földiekhez és szívük Krisztus szeretetétől lángol.

Korda és stigma! Ha a vezető állásokban levők lelkét áthatja az assisi szegénység és a szeráfi szeretet, nem lesz megvesztegetés és nem lesz korrupcio.

Korda és stigma! Ha a házastársak lelkét e kettő fogja összekötni, nem lesz válóper, nem lesz engesztelhetetlen gyűlölet és nem lesz egyke.

Korda és stigma! Ha e kettő gazdagítja a gazdagokat és szegényeket, nem lesz kolduló szegénység és boldog gazdagság, hanem lesz krisztusi testvériség: egy szív egy lélek, — mint volt az őskeresztények között. (Apt. Csel. 4, 32.)

Korda és stigma! Ifjúság! Szétesel a szenvedélyek szabados útján. Vajha megkötöznéd szenvedélyeidet az önmegagadás kordájával s érintetlenül kitárnád szívedet igaz barátod: Krisztus szeretetének stigmái előtt. Milyen szép volnál, milyen nagyvá lehetnél! Boldogságot szomszáró ifjúság — boldog volnál.

Korda és stigma! Szent Ferenc, könyörögj érettünk, hogy e kettő mindnyájunk lelkét ékesítse.

NEGYEDIK RÉSZ

**AZ ANYASZENTEGYHÁZ
ÉS A KIRÁLY**

Az Anyaszentegyház

Az embernek mint Isten által teremtett lénynek a teremtő Istenig emelkedése a megváltás isteni értékeiben lehetséges. Ez az emelkedés megszólal a: „*Most Isten fiai vagyunk*” (Jn. 3, 2.) öntudatában. Ez az öntudat azonban, akár a világ fórumán, akár a szentély oltárán állok, csak akkor lesz reális és indokolt, ha tényleg az Isten családjához tartozom aztán, ha a Szűzanya erényei bennem folytatódnak: az ő krisztocentrikus élete lesz az én életem is.

Ez azonban még mindig nem elég! Hogy az Isten családjához tartozzam, kell hogy az Isten családjának a házában lakjam, mert csak ott van igazi család, ahol a család együtt van, ahol a család egy házban van. Az Istennek két háza van. Az egyik túl minden időközön: a mennyei Jeruzsálemben; a másik az időben, minden időök végezetéig: az Anyaszentegyház. Anyaszentegyház — ház — az Isten időbeli háza. Akik mint „Isten fiai” vannak benne, ott lesznek az Isten örökkévalóságban épített házában is, a mennyei Jeruzsálemben.

Lám: Anyaszentegyház — ez is megváltás! Úgy is mint erőforrás, úgy is mint győzelem azt jelenti, hogy együtt vagyunk mind, akik igazán szeretünk, mert Istent szeretünk és akiket igazán szeretnek, mert Isten szeret minket. Halljuk csak, hogyan szól az Isten az ő házanépéhez: „*Már nem mondlak benneteket szolgálónak; mert a szolga nem tudja, mit művel az ura, hanem barátainak mondottalak titeket, mert mindent, amit hallottam Atyámtól, tudtul adtam nektek.*” (Jn. 15, 15.) Aki benne él az Anyaszentegyházban, benne, vagyis együtt él vele: amit tanít, hiszi; amit parancsol, teszi; amit tanácsol, követi, az a lehető legtökéletesebben ismeri meg Istent. Az Istent ismerni pedig annyi, mint Őt szeretni, mert lehetetlen Őt nem szeretni, ha ismer-

jük. Azért minél jobban ismerjük, annál tökéletesebben szereitjük. Ez az a szeretet, melynek viszonzása az Isten részéről a boldogító istenbarátság: „*Ti az én barátaim vagytok.*” (Jn. 15. 14.) Ennek átélésére buzdítja Szent Pál is az efezusi híveket, hogy ráeszméljenek, mit jelent az Anyaszentegyházban élni: „*Most már nem vagytok idegenek és jövevények, hanem a szentek polgártársai és az Isten házanépe, az apostolok és próféták alapjára rakott épület, melynek szögletköve maga Krisztus Jézus.*” (Efez. 2, 19. 20.) Mi is eszméljünk erre, hogy az Isten házanépének, Krisztusra, minden létezők szögletkövére épített erősségében érezzük magunkat, midőn az Anyaszentegyházra gondolunk. Lám, milyen fölséges dolog az Isten családjának házában lakni, élni.

Dehát hol ez a ház, mi ez a ház? Talán a római Szent-Péter-bazilika? Az is. Talán azok az indiai belpoklostelepek? Azok is. Talán az a Nobili által az északi sarkon ledobott, ezüstbefoglalt ébenfakereszt is? Az is. Talán a kolosiorok és szemináriumok is? Azok is. Mi még? Az a Vatikánban, a letűnt századok emlékei között élő fehérruhás Pontifex Maximus is? Ó is. Azok a Mexikóban, Oroszországban megkínzott, lemészárolt hitvallók is? Azok is. Én is, te is, ő is? Igen, mindenki, akinek lelkén ott a letörölhetetlen jegy bizonyosságul, hogy újjá született „*vizből és Szentlélekből.*” (Ján. 3, 5.) — És más nincs? De van, van. Talán az örök igazságok is? Azok is, és minden, amiben az örök igazság megszólal: a Szentírás, a dogmák, a Summa Theologica, a kanonizációk, a szentelmények, a szentségek. — És van még valami? Van. Az ének, a zsolozsma, mely megszólal, a zene, mely felcsendül, a tömjén, mely felszáll, a harang, mely megkondul, a csengő, mely haldoklóhoz kíséri a Nagyszentséget, a virág az oltáron, a térdhajtás, mellyel földreomlik az ember, és az imák, melyek szárnyán égbe emelkedik... mind-mind az Anyaszentegyház. Tehát mi és hol van? — Mindez együttvéve és mindenütt, ahol ezeket megtaláljuk. Tehát lélek is, igazság is, liturgia is, művészet is, ima is, szentség is és a pápa együttvéve az Isten által meghatározott rendben: az az Anyaszentegyház. Mindenüvé hivatott és mindenütt látható nagy istenház: „Az Úr

házának hegye szilárdan áll a hegyek tetején, és magasabb lesz a halmoknál; és hozzátódnak mind a nemzetek, és odamegyen számos nép, és így szólnak: Rajta! Menjünk fel az Úr hegyére!” (Íz. 2, 2—3.) Az, minden hegyek fölé kimagasló ház, erős vár, mely: „*Nem rejthető el...*” (Mt. 5, 14.)

A középkor hegyre épült házait, a ma omladozó várakat azért építették, hogy onnan uralkodjanak a vidéken és védelmet, erőt biztosítsanak az emberek számára. — Vajjon az Isten miért építette Anyaszentegyházát? — Azért, hogy benne Krisztus éljen, győzzön és uralkodjék a világon. Aztán azért, hogy az ember az örök igazságok és az élet egymást keresztező utai és mélységei között el ne tévedjen; hogy a pokol kapui által meg nem dönthető falain belül erős maradjon és megszentelt erőiben üdvözljön. Eppen azért, mert erre a menedékre, erősségre minden embernek szüksége van és lesz: „*Extra Ecclesiam non est salus*” — az Anyaszentegyházon kívül nincs üdvösség, sem világi, sem pap számára és a benne uralkodó Krisztus országolásának nem lesz vége soha: „*És királyságának nem lesz vége.*” (Mt. 1, 33.)

Az Anyaszentegyház isteni, nagy, erős, örök ház, de sziklára épült ház. — Változatlan, örök igazságok, megalkuvást nem tűrő krisztusi elvek, megszentelt tradíciók és szokások kemény, gránitos konzervatívizmusa ez a szikla. Aki nem szereti az erőt, az merevnek tartja, maradnak, elavultnak kritizálja és szeretné, ha simább, engedékenyebb, megalkuvóbb volna... Csakhogy a gyengék, az elpuhultak kedvéért az igazság nem lehet tévedéssé; Krisztus nem öltöztetik sem diplomatának, sem sportmannak és a pokol kapuival dacoló kőszikla nem omolhat homokká. Igen, kemény sziklára épült ház az Anyaszentegyház... Ha utamban van e szikla és fessegetem, döntögetem, vagy ha igazságaival megalkuszom, ha elveit, szokásait feláldozom önösségemnek és kényelmemnek, akkor ez a szikla rám szakad és összetörik. Ott fekszenek már alatta az Áriusok, a Nestoriusok, Lútherek, Helvetiusok, Döllingerek, a keresztényüldöző császárok éppúgy, mint a világgal ölelkező aposztáták. — Az ilyenek számára az Anyaszentegyház:

„Tételet sokak romlására.” (Lk. 2, 34.) Ha pedig látva e szikla keménységét, megszeretem életem romlatlan, magasbatörő vágyával és nekilátok és felkúszom rá: az örök igazságok, krisztusi elvek, megszentelt tradíciók és szokások magaslatára és ráépítem az életemet úgy, ahogy építeni szokás: fáradtsággal, kitartással, áldozattal; vagy ahogy a fogságból visszatért zsidók építették a jeruzsálemi templomot: egyik kezökkel ásva, a másikkal kardot tartva a támadók ellen, akkor, de csak is akkor dacolni fogok a viharokkal, a kísértésekkel, a szenvedéssel és győzni fogok az életem és halálom is, mert ebbe a sziklába alapozva a sírban is hiszem, hogy „Nem halok meg, hanem élek és hirdetem az Úr cselekedeteit.” (Zs. 117, 17.) Az ilyenek számára az Anyaszentegyház: „Tételet sokak feltámadására.” Lk. 2, 34.)

Anyaszentegyház — Mater Ecclesia! Ha így reá építjük az életünket, nem érezzük sziklájának keménységét, hanem érezzük, hogy ő a miénk, a mi nagy, ékes, erős házunk. Igazságai, elvei, szokásai ránk tapadnak, mint a kereszteslovagokra a sisak és a páncél. Lesznek belőlük: „A hit és szeretet páncélja... sisak gyanánt az üdvösség reménye.” (I. Tessz. 5, 8.) Kiterjedése napkelettől-napnyugatig, északról-délig a minden emberben testvérré ismerő krisztusi szeretet stadionja lesz, amelyben nemzetiségen, kulturális különbségeken, politikai ellentéteken, egyéni érdekeken győz bennünk a szentpáli meggyőződés: „Mindnyájan egyek Krisztus Jézusban.” (Gal. 3, 28.) Művészete: kőben, színben, hangban, poézisben, gondolatban nem múzeális és teatrális élvezet lesz csupán, amely elfeledteti velünk igazságainak komolyságát és kötelességeink súlyát, hanem program, mely szerint igazságait, kötelességeinket kiéljük művészi, harmónikus, krisztusi szépségben.

Anyaszentegyház... Ha lenn járunk a katakombák mártírsírhajai között és elgondolkozunk hősi önfeláldozásuk nagy áldozatán; ha csodálkozva járunk a könyvtárakban, melyeket tele írtak a Jeromosok, Alex. Kelemenek, Tertuliánok, Ágostonok, N. Szent Albertek és Szent Tamások, Pázmányok és Lacordairok, Bossuetek és Newmanek; ha térdreomolunk a dómok és bazilikák oltárain tündöklő boldogok és szentek előtt; ha

érezzük mellettünk ülni vagy előttünk élni az alter Aloisusokat és altera Agneseket, ne feledjük azt sem, hogy ezek mind a mi testvéreink, a mi vérrokonaink, a mi nagy családjunk dicső sarjai és az ő dicsőségük a mi dicsőségünk is. Hogyan lehetnénk méltatlanok Hozzájuk? — Így lesz az Anyaszentegyház a mi dicsőségünk isteni bizonyítéka.

Átélvé mindezt, beletekintve az Anyaszentegyház mélységeibe és magasságaiba lehet-e valaki közömbös vele szemben? Minő kiégett szív lehet az, mely nem tud felmelegedni, fellángolni ily szépség, ily erő, ily nagyság láttára! Az Anyaszentegyházzal szemben a romlatlan lélek csak egyet kérdezhet: kinek adjam a szívemet, ha nem neked? Nemes gesztus. De sokkal nemesebb, ha valaki tovább megy és azt mondja: nem csak a szívemet, hanem a tehetségeimet, az életemet is neked adom Anyaszentegyház.

Az ifjúság soraiból vár ilyen önfeláldozó lelkeket az Anyaszentegyház. Rájuk néz, midőn gyalázzák, midőn üldözik, midőn megkritkálnak sorai, midőn új mezőkre új krisztusi kalásztengert akar termelni. Az ifjúságra néz és tőle vár vigaszt, belőle merít reményt. Ennek a várakozásnak azonban csak a világtól érintetlen, az élet penészétől mentes, a krisztusi erények virágai-ban ékes ifjúság tud csak megfelelni. Nagy dolog, nem könnyű dolog! De: „*Mindent meg tudok tenni abban, aki nekem erőt ad.*” (Filip. 4, 13.)

Mit ne tudna megtenni a Krisztust szerető szív? — A világot szerető szív feláldozza ifjúsága és élete legnagyobb értékeit, embersége időbeli és örök méltóságát. És mit nyer vele? Délibábos ragvogást, melvet, midőn meg akar fogni, kisiklik kezei közül, levegővé válik. — Pillanatnyi élvezetet, mely elrabolja szeme csillogását, barázdát szánt az arcába és korommá égeti a szívét. Azért vagy a szellemi vagy a jellembeli gvöngék szeretik csak a világot, azok, akik nem tudnak megtartani semmit, hanem csak pazarolnak mindent.

Krisztust az ő Egyházában szerető szív, midőn szeretetéért áldozatot hoz, mindig csak nyer. Mit nyer? Nyer békét, melyet a világ nem adhat (Ján. 14, 27.), és mindenért, amit elhagyott, száz annyit, vagyis olyant,

ami százszor annyit ér és az örök életet. (Mt. 19, 29.) Isten ezt az ígéretet minden esetben beváltja. Bizonyítják mindazok élete, akik magukat teljesen és állhatatosan átadták Istennek. A szentek élete! Eme bizonyosságának a visszhangja a mi életünkben is a legyőzött kísértések utáni öröm és béke, az Isten iránti hűségünk nyomában járó édes vigasz. Miért adnánk ezt oda cserébe? — Ebben az összehasonlíthatatlan nyereségben van aztán a magát az Egyháznak átadó élet önfeláldozásának csendes, mély boldogsága, melyet nem ismernek azok, akik mindig csak maguknak tartják meg magukat és amelyet nem ért meg és kételkedve néz a világ. Ez az Isten-szolgálat boldogsága! Az Egyház hivatásos szolgálainak a boldogsága! Ezekből lesznek az apostolok, ezekben győz az Anyaszentegyház.

A Legfőbb Pap

Az Isten családjának házához hozzágondolva mindent: lelket, igazságot, liturgiát, művészetet, imát, szentelményt, szentséget és tekintélyt, még hozzá kell gondolnunk azt is, amiről a templomszentelés évfordulóján imádkozik az Egyház: „*Deus ex vivis et electis lapidibus aeternum maiestatis suae praeparat habitaculum — Isten élő és választott kövekből készít magának örök hajlékot.*”

Mit jelent ez? Azt jelenti, hogy az Anyaszentegyházban minden él. Élnek a kövek, amelyekből bazilikái épülnek, mert a hit hordta ezeket össze, a szeretet cizelálta beléjük gondolatait és a remény trónol bennük. — Igazságai nem teoriák, foliánsokba lefektetett rendszerek, hanem a bölcsőtől a sírig, a felkeléstől a lefekvésig az élet minden változataiban megvalósítandó élet. — Ezek az igazságok élnek a szó erejében, mely hangzik, a liturgiában, mely látszik, a szentelményekben és szentségekben, melyek Istent közlik. — Ha nézzük Michelangelo Mózesét, szinte látjuk, hogy kering a nemes, szent lelkesedéstől áttüzesedett vér hatalmas izmaiban. Ha azonban meg is érintjük, érezzük, hogy mindez hideg, holt, szépen kifaragott márvány, élet nincs, csak látszik benne. Az Anyaszentegyházzal ép-

pen megfordítva van. Ha nézzük, hidegnek, merevnek látjuk, ha azonban igyekszünk megfogni mindazt, amit látunk, vagyis igyekszünk belekapcsolódni, csodálatos módon érezzük belénk áramlani nagystilű életét. — A tekintély is, mely az Anyaszentegyház nagy szegletköve, nem kő, nem kemény szikla, hanem meleg, erős élet, mely szól, fedd, vigasztal, eloszlatja a kételyt, meghatározza az igazságot, közli az összes kegyelmeket: ez a tekintély is él és — ezt a tekintélyt úgy hívják, hogy Atya, Pápa, Summus Pontifex. Lehet egyébként a neve: Péter, Ince, Celestin, Pius — ez mindegy, a név nem számít, csak az élő tekintély az, amit úgy hívunk, hogy Legfőbb Pap: a Pápa.

Mikor erre a tekintélyre gondolok, önkénytelenül is a tenger tűnik fel előttem. A tenger a végtelen, a mindent magában foglaló teljességnek a képe. Van benne mélység, van benne erő, van benne nagyság, minden folyó bele torkollik. A Legfőbb Pap — azért legfőbb, mert az összes papok és főpapok hatalma tőle ered és benne összpontosul. Vannak püspökök, érsekek, pátriárkák, kardinálisok — mind tőle kapta hatalmát. Mindből hiányzik valami, csak benne van meg minden hatalom, mindaz, amit Krisztus embernek adni akart. — Ez a teljessége a hatalomnak teszi aztán olyan felmérhetetlen nagygyá, olyan erős hatalommá ezt az élő tekintélyt, hogy még az ellenségei is kénytelenek tisztelni.

Mikor erre az élő tekintélyre gondolok, önkénytelenül is a pap jut az eszembe. — A világon és az életben minden csalhat: csal a hold, mert homályba burkolja a szakadékokat, az örvényeket, költészetet ad a sárhoz, a szeméthez, a romokhoz, a kuvik-huhogáshoz; csalnak a csillagok és hányszor van úgy, hogy midőn legszebben ragyognak, midőn elmerülünk ragyogásukban, hirtelen lehullanak; csalnak a virágok, mind egytől-egyig elhervad; csal az arany: boldogságot ígér és elrabolja a lelket. — A nap nem csal: pontosan kél és nyugszik, hozza a ragyogó reggelt, az álomba ringató éjszakát; fényével bevilágít mindent, mindent olyannak mutat, amilyen és ami, belőle táplálkozik az élet és a fejlődés. A Legfőbb Pap azért is legfőbb, mert hit és erkölcs dolgában magában hordozza az Isten erejét,

hogy meghatározott feltételek mellett nem csalhat és nem csalatkozhatik. Tudósok, bölcsek, költők és ihletett zsenik adhatnak nekünk gondolatot, emelhetnek a szépség és fölség magaslatára, beleállíthatnak az igazság ragyogásába, igaz, de úgy nem, hogy biztosak lehetnénk arról, hogy az a gondolat az Isten gondolata, ez a szépség örök szépség, ez az igazság szellem és élet, mely, ha ég és föld elmúlnak is, soha el nem múlik. (Mt. 5, 18.) Így ők nem tehetik, mert nincs velük az Igazság Lelke, mert nem „csalhatatlanok”. Azért, mint a nap felé a nap fényességét szomjazó virágok, fordulnak e tekintély felé az igazi tudósok és zsenik, az igazi szépség királyi szerelmesei, a meggyőződéses keresztények a föld minden sarkából és bizton hiszik, amit tanít, hogy kitartóan tegyék, amit hisznek. Ez olyan erő, amelyen a pokol kapui sem vehetnek erőt. (Mt. 15, 18.) — Amit Benson fantáziája a Világ Urában megfest, kifejezi ennek az erőnek a nagyságát... Az antikrisztus és a világ hatalmasai felvonulnak mind egy ellen, az utolsó pápa ellen. Mint éhes keselyűk prédájukra akarnak lecsapni Réá. Mielőtt azonban megtehetnék, megszólalnak az utolsó ítélet harsonái és jő az, aki minden pápával vele van: Krisztus, ítélni eleveneket és holtakat. Jön, mert előre megmondta: „*Ég és föld elmúlnak, de az én igéim el nem múlnak.*” (Mt. 24, 35.) „*És én veletek vagyok mindennap a világ végezetéig.*” (Mt. 28, 20.) — Az igazságot lehet támadni, de megölni nem lehet. Aki meg akarja ölni az igazságot, előbb elpusztul, mielőtt megtehetné.

Ennek a tekintélynek és erőnek birtokosa a pápa: nem fölség és nem főmagasság, hanem szentatya. Hódolat jár neki, de nem a számító udvaroncok hízelgő hódolata, hanem az atyjukat szerető gyermekek odaadása. Megcsókolom a kezét, megcsókolom a saruját — nem érzem magamat megalázva, nem, mert Ő az én nagy, hatalmas atyám, akit mennél jobban szeretek és követek, annál inkább leszek én az ő szent. boldog fia.

A legfőbb pap a pápa és ahol lakik: Róma a patria, mindnyájunk közös szülővárosa. — Római katolikusnak lenni nem jelent nemzetköziséget. Nem szűnök meg jó magyar lenni, mert rómainak vallom magamat,

hisz, éppen a római pápa tanítja, hogy az Isten akarata, hogy mindenki, aki szereti Krisztust, szeresse hazáját is. Római katolikusnak lenni azt jelenti mégis, hogy hazaszeretetemben fölülelmedem a sovinizmuson, ami ösztönös, ami vad, ezt is beállítom a lélek, a hit szolgálatába és, ha hazám és egyházam között összeütkezésre kerül a sor, hazámért nem tagadom meg Egyházamat. — Ezt jelenti az, hogy: Róma a patria. De jelent más is. Onnan a pogány nagyság romjai fölé emelt keresztény dicsőség központjából árad szét a világra az a határozott, túlzás és tagadás között mindig arany középúton haladó római szellem, melyet a mindennel alkudozó, elvtelen szabadosság ultramontánnak gúnyol, a sötétség terjesztőjének állít, amelytől azonban nem lehet mégsem elvitatni a kultúra többszázados vívmányait és amely meghatározta minden időben a krisztusi papság jellegét. — Római szellem, ennek is őre és letéteményese a pápa.

Az Egyház nagyszerűen tud dekorálni és úgy, mint ő, senki sem érti a szimbolikát. Midőn oltárait, templomait vagy különösen a fiait dekorálja, mindig szimbolizál. Mily felséges fokozatban fejlik ki ez a dekoráció az egyszerű fekete taláristól a prelátusok, püspökök vörösén keresztül a kardinálisok bíboráig. Midőn azonban ez a fokozás elér a Legfőbb Papig, megtorpan, nem tud tovább fokozni és eme tehetetlenségében, mely a legodaadóbb hódolat, ráadja a színtelen fehér talárist és az arany tiarát. — Fehér és arany — ez a Legfőbb Pap dekorációja, de egyben sokat, egész evangéliumot mondó szimbolika is. Ez a fehérrel és aranyval szimbolizáló élő evangélium azt mondja, hogy minden nagyság, minden szépség, bíbor és ragyogás felett áll az erkölcsi fehérség, a tisztaságos élet és a hitbeli arany, a teljes odaadás Isten iránt: a szívbeli, jellemes jámborság. Mikor tehát a pápa fehérben és aranyban jár, ezt hirdeti, ezt őrzi s midőn ezt teszi, a legtökéletesebb kultúrát terjeszti: a lélek kultúráját és ennek erejében igyekszik formálni krisztusi papságot, melynek nívója kitűnik akkor, midőn párhuzamba állítunk egy anyagiakban elmerült, sokgyerekes szakadár papot és egy ideális katolikus papot.

Csak ha ez a fehérben és aranyban érvényesülő római szellem lesz a papság életének tartalma, ha a lélek fehérbe és aranyba öltözött felkentjeként áll az oltáron, lesz regale sacerdotium — királyi papság.

Igy válik valóra Krisztus Szíve vágya, melyben megalapította a papságot és lesz legyőzhetetlen az Egyház.

A szívek királyca

Amíg gyalogszerrel járunk a nagy hegyek alján, vagy ha mindjárt merészen kanyargó utakon emelkedőben is vagyunk rajtuk, mindig csak érezzük a magasságok ránk nehezedő súlyát, a körülöttünk tátongó mélységek veszélyét és a ránk váró sors bizonytalanságát... Ha azonban egyszer fenn vagyunk a napsugárban fürdő csúcsok magasságában, akkor már csak egyet érzünk: az éneklő örömet, mert alattunk van mélység, út, magasság és bizonytalanság, mi pedig fenn vagyunk a magasban és biztos sziklaalapról nézünk és látunk mindent végtelenbe nyúló távlatokban.

Ha végig gondolunk mindent: Isten és az ő tulajdonságai, megváltás és annak következményei, — mily nehezen járható magasságok ezek. Aztán azok a nagy keresztény életparancsok: önmegtadadásos élet, tisztaságos élet, kegyelmi élet, — mily súlyos terhek ezek. Hát még az az örök élet... Van, tudjuk, de hogy mi vár ott reánk, ezt nem tudjuk. Hogy tudhatnánk, még a Bölcs sem tudja. Meg is vallja: „*Nem tudhatja az ember, hogy szeretetre vagy gyűlölségre méltó-e.*” (Eccl. 9, 1.) Ez azonban csak addig van így, míg az emberi kényelem lankás útjain vagy a múltó lelkesedés hirtelen emelkedő útjain járunk. Mindez megváltozhat azonban. A nagy, végtelenbe csúcsosodó misziériumok érthető meglátásokká; a nehéz, az ellenkezőket örvénybe sújtó parancsok édes igává, könnyű teherré; a sejtelmes, az örökkévalóság homályába burkolódzó várakozások biztos reményekké válnak, ha egyszer úrrá lett bennünk a szent, tiszta, erős istenszeretet. Az ember, ha lelke átizzott e szeretettől, megfeledkezik minden kényelméről és mint az ár, mely ledöntötte gátjait, siet, rohan, sodor előre — tesz és mindig többet akar tenni.

Cselekvése ekkor már nem változó, hangulattól és vi-
 gasztalásoktól függő buzgóság, hanem következetes,
 kedvező és kedvezőtlen körülményeken, lemondásokon
 és áldozatokon, szenvedésen és halálon keresztül érvé-
 nyesülő élet. Az ilyen lelkű embernek nem nehéz hin-
 ni, mert nem fontolgatja és mérlegeli a hitet, hanem
 cselekszi azt. Midőn pedig cselekszi a hitet, nem érzi
 rabnak magát, mert a hit parancsai rá nézve szárnyak,
 melyekkel ex tenebris ad lucem — az Isten világos kö-
 zelségébe emelkedik és éppen azért az örökkévalóság-
 ba is bizton tekint, a predesztináció esélyei eszébe sem
 jutnak, oit is a rá váró Atyát látja, akinek keblén meg-
 pihen örökké boldogan. Igen, Szent Pál is, midőn már
 „nem ő maga élt”, hanem „Krisztus élt” őbenne (Gal.
 2, 20.) a szeretet erejében, felülemelkedett minden ag-
 godalmán és bátran nézett a halálutánba: „*Számomra
 az élet Krisztus, a halál nyereség.*” (Pilip. 1, 21.) —
 Ezért „*Az egész törvény és próféták*”: „*Szeresd a te
 Uradat Istenedet teljes szivedből és teljes lelkedből és
 teljes elmédből. Szeresd felebarátodat mint tenmagad.*”
 (Mt. 22, 37—40.) Igen, mert: „*A törvénynek telje-
 sítése a szeretet.*” (Rom. 13, 10.) — Ha ugyanis sze-
 retsz, mindent megértesz, mindent meg bírsz tenni és
 remélve nézel a halálba és a halálutánba. Ezt akarja
 mondani Szent Ágoston is: „*Ama et fac quod vis*” —
 szeress és üdvözülj. Csak: „*Aki nem szeret, nem ismeri
 az Istent, mert az Isten szeretet.*” (Ján. 4, 8.) — Pe-
 dig hányan vannak, akik nem szeretnek! Ezekből ke-
 rülnek ki a Voltairek, az élvhajász De la Mettriek és
 mindaz, aki szereti a világot. De azok is, akik azt mond-
 ják, hogy az Istent szeretik, az életük pedig más sze-
 retetnek hódol. Ezek mind valójában szeretetnélküliek.
 És ezekből a szeretetnélküliekből kerülnek ki a hűtle-
 nek is: hűtlen lett Júdás, hűtlenek lettek az eretnekek,
 hűtlenek lettek a megfutamodó apostolok, hűtlenek lesz-
 nek sokszor a kiválasztottak, akik pedig büszkék voltak
 hivatásukra, de hűtlenek lesznek, mert önmagukat ke-
 resték és nem szerettek. És hűtlen lesz mindenki, aki
 megszűnik szeretni. Ez tehát a szeretet: „*Szeretet az
 Isten és aki a szeretetben marad, Istenben marad és az
 Isten őbenne.*” (I. Ján. 4, 16.)

Mivel minden: megértés, kitartás, üdvösség a szereteten múlik, azért mutat legújabb, habár magánki nyilatkoztatásában, Szívére az Isten: „Ime a Szív, amely oly nagyon szerette az embereket, hogy semmit sem kímélt, hanem teljesen kiüresítette és felemész tette magát, csakhogy bebizonyítsa nekik szeretetét.” E kinyilatkoztatásával meg akarja értetni velünk, hogy Ő nem kényurunk, és ítélőbíránk akar lenni, hanem királyunk. De minő királyunk? Olyan, akinek trónja minden egyes ember szívének központjában emelkedik. Igen, Ő királyunk akar lenni, de „minden szív királya és központja.” A királyi Zsoltáros még csak a félelmetest látja az Istenben: „*Mert nagy az Úr és félelmetes*”. (Zsolt. 46, 3.) — Ha hatalmát és végtelenségét tekintjük, tényleg az ma is és az mindörökké. Ő azonban, hogy szívünk királya lehessen, barátunkká akart lenni. Azért áthidalta azt a félelmetes távolságot, amely az Istent és embert egymástól elválasztja. „*Ki üresítette önmagát, felvette a szolga alakját, emberekhez hasonló lett.*” (Filip. 2, 7.) Lerakott magáról mindent, ami félelmet kelthetett volna az emberben, ami visszatarthatta volna tőle azt, akit szeretett, hogy mindenkinék mondhassa: „*Ti az én barátaim vagytok.*” (Ján. 15, 14.)

Barátunk akart lenni, hogy szívünk királya lehessen, mert minden emberi viszony közül a barátság az, amely a legközvetlenebbül és legtisztább kapcsolattal fűzi össze a szíveket. Ezt a szent kapcsolatot munkálta, midőn: mindent, amit hallott az Atyától, tudtuladott nekünk (Jn. 15, 15.), felfedte előttünk az Isten titkait és misztériumainak bizalmasává tett. Ezt munkálta azon az éjjelen is, midőn elárultatott, mert vette a kenyeret és vette a bort és megáldotta és mondta: egyetek ebből mindnyájan, ez az én testem, ez az én vérem. (Mt. 26, 27.) Eledelünk és italunk lett, hogy ezzel kiáltás bele a szívekbe isteni Szívének nagy szeretetét: íme, ne kételkedjetek a ti barátotok őszinteségében, értsétek meg és szeressétek azt, aki önmagát adja lelketek, örökéletetek táplálására.

Barátunk akart lenni, hogy szívünk királya lehessen és meghozta a legnagyobb áldozatot is, amelyet szerető szív

hozhat az ő barátaiért: „*Nagyobb szeretete senkinek sincs annál, mint ha valaki életét adja barátaiért.*” (Ján. 15, 13.) Ő életét adta barátaiért! Nézzünk gyakran a keresztre, az Isten szeretetének erre az eleven, vérző hűségévelére és olvassuk ki belőle újra és újra az ő Szívének végtelen szeretetét: „*Úgy szerette Isten a világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta érte.*” (Ján. 3, 16.) Olvassuk ki és ismerjük el, hogy mennyire méltó és jogos, hogy ő uralkodjék szívünk felett, hogy ő legyen minden szív királya és központja.

Igen: „*Mi tehát szeressük Istent, mert Isten előbb szeretett minket.*” (I. Ján. 4, 19.) Szeressük és ne féljünk tőle és ne kényszerből teljesítsük akaratát, ne, mert: „*A szeretetben nincs félelem, hanem a tökéletes szeretet kizárja a félelmet, mert a félelem gyötrelmmel jár.*” (I. Ján. 4, 18.) Nem félni az Istentől, hanem szeretni az Istent és szeretetből teljesíteni akaratát, hogy így viszontszeressük: „*Mert ez az Istennek szeretete, hogy az ő parancsait megtartsuk és az ő parancsai nem neheznek.*” (I. Ján. 5, 3.) Ezt a szeretetet zengi Lisieuxi Szent Teréz is:

*Szeretetből élek. — Örök Ige Isten
A Te parancsid megtartom én híven.
Tudod jól Jézusom, mily nagyon szeretlek
Hiszen a Szentlélek gyújtja fel lelkemet.”*

Vajha ezt énekelhetnénk mindnyájan egész életünk harmóniájával, hogy így az a tűz, melyet Krisztus hozott a földre, égne, lobogna és győzne a világon, mert: „*Ez a győzelem, mely meggyőzi a világot, a mi hitünk,*” (I. Ján. 5, 4.) — a hit, mely a szeretetből táplálkozik.

Amíg a szeretet nem hatja át az emberi szívet, addig nagyon távol áll Jézus szent Szívétől, mert addig nem tudja az ember megérteni teljesen az Istent és nem is tudja Őt híven követni. — Nagy dolog a hit: képes hegyeket kimozdítani (Mt. 17, 19.); hatalmas lendítő erő a remény: földről az égig emel, de mégis legnagyobb hatalom a szeretet, mert ez felsegít a legnagyobb magasságba: az Isten Szívének magasságába, ahol az Isten lesz az ember szívének királya.

Útitársak

A kinyilatkoztatás mintegy biztos pilléreken ívelő hidat ver az Isten misztériumainak örvényei fölé. Így könnyű lesz az út az Isten hegyeinek magasságába: azokra a kemény, gránitos sziklákra, melyeket úgy hívnak, hogy parancsok; azokra a merész csúcsokra, amelyeket úgy hívnak, hogy krisztusi erények. Fontos azonban, hogy az Isten szeretetének napsugarában nézzük mindézt és lássunk mindent. Erre gondolt Krisztus is, midőn tanítványaitól búcsúzóban figyelmezteti őket: „*Maradjatok meg az én szeretetemben.*” (Ján. 15, 9.)

Albert Dürer lovagját, midőn biztos sziklavarából harcra indult, a festő elképzelésében csatlósként két fantóm követte: a halál és az ördög. A halál, hogy kioltsa életét, az ördög, hogy elrabolja lelkét. — Minden ember is egyszer elindul a gyermekkor ártatlanságának biztos várából a szenvedélyes élet küzdelmes esélyei közé, hogy azután eljusson az Istenhez. Az Isten elgondolása szerint: az ő hegyeinek magasságain keresztül és nem az élet örvényeinek mélységeiből.

Az a Dürer lovagját kísérő két fantóm egyikünkől sem marad el. Mindnyájunkat kísér Isten felé haladó utunkon a halál, hogy kioltsa életünket, kísér az ördög, hogy elrabolja lelkünket. Azért mindnyájunkra nézve életszükséglet, hogy gondoskodjunk megbízható útitársakról, akik a veszélyekkel szemben fedezzenek és meg is védjenek.

Legyen az élet utain állandó kísérő társunk az önmegtagadás és az Eucharisztia. Az önmegtagadás a lelki erő páncélját adja majd reánk, az Eucharisztia pedig táplálni fog, hogy el bírjuk viselni a páncélt is, a harcot is és hogy a harcban győzni is tudjunk.

E két útitárs kísérelében megbirkózunk minden fantómmal, minden kísértéssel és veszéllyel és biztos, feljutunk az Isten magasságaiba, a szeretet nem fog soha megfogyatkozni bennünk, Krisztus megváltása nem lesz hiába: élet, az igazi, a beteljesült élet fakad belőle számunkra.

TARTALOM

Előszó	— — — — —	7
--------	-----------	---

I. RÉSZ.

ISTEN ÉS ÉN.

Ki nekem az Isten?	— — — — —	11
Mindenütt az Istennel	— — — — —	14
Hol látom meg az Isten végtelenségét?	— — — — —	16
Az Isten örökkévalóságának felmérése	— — — — —	19
A szent és igazságos Isten	— — — — —	23
Az irgalmas Isten	— — — — —	27
A mindentudó Isten mindenható gondviselése	— — — — —	31
Az Isten boldogsága az én boldogságom	— — — — —	36

II. RÉSZ.

A MEGVÁLTÓ ÉS MEGVÁLTÁSOM.

Az Ige testté lőn...	— — — — —	43
A világ Világossága	— — — — —	46
Tökéletességünk kiterjedései	— — — — —	51
Kegyelmi élet	— — — — —	56
Az ember megváltása	— — — — —	62
Felelősségünk a megváltásban	— — — — —	68
Az élet, mely megvált	— — — — —	72
Feltámadásunk a lélek erejében	— — — — —	76
Szabadulásunk biztos útja	— — — — —	81
Szabadulásunk isteni biztosítéka	— — — — —	87

Önmegtágadásos élet	— — — — —	93
Munkás élet	— — — — —	98
Tiszta élet	— — — — —	101
Megváltásunk a szentmisében	— — — — —	107
Az örök pap	— — — — —	111

III. RÉSZ.

ANYA ÉS ESZMÉNYKÉP.

A Szentlélek Mátkája	— — — — —	119
Immaculátától karácsonyig	— — — — —	124
A Boldogságos Krisztus-látása	— — — — —	128
A Madonna	— — — — —	133
A megszentelt női típus	— — — — —	138
A Boldogságos és a pap	— — — — —	142
Egy lélek a mi égi Anyánkkal	— — — — —	147
A Poverello	— — — — —	152

IV. RÉSZ.

AZ ANYASZENTEGYHÁZ ÉS A KIRALY.

Az Anyaszentegyház	— — — — —	159
A Legfőbb Pap	— — — — —	164
Minden szív királya	— — — — —	168
Utítársak	— — — — —	172

